

RAFAŁ WITKOWSKI

PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ
RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

Pažaislio kamaldulių eremas prie Kauno laikytinas išskirtiniu Katalikų Bažnyčios Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje istorijoje¹. Vieta, kurioje garsi Pacų giminė įsteigė puikų vienuolyną, nebuvo parinkta atsitiktinai. Kalva ant Nemuno kranto buvo tarsi skirta vienuolynui. Uždarius kamaldulių eremą, jame apsigyveno stačiatikių vienuoliai, o Lietuvos Respublikai atgavus nepriklausomybę, jame įsikūrė Šv. Kazimiero kongregacijos seserys. Jų dėka vienuolynas gyvuoja iki šiol.

Pastačius ir įrengus Pažaislio vienuolyną, jis greitai pagarsėjo kaip puikus baroko architektūros pavyzdys. Dosni Pacų fundacija leido itin prabangiai išpuošti bažnyčią ir visą vienuolyną. Šį kompleksą aprašinėjo keliautojai ir vienuolijos vyresnieji arba vyskupo pasiūsti dvasininkai vienuolyno vizitacijų metu. Žemiau pateikiamas 1797 m. atliktos vizitacijos akto tekstas². Tai vienas iš keturių Lietuvos archyvuose išlikusių vienuolyno vizitacijų aktų, pats išsamiausias ir pateikiantis daugiausiai žinių apie vienuolyno išvaizdą ir jo funkcionavimą. Kita, 1801 m., vizitacija³ buvo atlikta kilus ginčams tarp vienuolių, apie kuriuos byloja ir daug kitų XVIII–XIX a. sandūros dokumentų. Trečias vizitacijos aktas, surašytas 1819 m. pradžioje⁴, atskleidžia vienuolyno padėtį po karo su

¹ Žr. Mindaugas Paknys, *Pažaislio vienuolyno statybos ir dekoravimo istorija*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2013 (ten taip pat ankstesnė literatūra).

² Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 43–9919.

³ *Ibid.*, f. 43–9922.

⁴ Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 694, ap. 1, b. 4014.

Napoleonu. Paskutinis vizitacijos aktas buvo surašytas 1830 m., prieš pat kamaldulių vienuolyno uždarymą⁵.

Čia skelbiamoje 1797 m. vizitacijos akto publikacijoje architektūros istorijos terminai paaiškinti remiantis meno terminų žodynu⁶, o šiaudien nebevartojami žodžiai – senosios lenkų kalbos žodynu⁷.

Šios vizitacijos akto autorius laikėsi savo epochos ortografijos taisyklių. Šioje publikacijoje rašyba buvo sumoderninta, pavyzdžiui, vietoj *axamitny* rašoma *aksamitny*, vietoj *cymboryum* – *cymborium*, vietoj *erem* – *erem*, vietoj *Ewangielia* – *Ewangelia*, vietoj *floressami* – *floresami*, vietoj *forta* arba *fortka* – *furta* ir *furtka*, vietoj *kongressu* – *kongresu*, vietoj *korunkami* – *koronkami*, vietoj *krucyfix* – *krucyfixs*, vietoj *krzysztalowy* – *krysztalowy*, vietoj *marmurowemi* – *marmurowymi*, vietoj *processjonalny* – *procesjonalny*, vietoj *pułlamowe* – *półlamowe*, vietoj *Saliezego* – *Salezego*, vietoj *sniarszczyzna* – *snyerszczyzna*, vietoj *snickerskiej* – *snyerskiej*, vietoj *strzedniej* – *średniej*, vietoj *szaffa* – *szafa*, vietoj *trójkont* – *trójkąt*, vietoj *wiązano* – *wiązaną*, vietoj *zródło* – *źródło*. Taip pat sumoderninta skyryba, tačiau išlaikyta sintaksė ir leksikos ypatybės. Laužtiniuose skliaustuose nurodyti rankraščio puslapiai.

⁵ *Ibid.*, f. 694, ap. 1, b. 3774.

⁶ *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, red. Krystyna Kubalska-Sulkiewicz, Monika Bielska-Łach, Anna Manteuffel-Szarota; współpr. Margarita Kardasz et al., Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

⁷ Stefan Reczek, *Podręczny słownik dawnej polszczyzny*, Wrocław, Warszawa: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1968.

RAFAŁ WITKOWSKI

WIZYTA KOŚCIOŁA I EREMU
POŻAJSKIEGO WW. ICH MOŚCIÓW
KSIĘŻY KAMALDUŁÓW W ROKU 1797 MIESIĄCA
AUGUSTA 3-GO DNIA

Erem OO. Kamedułów w Pożajściu pod Kownem traktować należy jako wyjątkowy w historii Kościoła katolickiego w dawnym Wielkim Księstwie Litewskim¹. Wybór miejsca, gdzie z fundacji możnego rodu Paców powstał wspaniały klasztor, nie był przypadkowy. Wzgórze nad brzegiem Niemna było niejako przeznaczone dla zakonników. Po skasowaniu eremu kamedułów zamieszkiwali go prawosławni bazylianie, a po odzyskaniu niepodległości przez Republikę Litewską osiedliły się w nim Siostry Św. Kazimierza. I dzięki temu klasztor ten żyje do dziś.

Erem pożajski zdobył sławę jako wspaniały przykład architektury barokowej wkrótce po ukończeniu budowy kościoła i klasztoru. Magnacka fundacja Paców przyczyniła się do przebogatego wystroju wnętrza kościoła i całego klasztoru. Były one opisywane przez podróżników, ale także w specyficznym typie dokumentu, jakim była wizytacja klasztoru, dokonywana zazwyczaj przez przełożonych zakonnych albo duchownych wyznaczonych przez biskupa. Prezentowana poniżej wizytacja z 1797 r. (Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich (dalej – LMAVB), sygn. f. 43–9919), jedna z czterech zachowanych w archiwach litewskich, jest najobszerniejsza i przynosi najwięcej wiadomości o wyglądzie eremu oraz jego funkcjonowaniu. Kolejna, z 1801 r., (LMAVB, sygn. f. 43–9922) powstała w następstwie sporów wśród zakonników, jakie na przełomie wieków odnotowano w wielu dokumentach. Następny akt wizytacji został sporządzony na początku 1819 r. (Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne (dalej – LVIA),

¹ Por. Mindaugas Paknys, *Pažaislio vienuolyno statybos ir dekoravimo istorija*. Mokslinė monografija, Vilnius, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2013 (tam wcześniejsza literatura).

sygn. f. 694, ap. 1, b. 4014) i przekazuje informacje o stanie eremu po wojnach napoleońskich. Ostatni akt wizytacji spisano tuż przed kasatę klasztoru w 1830 r. (LVIA, sygn. f. 694, ap. 1, b. 3774)².

Terminy związane z historią architektury zostały objaśnione w oparciu o „Słownik terminologiczny sztuk pięknych”³, zaś wyrażenia staropolskie na podstawie „Podręcznego słownika dawnej polszczyzny”⁴.

Autor tej wizytacji stosował zasady ortografii typowe dla epoki. W niniejszej edycji pisownia wyrazów została uwspółcześniona, np. axamitny – aksamitny, cymboryum – cymborium, errem – erem, Ewangielia – Ewangelia, floessami – floresami, forta – furta, fortka – furtka, guro – z górą, kongressu – kongresu, korunkami – koronkami, krucyfix – krucyfiks, krzysztalowy – kryształowy, marmurowemi – marmurowymi, processjonalny – procesjonalny, pułlamowe – półłamowe, Saliezego – Salezego, snickerskiej – snycerskiej, strzedniej – średniej, szaffa – szafa, sniarszczyzna – snycerszczyzna, trójkont – trójkąt, wiązano – wiązaną, zrzódło – źródło. Również uwspółcześniona została interpunkcja, zachowane jednak zostały wyrażenia leksykalne i składnia. Cyfry w [] oznaczają stronę w rękopisie.

² Edycja pozostałych wizytacji planowana jest w 2014 r. w związku z jubileuszem fundacji eremu.

³ *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, red. Krystyna Kubalska-Sulkiewicz, Monika Bielska-Łach, Anna Manteuffel-Szarota; współpr. Margarita Kardasz et al., Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007.

⁴ Stefan Reczek, *Podręczny słownik dawnej polszczyzny*, Wrocław, Warszawa, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1968.

**Wizyta
kościola i eremu
pożajskiego WW. ich Mościów księży
Kamaldulów
w roku 1797 miesiąca
Augusta 3-go dnia
przeze mnie niżej podpisanego
sporządzona**

[1]

Wizyta kościoła i eremu požajskiego ich mościów księży kamaldulów z rozkazu Jaśnie Wielmożnego Jego Mości księdza Jana Kossakowskiego¹, biskupa wileńskiego i inflantskiego, kawalera orderu Aleksandra Newskiego, wedle punktów przysłanych – przeze mnie niżej podpisanego w roku 1797 miesiąca Junii 5 dnia sporządzona.

Opisanie kościoła

Kościół požajski jest sytuowany w powiecie kowieńskim, dekanacie i parafii tejże, murowany, konsekrowany pod rokiem 1712 dnia 15 oktobra przez J. W. Jego Mościa księdza Konstantyna Brzostowskiego², biskupa wileńskiego, pod tytułem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Fundowany przez J. W. Jego Mościa Pana Krzysztofa Paca³, kanclerza Wielkiego Księstwa Litewskiego, pod rokiem 1662.

Jadąc z Kowna gościńcem wileńskim ku wschodowi słońca idącym, o mile zaczyna się puszcza Eremem zwana, przez którą o ćwierć mili przejechawszy daje się widzieć brama z kamienia ciosanego murowana, za którą o kroków 120 przeszedłszy furta murowana. Z niej prosta stecka⁴

¹ Jan Nepomucen Kossakowski (ur. 16 maja 1755, zm. 26 września 1808) – biskup inflancko-piltyński i wileński, członek Komisji Edukacji Narodowej.

² Konstanty Kazimierz Brzostowski (1644–1722), biskup wileński od 1687 r., biskup smoleński od 1685 r.

³ Krzysztof Zygmunt Pac (1621–1684), kanclerz wielki litewski. Klasztor požajski został fundowany w r. 1664.

⁴ Stecka – ścieżka, trop.

kamieniami ciosanymi wysłana, którą przeszedłszy wprost o kroków 70 schody do kościoła z kamienia ciosanego o trepach 9 żelazem spajanych, całą facjatę kościelną zajmujące. Przed którymi wspaniała facjata kościelna z marmuru szarego, ciosanego, murowana, trzy gzymsatury mająca, do łokci 60 mająca wysokości. W obydwóch bokach tej facjaty są dwie wieże wyżej nad łokci 20 wydane i nad facjatę [2] wyniesione. Takż z marmuru ciosanego, szarego murowane. Wyżej pierwszej gzymsatury facjatowej, po jednym oknie mające, które są marmurowymi balaskami akkomodowane⁵. Nad drugą gzymsaturą tych wież po prawej stronie od wschodzenia do kościoła zegar wielki bijący, zupełnie dobry i regularny. Po lewej zaś stronie w drugiej wieży cyferblad [s] zegarowy na obtykę [s] dla proporcji odmalowany. Nad trzecią gzymsaturą w obydwóch wieżach miejsca do zawieszania wielkich dzwonów zostawione. Takż balaskami z marmuru toczonymi po wszystkich czterech bokach obwarowane. Wyżej tych okien na wieżach czwarta gzymsatura, wspaniała z marmuru szarego, ciosanego. Nad którą wyżej łokci 8 pod kopułkami po okien cztery, średniej wielkości podługowatych. Nad oknami gzymsik niewielki marmurowy, wyżej którego dach wieżyczki pokrywający miedziany zupełnie dobry. Nad dachem nieco wyżej wyniesione wieżyczki spiczaste, w których na gałkach miedzią powlekanych są krzyże żelazne duże, roboty bardzo pięknej, malowane i wyłacane. Nade drzwiami wielkimi w facjacie kościoła będącymi na marmurze jest napis złotymi literami: *D. O. M. Reginae Pacis, Liliatae Virgini, in Montana abeonti [s] in Monte Pacis, erecta et dicata a. d. 1674*. Nad tym napisem gzymsaturka mała marmurowa, nad nią okno duże, nad oknem znowu gzymsik marmurowy, nad którym herb fundatorski. Po bokach onego są dwa okienka podługowate; nad herbem znowu gzyms marmurowy średniej wielkości, całą facjatę i wieży bokowe otaczający. Nad nim krużganek balasami kamiennymi obwarowany, na którym są cztery statuy kamienne, najpiękniejszego [3] rźnięcia, duże; z nich na środku facjaty będące, przywitanie Najświętszej Maryi Panny z świętą Elżbietą oznaczające. Cała ta facjata i obok onej będące wieżyczki są ozdobione sztukaterią, kamieniem ciosanym delikatnie rźnięte.

⁵ Akkomodować – dostosować.

Wchodząc do kościoła schodami wielkimi są drzwi duże z tarcic dębowych robione, blachą żelazną zewnątrz powlekane i pomalowane, nitami żelaznymi nabijane podwójne, na krukach i zawiasach żelaznych grundownych [s], z zamkiem wewnętrznym zupełnie mocnym, w których to drzwiach furtka dla wchodzenia ludzi w czasie małego kongresu do kościoła.

Kościół sam wespół z czterema kaplicami bokowymi w sześciogran mурowany średniej wielkości. Na środku którego wspaniała i obszerna kopuła w sześciokąt, sześć okiem kamieniem szarym, ciosanym opatrzonych mająca. Wyżej nad oknami duży, wysadzony gzymsemi mурowany, nad tym gzymsem dach miedzią kryty, w którym także sześć okien gzymśaturą mурowaną ozdobionych. Nad dachem wieżyczka kamienna średniej wielkości, sześć okien mająca, gzymsem kamiennym oprowadzona i miedzią kryta. Na wierzchu tej wieżyczki jest korona i gałka miedziana, duża, połączana; w tej oprawiony krzyż żelazny pięknej roboty, zielono malowany, w środku i po końcu gałeczki wyłaczane mający. Kaplice wszystkie cztery gontami kryte i czerwono pomalowane dla tej przyczyny, aby deszcz i śnieg spadając z kopuły nad kaplicami wyniesiony, nie psuł miedzianego dachu. Do figury sześciogranny kościół jest domurowany chór duży, długości kroków 15 mający, szerokości zaś kroków 8 zawierający. Po bokach [4] chóru pod tymże samym po prawej stronie jest zakrystia mурowana, po lewej zaś stronie kapitularz, także mурowany znajduje się, wszystkie te trzy budowle przed kilku laty, aby nie ulegały jakowej ruinie, czterema filarami są wsparte, między którymi są dwa okna chór oświetlające, marmurem rznietym adornowane⁶. Nad gzymsemi tych dwóch okien jest w środku kwadratowe okno wielkie chór oświetlające, gzymśaturą marmurową pięknie ozdobione, nad którym gzymś marmurowy blachą miedzianą kryty, zakrystią, chór i kapitularz obejmujący. Nad tym gzymsem facjata gładka mурowana w trójkąt gzymsem także mурowanym oprowadzone, w środku której jest okno duże marmurem ozdobione. Nad zakrystią, chórem i kapitularem jest dach cały miedziany, bardzo wielkim kosztem sporządzony. Nad tym dachem w końcu na środku chóru jest na postumencie marmurowym

⁶ Adornować – ozdabiać.

krzyż wielki, żelazny, kształtnej roboty, zielono malowany, po końcach i środku blachą wyłaczaną ozdobiony; między kościołem i zakrystią po prawej stronie kościoła sytuowaną jest nad korytarzem wieża marmurowa wyższa od kopuły w czworogranie do zawieszania dzwonów, cztery otwory mająca, z gzymsem murowanym, miedzią kryta, nad którą kopułka mała, krzyż wielki, malowany zielono i miejscami wyłaczanny w sobie osadzony, mająca.

Wchodząc do kościoła przez drzwi wielkie, z frontu wyżej przy facyjacie opisane; przede drzwiami jest grob fundatorski, wielkimi kamieniami marmuru czarnego ze złotymi napisami nakryty. Idąc prosto ku ołtarzowi [5] wielkiemu, są na gradusach z marmuru czarnego balasze⁷ dęte, mosiężne, blisko półtora łokcia wysokie i dość grubo (który w ogóle jest sztuk czternaście marmurem czarnym związane) kościół od prezbiterium przedzielające. Od tych balaszów przeszedłszy kroków osiem, jest gradusów marmurowych trzy; w środku onych posadzka marmurem czarnym i mieszano z białym wysadzona, ku wielkiemu ołtarzowi przyległych. Nad którymi między chórem i prezbiterium jest ołtarz wielki, drewniany, czarno malowany z mensą kamienną. Po bogach [s] tego ołtarza jest drzwi dwoje dla wchodzenia do chóru marmurem czarnym i czerwonym okładane. Sam ołtarz łokci dziewięć nad mensą wyniesiony i pięknym rżnięciem jest ozdobiony. W tym obraz Najświętszej Maryi Panny Nawiedzenia od wszystkich doskonałych malarzów dla osobliwego malowania, wysoce szacowany, szatą srebrną miejscami suto wyłaczanną i koroną na głowie tejże Najświętszej Maryi Panny będącą całkiem wyłaczanną. Takież na osobie Świętej Elżbiety szata srebrna miejscami wyłaczanna, cień na głowie srebrny suto wyłaczanne. Niżej obrazu jest cymborium drewniane czarno malowane, z frontu drzewem hebanowym powleczone, sześcioma filarkami hebanowymi przedniej snycerskiej roboty wsparte, sztuczkami srebrnymi wyłaczannymi bardzo misternej roboty w wielu miejscach kosztownie adornowane. Za tym ołtarzem chór znajduje się, w którym stalla drewniane szaro malowane na osób dwadzieścia, snycerską robotą bardzo kosztowną i gustowną ozdobiony, miejscami wyłaczanną. Nad tymi [6] stallami przy ścianie różne obrazy

⁷ Balas – słupy balustrady.

zakonnych patriarchów znajdują się. Nad którymi drewnianą gzymsaturą snycerskiej i gustownej roboty, a oraz i kosztownej oprowadzony. Ściany malowaniem gustownym na murze ozdobione, okien trzy marmurem czerwonym oprowadzonych mający, i gzymsem takż marmurowym obwiedziony. Pod sklepieniem gipsaturą w różnych figurach z malowaniem przednim ozdobiony. Długości tegoż chóru jest kroków 15, szerokości zaś kroków 8. W tymże chórze w tyle ołtarza wielkiego jest ołtarzyk z mensą murowaną kamieniem na wierzchu ciosanym pokrytym, drewniany, niebiesko-malowany, miejscami wysrebrzany i snycerszczyną ozdobiony. W nim obraz Najświętszej Maryi Panny, Pana Jezusa na ręku trzymającej, bardzo kosztownego i gustownego malowania, szatą srebrną miejscami wyłaczaną powleczone, z dwiema koronami srebrnymi, całkiem połączannymi, floresami takż srebrnymi dookoła obwiedzionymi, na aksamicie czerwonym przyozdobiony. W chórze posadzka marmurowa w kwadraty biało-czarne i czerwone wyściełana. *In presbiterio* takż posadzka zupełnie do chórowej jest podobna. Całe *presbiterium* marmurem w różnych kolorach dobieranym futrowane, w cyrkuł sklepienie, i całe sklepienie aż do miejsc stykających się z kapitelami ścian gipsaturą wielce szacowną i malowidłem jest ozdobione. *A cornu Evangelii* w *presbiterium* są drzwi wielkie marmurowymi filarami i gzymsami w różnych kolorach obwiedzione, którymi to [7] drzwiami wychodzi się z kościoła do kapitułarza. Nad tymi zaś drzwiami wyżej łokci sześciu jest gzyms marmurowy, między którym znajduje się ganeczek na postumencie, białym wykładanym i czarnym w górze marmurem związany, z balasami ośmiu mosiężnymi, dętymi. Nad którym to ganeczkiem jest wejście z mieszkania na kapitułarzu znajdującego się, takż marmurem czarnym pięknie rznętym oprowadzone. *A cornu Epistolae* są drzwi do zakrystii zupełnie do pierwszych podobne, nad którymi jest ganeczek bez żadnej odmiany do pierwszego podobny. *In presbiterio* znajdują się dwa postumenta czarne marmurowe, w trójgran robione, na płaszczyźnie wszystkich trzech boków marmurem białym żyłkowanym wysadzone, gzymsy w bok i w górze bardzo gładko i gustownie wyrabiane, na trzech gałkach białych marmurowych osadzone, półtora łokcia wyżej, a łokieć jeden szerzej trzymająca. Na których stawiają się lichtarze, wielkie, srebrne, które między srebrem opisane zostają. Po końcach balasów *presbite-*

rium od kościoła oddzielających są dwa filary kwadratowe z marmuru czarnego, półtora łokcia szerokości, a 15 od fundamentu do sklepienia mające. Na których są kapitele rzniete z marmuru czarnego, na tych kapitelach arkada *presbiterii* wsparta, z marmuru czerwonego robiona, z gzymsem niewielkim. Wszedłszy na kościół z *presbiterium a cornu Ewangellii* na postumencie wielkim z marmuru czarnego [8] jest filar kwadratowy, czerwonym marmurem z białymi żyłkami okładany, nad którym od postumentu łokci 6 gzyms z marmuru czarnego; na tym zaś gzymsie jest kolumna okrągła z marmuru czerwonego w różne żyłki, obwodu dookoła łokci 6 mająca, pod same sklepienie wyniesiona, nad którą kapitel marmuru białego gustownie rzniety znajduje się. Przy tej kolumnie filar kwadratowy marmuru czarnego, po jednej i drugiej stronie kaplicy świętego Romualda arkadę utrzymujący, którą pomijając wchodzi się do kaplicy *a cornu Ewangellii* sytuowanej, do której wchodząc na gradusie czarnym marmurowym są balasy mosiężne, dęte, czarnym marmurem ze spodu boków i wierzchu połączone. Takowych balasów przed tą kaplicą znajduje się sztuk 14, więcej łokcia wysokości mających. Środkiem tych wszedłszy gradus marmuru czarnego, posadzką marmuru czarnego i białego w kwadrat rznietego układaną mający. Nad nim mensa marmurowa marmurem szarym z wierzchu nakryta, na której to mensie ołtarz drewniany staroświeckiej roboty, snycerszczyzną i całkowitym wyłoceniem ozdobiony, nienadto gustowny. Nad samą mensą tego ołtarza są trzy obrazy łokciowej wysokości świętych Benedykta, Grzegorza i Marinusa, dość pięknego malowania. Wyżej tych obrazów jest w ramach drewnianych, wyłacanych, obraz św. Romualda wysokości łokci sześć najmniej mający, na płótnie od kilku lat malowany, dosyć piękny i kosztowny, w drugiej zaś kondygnacji tego ołtarza jest [9] obrazek niewielki *Sancti Petri Damiani*. Nad tym ołtarzem jest okno duże, dziewięć kwater mające, marmurem w gzyms rzniety obwiedzione; po prawej ręce tej kaplicy jest wejście ku kapitularzowi, ramami marmuru czarnego rznietymi i gzymsem w trójkąt wiązany. Po lewej stronie takż wyjście do drugiej kaplicy zupełnie prawo ręcznemu podobne i *uniformiter* ozdobione. Dwie kolumny frontowe, na których się spiera arkada kaplicy i drugie dwa kątowne w bokach ołtarza oraz gzyms. Same zaś ściany częścią marmurowym, czarnym, częścią białym, żyłkowanym, częścią mu-

rem malowanym dla piękniejszej optyki są ozdobione. Sklepienie tej kaplicy z cegły, gipsaturą wysadzone, które dla wilgoci w niektórych miejscach poodpadała; też sklepienie i boki kaplicy jest malowaniem gruntownym ozdobione. Arkada zamykająca wejścia do tej kaplicy i gzymsy oniz zdobiący, jest z samego marmuru czerwonego. Druga kaplica *a cornu Epistolae* we wszystkim bez najmniejszej odmiany, prócz wyobrażeń gipsowych i malowanych pod sklepieniem, zupełnie do pierwszej jest podobna, w której balasy, posadzka, gradus, ściany, wejścia bokowe po prawej stronie do drugiej obok sytuowanej kaplicy, a po lewej ku zakrystii, sam ołtarz i wszelkie jego adornację w niczym do kaplicy i ołtarza św. Romualda nie różni się. W ołtarzu tej kaplicy w pierwszej kondygnacji jest obraz świętej Maryi Magdaleny *de Passis*, 6 łokci wysokości mający, w drugiej zaś kondygnacji obraz świętej Scholastyki, do półtora łokcia wyżyni [s] mający. Takowe [10] obydwie obrazy są doskonałego malarza ręki pomalowane. Trzecia kaplica *a cornu Ewangellii* zupełnie bez najmniejszej odmiany prócz malowania gipsatury we wszystkim do kaplicy św. Romualda jest podobna, przed którą balasy, posadzka, gradus, ściany, sam ołtarz oraz adornacja onegoż równa się kształtowi i kosztowi kaplicy św. Romualda, w której to kaplicy w ołtarzu jest obraz św. Krzysztofa na płótnie doskonałego malarza pędzlem malowany i 6 łokci wysoki. W drugiej zaś kondygnacji tegoż ołtarza jest obraz św. Kazimierza królewicza polskiego tegoż na płótnie malowany, półtora łokcia wysokości. Po bokach tej kaplicy są wejścia, po prawej ręce do kaplicy św. Romualda, a po lewej do kruchty pod wieżą frontową kościelną wymurowane, i do składu niektórych rzeczy kościelnych służące. Czwarta kaplica *a cornu Epistolae*, tak co do filarów, gzymsów, balasów, posadzki, gradusu, mensy, ołtarza, itd., w niczym od wyżej wymienionych trzech kaplic i w nich znajdujących się marmurów, oprócz gipsatury i malowania pod sklepieniem i na bokach będących w najmniejszej rzeczy nie różni się. W ołtarzu tej kaplicy jest obraz św. Franciszka Salezego, gustownego i kosztownego na płótnie malowania, 6 łokci wyżyni mający. W drugiej zaś kondygnacji tegoż ołtarza jest obraz Świętej Trójcy półtora łokciowy na płótnie malowany. Po bokach tej kaplicy są przejścia, po prawej ręce do grobu [11] fundatorskiego, po lewej zaś ręce do kaplicy św. Maryi Magdaleny. Wszystkie te przejścia z kaplic do kaplic zupełnie

co do koloru, marmuru i gipsatury oraz obszerności podobne do tych zupełnie, które się opisały po bokach ołtarza św. Romualda.

Idąc wprost od wielkiego ołtarza i zbliżając się ku drzwiom wielkim w facjacie kościoła będącym po prawym boku są drzwi marmurem czarnym i białym w żyłki obmurowane; po bokach których pilastry wielkie marmurowe, nad nimi gzyms wielki z marmuru czarnego pięknie wyrabianego od ściany odsadzony. Przez te wejście wchodzi się do kruchty pod wieżą po prawej ręce kościoła sytuowaną będący, po lewej zaś stronie są drzwi, czyli wejście w tejże samej formie i koloru marmuru, jako i te, które teraz są opisane. Przez które to wejście wchodzi się do grobu fundatorskiego, w którym posadzka marmuru siwego, w środku którego są drzwi z kraty żelaznej, gruntownej misternie wyrobionej, do tegoż sklepu fundatorskiego przynależne. Po prawym boku pod wieżą po lewej ręce będącą jest komórka mała, do której są wpuszczone wagi zegara bijącego, w wieży znajdującego się. Wchodząc do niej są uszaki⁸ i gzymsy z kamienia szarego ciosanego, między którymi są drzwi ordynaryjne na krukach i zawiasach z zamkiem wnętrznym ordynaryjnym. Po lewym zaś boku jest przejście do kaplicy św. Franciszka Salezego zupełnie podobne do tego, które przy opisaniu komórki wyrażone zostało. Z tego grobu wprost na dziedziniec kościelny są drzwi podwójne z desek dębowych futrowane, na zawiasach, hakach żelaznych drągiem zasuwane na wkładkę [12] zamknięte. Nad którymi to drzwiami są dwa okienka okrągłe, małe, w olów oprawne i kratą żelazną obwarowane. Po prawej ręce idąc od wielkiego ołtarza jest kruchta z komórką pod wieżą będąca, zupełnie co do kształtu, obszerności, wejścia, gzymsów i okien we wszystkim do tej, która nad grobem fundatorskim jest podobna. Wszystkie ściany, filary, gzymsy w całym kościele są z marmuru czarnego i białego pokrowanego; drzwi także wielkie, kościelne, obwarowane pilastrami marmuru czarnego i gzymsem także marmurowym; nade drzwiami i po bokach kościoła do facjaty przypierających. Na murze są malowane różne historie. Pod sklepieniem na facjacie jest okno duże o kwaterach dziewięciu marmurowymi, czarnymi pilastrami ze spodu i po bokach,

⁸ Uszaki – poszerzenie obramienia okiennego lub drzwiowego akcentujące jego górne naroża.

z wierzchu zaś gzymsem dużo od ściany odsadzonym marmurowym obłożone. Po prawym i lewym bokach pod sklepieniem są dwa ganeczki balasami mosiężnymi w marmur czarny osadzonymi, zupełnie podobne do tych, które są wyrażone przy opisanu *presbiterium*. Nad tymi ganeczkami sklepienie ceglanne, sztukaterią gipsową i różnymi landszaftami historycznymi na murze malowanymi jest ozdobione. Między sześcią kolumnami marmuru biało-czerwonego zamyka się środek kościoła w sześciogran zamurowanego, między którymi kolumnami niżej kopuły są malowania na ścianach różne wyobrażające dzieje apostołskie z wyrazem ich figur. Nad tymi malowanymi gzyms podwójny z marmuru czarnego, pięknie wyrobionego, [13] i kapitele na kolumnach osadzone, pięknie wyrabiane.

Od tego gzymsu zaczyna się kopuła murowana, także w sześciogran, w której okien 6, dużych; pilastry i gzymsy koło tych okien kamienne. Ściany między oknami marmurowe i na optykę malowane. Wyżej okien na kopule drugi gzyms, także około ze środka kopułą wiążący, malowany takim kolorem jakby marmurowy, nad którym w tejże kopule sześciogrannej jest okien okrągłych sześć. Ściany między tymi oknami i sklepienia samej kopuły jest różnym pięknym malowaniem ozdobione. W środku sklepienia kopuły jest kopułka maleńka, nad sklepienie pierwszej kopuły kilka łokci w sześciogran wyniesiona, w której okien długich, a wąskich jest sześć. Posadzka w całym kościele z cegły palonej, kwadratowej, dużej, gładkiej, porządnie wysłana. W kaplicach zaś wszystkich czterech, *in presbiterio* i w chórze posadzka marmurowa, w kwadraty czarne z białym mieszane, wyściełana. Na całym kościele i kopule znajduje się okien większych i mniejszych w ogóle *in numero* 26.

Przy drzwiach wielkich kościelnych wchodząc do niego po prawej ręce znajduje się na postumencie białego marmuru kropiennica [s] do wody święconej obszerna, z marmuru czarnego rznęta. W boku *presbiterii a cornu Epistolae* są drzwi, czyli wejście nie zamcyste, na przysionek przed zakrystią będący, marmurowymi pilastrami i gzymsaturą w trójkąt wiążaną, na wierzchu ozdobione. Przez które wszedłszy jest przysionek murowany kroków 6 szerokości, a 15 długości mający. Po prawej ręce onego są drzwi ukryte do kaplicy św. Maryi Magdaleny, pilastrami i [14] gzymsem kamiennym, ciosanym, szarym, ozdobione. *Ex opposito* tychże

drzwi są drugie, zupełnie pierwszym podobne, którymi się wchodzi do biblioteki nad zakrystią będącą. Te kilka kroków pominąwszy po tejże samej stronie są drzwi do zakrystii pilastrami marmurowymi czarnymi wespół i czerwonymi, a w górze i gzymsami marmurowym, czarnym w trójkąt wiązonym, ozdobione; między którymi są drzwi podwójne rznieniem snycerskim ozdobione, na zawiasach i hakach żelaznych z zamkiem najsztuczniejszym wewnętrznym, gruntownym. Czwarte drzwi w tymże przysionku są podwójne z desek futrowane, na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem podwójnym, gruntownym wewnętrznym. Tymi drzwiami wychodzi się z kościoła na erem. W tym przysionku jest okien dwa, za kratą żelazną gruntowną, sklepienie zaś sztukaterią gipsową różnymi landszaftkami historycznymi na murze malowanymi ozdobione. Na ścianach zaś niżej malowania i gipsatury tego przysionku znajduje się sześć obrazów wielkich, na płótnie przednie malowanych, różne historie kościelne wyobrażających.

Wszedłszy do zakrystii długości kroków 14, szerokości zaś kroków 12 w czworokąt regularny, murowanej, w której wszystkie cztery ściany są na deskach dębowych snycerszczyzną ozdobione. Przede drzwiami przy ścianie jest mensa z szufladami drewnianymi do chowania aparatów i przebierania się na mszę świętą kapłanom sporządzona, piękna, gruntowna i cyratą [s] pokryta. Nad tą mensą na kształt ołtarzyka drewnianego sporządzony jest *quasi* ołtarzyk i obraz [15] w nim. Za którymi znajduje się szafa na konserwację relikwii świętych Pańskich. Przed tym obrazem stoi krucyfiks z kilku obrazami na szkle malowanymi. Po bokach zaś tego ołtarzyka na mensie są szufladki pod spodem i na wierzchu tych przegródki do stawiania kielichów. W tych zaś szufladkach pod spodem szafek na kielichy znajdują się apparamenta do przyozdobienia kielichów do mszy świętych służące. Nad tymi szafkami są dwa okna średniej wielkości, po cztery kwadraty mające, za kratami gruntownymi żelaznymi. Posadzka w całej tej zakrystii jest marmurowa, czarna z białym mieszana nadpsuta. Sklepienie zaś sztukaterią gipsową różne figury wyrażająca oraz malowaniem kościelno historycznym najpiękniejszym jest ozdobione. Po prawym boku od wejścia do zakrystii są drzwi podwójne, pięknej, snycerskiej roboty, na krukach i zawiasach, z zamkiem wewnętrznym opatrzone, przez które wchodzi się do ławatyryza,

in forma ołtarzyka z marmuru czarnego z białym mieszanego zrobionego najpiękniejszej roboty. Długość tego lawatyrza z akkomodacjami po bokach onego będącymi jest łokci 5, wysokość zaś łokci 8; sztuce i dokładności tego rzemieślnika, który koło tego lawatyrza pracował, dziwić się potrzeba. Posadzka w tymże lawatyrzu jest marmurem czarnym z białym mieszanym wysłana. Sklepienie jegoż gipsaturą i malowaniem w części opadłym ozdobione. W tymże lawatyrzu jest na korytarz okno jedno [16] średniej wielkości. Wyszedłszy z tegoż lawatyrza o kroków kilka, po tejże stronie są drzwi podwójne zamczone, w uniform do lawatyrza podobne, do kaplicy murem przegrodzonej. W tej ołtarzyk mały, drewniany, szaro malowany i miejscami wylęcany, w którym jest obraz świętego Józefa, Pana Jezusa na ręku trzymającego. Na głowach ich są dwie korony srebrne, połączanne niewielkie. Mensa przed tym ołtarzem murowana, kamieniem ciosanym z wierzchu pokryta. W tejże kaplicy posadzka jest takimże samym fasonem, jak w lawatyrzu marmurowa. Ściany zaś tej kapliczki są gipsaturą i malowaniem różnym adornowane. Po lewej ręce tej kapliczki jest szafka, w której się oleja *sacra* konserwuje. W tej także kapliczce po lewej ręce wchodząc jest okna tejże samej wielkości ich w lawatyrzu za kratą żelazną na erem wychodząc. Po lewej zaś stronie tejże zakrystii są drzwi podwójne snycerskiej roboty, na krukach i zawiasach żelaznych, zamkiem gruntownym wewnętrznym, przez które wchodzi się do skarbczyka między ścianą kościelną i lewą zakrystią ukrytego, w którym znajduje się depozyt najszacowniejszy kościelny. W tej zakrystii znajduje się szaf do składania aparatów kościelnych (oprócz mensy) dwie, w tej także jest portretów fundatorskich bardzo pięknego malowania dwa, obrazów wielkich świętych pańskich dwa, mniejszych zaś pięć. Tamże znajduje się landszaft, trzy ćwierci łokcia szerokości, a pół łokcia wysokości mający, budowlę kościoła i klasztoru przez Karola Wielkiego, snycerskim dłutkiem wyrobiony, wyobrażający, [17] którego doskonałość, delikatniej i żywiej te rzeczy wyraziła, niżeli pędzel malarza najdoskonalszego wyrazić nie potrafi.

Nad zakrystią w drugim piętrze znajduje się sala tej samej długości i szerokości, jak i zakrystia. Wszedłszy schodami na drugie piętro przed bibliotekę znajduje się przysionek tejże samej długości i szerokości, jak przed zakrystią sklepiony, dwa okna bez krat mający. W tym są ściany

wapną [s] bielone, posadzka ceglanna, z którego po lewej ręce są drzwi pojedyncze, futrowane, na zawiasach i hakach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wchodzi się do sali bibliotecznej, w tej wszystkie cztery ściany, szafami na skład ksiąg służącymi, są osłonięte; okien zaś w tejże sali jest dwa, stalowanie i podłoga jest z tarcic. W tej bibliotece jest różnych autorów teologów, ascetów, kanonistów, itd., i może się znajdować w ogóle książek sztuk do sześciuset *numero*. Tamże znajduje się kantorek dobrze zamczysty, w którym są złożone wszystkie papiery, dokumenta i fundusze klasztorowi służące.

A cornu Ewangellii wielkiego ołtarza są drzwi, czyli wejście do przysionku przed kapitułarem będącego, w którym to przysionku po lewej ręce są drzwi do kaplicy św. Romualda, po prawym zaś boku do sali nad kapitułarem będącej, i zupełnie do tej, co do obszerności, długości, drzwi, okien, itd., w której jest biblioteka podobna. Trzecie drzwi tegoż przysionku do kapitułarza, czwarte ku nowicjатовi. Przysionek dolny przed kapitułarem i drugopiętrowy przed salą na kapitułarzu będącą, co do ozdoby, drzwi marmurem osadzonych, posadzki, sklepienia, okien, [18] krat i gipsatury, oprócz tylko malowania zupełnie od przysionku przed zakrystią opisanego, są w niczym nieodmienne i nieróżniące się. W tymże przysionku przed kapitułarem będącym są drzwi z marmuru czarnego, równo z posadzką do grobu, gdzie się ciała zmarłych zakonników chowają wpuszczane.

Wchodząc do kapitułarza są drzwi podwójne tymże samym fasonem i za taką fortyfikacją, jak i przy zakrystii, przez które wchodzi się do kapitułarza, którego wszystkie cztery ściany, podobnie jak i zakrystia, są tarcicami dębowymi opierzone i snycerską robotą ozdobione. Koło których w około są ławy do siedzenia zakonnikom w czasie lekcji duchownych i kapituł. W tymże kapitułarzu prosto za drzwiami są dwa gradusy drewniane, nad tymi mensa murowana, kamieniem ciosanym pokryta. Na tej zaś ołtarz drewniany, szaro malowany, w połowie wyłaczany i dość piękny. W tym ołtarzu jest obraz Pana Jezusa Ukrzyżowanego, pod którego nogami jest święta Maria Magdalena, krzyż z tymże Panem Jezusem Ukrzyżowanym trzymająca, u której to świętej Magdaleny są promienie srebrno połączanne, u Pana Jezusa zaś korona cierniowa srebrna połączanna, oraz bok i trzy gwoździe małe są,

takoż srebrne pozłacanne; tego obrazu przednią sztuką na płótnie malowanego, długości być może do łokci 5, po bokach zaś ołtarza są dwa okna za kratami żelaznymi, mocnymi. Posadzka w tymże kapitularku jest czarno z białym marmurowa, w niczym nie różniąca się od tej, która jest w zakrystii, prócz tego, że nie tak [19] popsuta. Sklepienie w tymże kapitularku jest gipsaturą już nieco nadpsutą i różnym historycznym malowaniem najpiękniejszym ozdobione. Długość tego kapitularku jest kroków 14, a szerokość 11. Obrazów różnych, niewielkich, na płótnie malowanych, i w ramach drewnianych oprawnych znajduje się w tymże kapitularku sztuk *in numero* 6.

Cały kościół, kapitulark i zakrystia, zewnątrz i wewnątrz, oprócz w części nieco nadpsuty, gipsatury i ołtarzów wcale ruinie podległych oraz reperacji potrzebujących, są w zupełnym opatrzieniu.

Opisanie sprzętu kościelnego

Konfesjonałów stolarskiej roboty, czerwono malowanych, bez kratek do słuchania spowiedzi jest 2.

Ponieważ regułą świętych patriarchów nie jest dozwolone używanie w kościele muzyki i wszelkiego harmonicznego śpiewania, dla tej przyczyny organów w tymże kościele nie ma. Wedle tychże ustaw zakonnicy do mówienia kazań i nauk są wolni, a przez to i ambon nie mają.

Ławek przy wielkich drzwiach po obydwóch bokach kościoła jest po pięć, w których po sześć osób mieścić się może. Za balasami zaś *in presbiterio* podczas nabożeństwa klęczą.

Skabellów czyli genufleksorów⁹ pięknej stolarskiej roboty, zielono malowanych, jest sztuk *in numero* 10, *ditto* niemalowanych także sztuk 10. [20]

Srebro kościelne

Monstrancja niewielka w promienia cała wyzłacanna sztuk 1.

Puszka na komunikanty cała pozłacanna średniej wielkości sztuk 1.

⁹ Genufleksor – klęcznik.

- Kielichów dużych całkiem wyłączających sztuk 4.
Kielichów mniejszych takż wyłączających sztuk 7.
Kielichów *intus* tylko wyłączających sztuk 3.
Patyn większych i mniejszych połączających sztuk 18.
Puszczałka mała na oleja *sacra* sztuk 1.
Lichtarzów większych sztuk 6.
Ditto mniejszych sztuk 12.
Kierców czyli lichtarzów wielkich sztuk 2.
Krzyż z korpusem duży sztuk 1.
Krzyż takż z korpusem procesjonalny sztuk 1.
Krzyż staroświecki częścią połączający z korpusem koralowym sztuk 1.
Trybularz do kadzenia sztuk 1.
Łódka do tegoż trybularza sztuk 1.
Taca pod ampułki sztuk 1.
Ampulek do tejże tacy w środku wyłączających para sztuk 2.
Dzwonek mały sztuk 1.
Wotów większych i mniejszych na ołtarzach zawieszonych sztuk 20.

Relikwiarze

Relikwiarz niewielki połączający *cum reliquiis Sancti Romualdi* sztuk 1.

Relikwiarz srebrny *cum reliquiis*, to jest *Ligno SS. Crucis* sztuk 1.

Relikwiarz hebanowy duży *in modum duarum pyramidum* robiony, na wierzchu *Agnus Dei cum effigie sancti Romualdi et particulis reliquiarum*, z osóbkami trzema mosiężnymi połączanymi sztuk 1.

Relikwiarz duży hebanowy ze sztuczkami srebrnymi i trzema osóbkami, w którym są dwa *vella* S. Maryi Magdaleny *de Pasis* [s], olejek w ampułce, kawałek habitu szarego za szkłem lokowane sztuk 1. [21]

Relikwiarze dwa wielkie hebanowe z relikwiarzem za szkłem, które stoją na ołtarzu wielkim, z cyfrą i gałkami mosiężnymi sztuk 2.

Relikwiarzów niewielkich drewnianych z sztuczkami srebrnymi, które się *pro festis solemnioribus* na ołtarzu stawiają, sztuk 6.

Relikwiarzów *per modum* snycerskiej roboty drewnianych na pul-

ment posrebrzanych, w których są różne relikwie na aksamicie za szkłem lokowane, *Agnus Dei* w środku sztuk 2.

Relikwiarzów takż we wszystkim pierwszym podobnych, które *pro festis solemnioribus* używają się sztuk 2.

Krzyżk kryształowy w heban oprawny na cymborium lokowany, w którym są różne relikwie świętych sztuk 1.

Relikwiarz *ad dandam pacem* hebanowy w srebro oprawny sztuk 1.

Relikwiarz, w którym znajdują się dwa kawałki tawty [s] *S. Francisci Salesii*, kawałek chusty maczanej w olejku jego sztuk 1.

Relikwiarzów w drzewo oprawnych *quondam* pozłacanych, w których są relikwie Świętych i *Agnus Dei* sztuk 2.

Pudełek z relikwiami *cum authenticis suis* sztuk 5.

Agnus Dei większych i mniejszych z relikwiami za szkłem oprawnych w ogóle sztuk 4.

Relikwiarz *cum effigie* S. Franciszka Seraficznego z wosku robionej sztuk 1.

Relikwiarz *cum effigie* S. Krzysztofa Męczennika sztuk 1.

Relikwiarz *per modum* monstrancji snycerskiej roboty, drewniany pozłacanny *cum reliquiis* S. *Dignee M[artyris]* sztuk 1.

Relikwiarzów *per modum* monstrancji snycerskiej takż roboty, posrebrzanych, drewnianych większych i mniejszych sztuk 4.

Relikwiarzów zwierciadlanych *cum authenticis suis* w części podtluczonych sztuk 6.

Relikwiarz *cum effigie Christi Domini parvuli* z wosku robionej, z ramami snycerskiej roboty na polu [22] miejscami wyzłacannymi *cum reliquiis intus* sztuk 1.

Cyna kościelna

Lichtarzów dużych na wielkim ołtarzu sztuk 12.

Krzyż z korpusem na tymże ołtarzu sztuk 1.

Lichtarzów mniejszych na czterech pobocznych ołtarzach sztuk 18.

Lichtarzów małych w kapitularku sztuk 6.

Tacek pod ampułki sztuk 3.

Ampulek na wino i wodę par 4 sztuk 8.

Lichtarzőw małych ręcznych sztuk 18.

Lawatyrz na wodę do umycia rąk księży do mszy sztuk 1.

Dzbanków do kwiatów letnich par 8 sztuk 16.

Mosiądz

Lampa duża przed wielkim ołtarzem sztuk 1.

Kociołek na święconą wodę sztuk 1.

Lichtarzy niewielkich spiżowych sztuk 8.

Mis do przemywania purfikatyrzy sztuk 2.

Tacek *quondam* posrebrzanych sztuk 2.

Miedź

Patelnia wielka do lania świec wybielana sztuk 1.

Kociołków do topienia wosku wybielanych sztuk 3.

Panewka do robienia stoczków wybielana sztuk 1.

Łyżek do brania wosku wybielanych sztuk 3.

Konewka do święcenia wody sztuk 1.

Ornaty białe

Primo. Materii litej złotej z kolumnami haftu grubego srebrem i złotem przerabianego z podszewką różową kitajkową¹⁰ bez garnituru, z galonkami złotymi francuskimi sztuk 2. [23]

2do. Aksamitny, paliowy, wypłowiały z kolumną czerwoną, także aksamitną słuszkami srebrnymi połączanymi, turkusem nasadzonymi w różne floresy ozdobiony galonem złotym obwiedziony, z podszewką różową płótna glansowanego¹¹ z całym garniturem sztuk 1.

3tio. Lamy francuskiej z kwiatami złotymi i w kolorach różnych, jedwabnych, galonkami złotymi obwiedziony z podszewką kitajkową różową z całym garniturem sztuk 1.

¹⁰ Kitajka – jedwab chiński.

¹¹ Glansowany – lśniący, polerowany.

4to. Lamy francuskiej na dnie białym w kwiaty złote i innymi jedwabnymi, z galonem złotym, z podszewką kitajkową, różową, kolumną zaś haftu grubego srebrem i złotem przerabianego z całym garniturem sztuk 1.

5to. Na dnie białym w kwiaty srebrne z galonkami złotymi z podszewką różową płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

6to. Lamy białej francuskiej z kolumną także białą staroświecką z galonkami złotymi i z podszewką niebieską kitajkową z całym garniturem sztuk 1.

7mo. Materii francuskiej w kwiaty różne z kolumną w kwiaty złote białe z galonkami złotymi i z podszewką różową płótna klejonego z całym garniturem sztuk 1.

8vo. Gredyturowy w kwiaty złote i jedwabne, z kolumną zaś czerwoną z kwiatami złotymi, z koronkami srebrnymi i kitajką różową podszyty z całym garniturem sztuk 1.

9no. Stoszkowy z czerwonymi kwiatami złotem przerabianymi, z galonkami złotymi, podszewką różową płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

10mo. Materii francuskiej złotej z kwiatami różnymi, jedwabnymi z kolumną białą takież materii, z galonkami srebrnymi, różową kitajką podszyty z całym garniturem sztuk 1. [24]

11mo. Materii francuskiej koloru cytrynowego w różne kwiaty z kolumną fioletową takież materii, z galonkami srebrnymi, i z podszewką z płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

12mo. Lamy srebrnej z kolumną zieloną, z koronkami srebrnymi, kitajką zieloną, podszyty z całym garniturem sztuk 1.

13. Sztofu¹² francuskiego w różne kwiatki z galonkami szachowymi, i podszewką niebieską, płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

14. Gredyturowy¹³ z złotymi kwiatkami i kolumną czerwoną płótnem glansowanym czerwonym podszyty, galonkami szychowymi¹⁴ obwiedziony z całym garniturem sztuk 1.

¹² Sztof – materiał, tkanina.

¹³ Gredyturowy – zrobiony z ciężkiego jedwabiu francuskiego (gredyturu).

¹⁴ Szychowny – wykonany ze sztucznego złota, imitujący złoto.

15. Materii francuskiej w różne kwiaty, z galonkami szychowymi, niebieskim płótnem glansowanym, podszyty z całym garniturem sztuk 1.

16. Takiejże materii jedwabiem haftowany, galonkami szychowymi obwiedziony, z podszewką szarą, płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

17. Gredyturowy takiz haftowany, z taśmami jedwabnymi żółtymi, i podszewką czerwoną, z płótna glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

Ornaty białe ferialne

1mo. Morowy w kwiatki jedwabne z kolumną niebieską takiejże materii, tasiemkami żółtymi, jedwabiem obwiedziony, płótnem żółtym glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

2do. Adamaszkowych z kolumnami póltałasowymi w różne kolory, żółtymi półjedwabnymi tasiemkami obwiedzionych, płótnem szarym glansowanych sztuk 4. [25]

3tio. Kitajkowych żółtych z kolumnami różowymi i galonkami szychownymi płótnem popielatym podszytych sztuk 2.

4to. Bagazjowy¹⁵ z niebieską kolumną i taśmami żółtymi półjedwabnymi, popielatym płótnem glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

5to. Szkotowych w różne kwiatki z taśmą żółtą, półjedwabną, płótnem szarym glansowanym podszytych z garniturem sztuk 2.

6to. Lustrynowy z włóczkową kolumną różnej farby, tasiemkami żółtymi, półjedwabnymi obwiedziony, płótnem czerwonym podszyty sztuk 1.

Wela białe z bursami i palkami

1mo. Lamy francuskiej bogatej w różne kwiaty sztuk 8.

2do. Adamaszkowych w różne kwiaty sztuk 5.

3tio. Ałasowe złotem haftowane, z różnymi kwiatami sztuk 1.

4to. Gredyturowe z różnymi kwiatami sztuk 1.

5to. Szkotowych ferialnych sztuk 10.

¹⁵ Bagazjowy – perkalowy.

Ornaty czerwone solenne

1mo. Koloru pomarańczowego z złotymi kwiatami i takiemż galonami materii adamaszkowej, kitajką zieloną podszyty z całym garniturem sztuk 1.

2do. Francuskiej materii w kolorze jabłonkowym z kwiatami srebrnymi, z koronkami takż srebrnymi, kitajką zieloną podszytych z całym garniturem sztuk 3.

3tio. Aksamitu koloru ciemno-czerwonego z galonkami srebrnymi, niebieską kitajką podszyty z garniturem sztuk 1.

4to. Materii francuskiej koloru różowego srebrem przyrabianej z galonkami takż srebrnymi, żółtą kitajką podszyty sztuk 1. [26]

5to. Takiejże materii z kwiatami jedwabnymi, galonkami srebrnymi, zieloną kitajką podszyty z całym garniturem sztuk 1.

6to. Adamaszkowy w kwiaty złote z galonkami srebrnymi z podszewką kitajkową żółtą z całym garniturem sztuk 1.

7to. Materii francuskiej koloru różowego w kwiaty jedwabne z koronkami srebrnymi, podszewką niebieską kitajkową podszyty z całym garniturem sztuk 1.

8vo. Prusionowy [s] blade-czerwony z kolumną czerwoną z kwiatami żółtymi, jedwabnymi, galonkami srebrnymi obwiedziony, glansowanym płótnem podszyty z całym garniturem sztuk 1.

9no. Materii francuskiej koloru jabłonkowego z kwiatami złotymi i srebrnymi, z kolumną czerwoną, galonkami złotymi obwiedziony, kitajką zieloną podszyty z całym garniturem sztuk 1.

10mo. Aksamitny z kolumną haftowaną złotem na dnie srebrnym, galonkami złotymi obwiedziony, niebieską kitajką podszyty z całym garniturem sztuk 1.

11mo. Prusianowy koloru żółtego z takż kolumną w kwiaty różne jedwabne z galonkami srebrnymi, podszewką płótna zielonego glansowanego z całym garniturem sztuk 1.

12mo. Półatłasowy w różne paski z koronkami srebrnymi, płótnem niebieskim glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

13tio. Morowy z kwiatkami złotymi i kolumną białą, z koronkami srebrnymi i podszewką zieloną, kitajkową z całym garniturem sztuk 1.

14to. Parterowy żółty w różne kwiaty, z kolumną białą odmienną takż w różne kwiaty, z galonkami srebrnymi, podszewką z płótna glansowanego czerwona z garniturem całym sztuk 1. [27]

15to. Parterowych z kwiatkami białymi jedwabnymi z galonkami srebrnymi, z podszewką niebieską kitajkową i garniturem sztuk 2.

16to. Prusianowy w kwiatki różne, z kolumną paliową, francuskiej materii, z galonkami srebrnymi i podszewką płótna glansowanego żółtą z całym garniturem sztuk 1.

17mo. Kapa aksamitna z kolumną, białą półłamową z galonkami i fręzlami złotymi, niemniej z podszewką płócianną, różową, glansowaną sztuk 1.

18vo. Dalmatyki takż aksamitne z kolumnami białymi półłamowymi, z galonkami złotymi, płótnem glansowanym, różowym podszyty sztuk 2.

Ornaty czerwone ferialne

1mo. Adamaszkowy z fręzlami jedwabnymi, zielonymi, glansowanym płótnem podszyty z całym garniturem sztuk 1.

2do. Adamaszkowy z kolumnami białymi, półłamowymi w różne kwiatki, z tasiemką żółtą jedwabną i podszewką płótna zielonego glansowanego z garniturem sztuk 2.

3tio. Morowy z tasiemkami jedwabnymi, płótnem szarym glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

4to. Kamlotowy z tasiemkami półjedwabnymi, płótnem zielonym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

5to. Kałamajkowych z kolumnami popielatymi, półjedwabnymi tasiemkami obwiedzionych, płótnem szarym glansowanym podszytych z całym garniturem sztuk 6.

6to. Adamaszkowy stary z taśmą półjedwabną, płótnem niebieskim glansowanym podszyty sztuk 1. [28]

Wela czerwone z bursami i palkami

1mo. Materii francuskiej w różne kwiaty sztuk 8.

2do. Adamaszkowych sztuk 2.

- 3tio. Prusianowy sztuk 1.
- 4to. Aksamitny sztuk 1.
- 5to. Kitajkowych sztuk 11.

Ornaty zielone solenne

1mo. Ałasowych z galonkami srebrnymi i złotymi, z podszewką różnego płótna, glansowanego i garniturem sztuk 3.

2do. Gredyturowych z paskami złotymi i kwiatkami jedwabnymi białymi, z koronką złotą, niebieskim płótnem glansowanym podszytych z całym garniturem sztuk 2.

3tio. Materii francuskiej z kwiatami srebrnymi, galonkami takż srebrnymi obwiedzionych, płótnem glansowanym, czerwonym podszytych z garniturem sztuk 2.

4to. Aksamitny z galonkami szychowymi, płótnem szarym glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

Ornaty zielone ferialne

1mo. Morowy z fręzlami jedwabnymi, płótnem żółtym glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

2do. Kamlotowych z taśmami półjedwabnymi, płótnem glansowanym szarym podszytych z garniturem sztuk 3.

3tio. Materii francuskiej z fręzlami jedwabnymi, płótnem glansowanym, niebieskim podszyty z garniturem sztuk 1.

Wela zielone z bursami i palkami

- 1mo. Materii francuskiej [w] złote kwiaty sztuk 2.
- 2do. Kitajkowych gładkich sztuk 7. [29]
- 3tio. Ałasowych gładkich sztuk 2.

Ornaty niebieskie solenne

- 1mo. Materii francuskiej z kwiatami srebrnymi i jedwabnymi z

kolumną zieloną takiejże materii, z koronkami srebrnymi i podszewką płótna glansowanego różowego z garniturem sztuk 2.

2do. Drojetowy z kolumną morową, białą sztuk 1.

3tio. Adamaszkowy z kolumną czerwoną, galonkami srebrnymi obwiedziony, z podszewką płótna glansowanego czerwoną z całym garniturem sztuk 1.

4to. Kitajkowy z galonkami srebrnymi, płótnem glansowanym czerwono podszyty, z całym garniturem sztuk 1.

5to. Aksamitu ciemnego fręzlami srebrnymi, płótnem glansowanym szarym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

Ornaty niebieskie ferialne

1mo. Kartunowych z kolumnami czerwonymi, takiejże materii półjedwabnymi taśmami obwiedzionych, płótnem glansowanym, szarym podszytych z całym garniturem sztuk 6.

2do. Kamlotowych z kolumnami białymi, jedwabnymi fręzlami obwiedzionych, płótnem niebieskim glansowanym podszytych z całym garniturem sztuk 2.

3tio. Kitajkowych starych z taśmami półjedwabnymi, płótnem szarym glansowanym podszytych z całym garniturem sztuk 2.

4to. Kałamajkowy z taśmami jedwabnymi, płótnem zielonym glansowanym podszyty z całym garniturem sztuk 1.

5to. Kitajkowych z fręzlami półjedwabnymi, płótnem szarym glansowanym podszytych z całym garniturem sztuk 2. [30]

Wela niebieskie z bursami i palkami

1mo. Ałasowych z galonkami srebrnymi płótnem podszytych sztuk 5.

2do. Kitajkowych z jedwabnymi taśmami sztuk 13.

Ornaty czarne solenne

Gredyturowych z kolumnami odmiennymi, galonkami srebrnymi obwiedzionych, płótnem glansowanym różnego koloru podszytych z całym garniturem sztuk 6.

Ornaty czarne ferialne

Materii szkotowej z kolumnami białymi, galonkami szychowymi i jedwabnymi obwiedzionych, płótnem glansowanym różnego koloru podszytych z całym garniturem sztuk 6.

Wela czarne z bursami i palkami

1mo. Gredurowych z galonkami złotymi i srebrnymi sztuk 6.

2do. Materii francuskiej z taśmami jedwabnymi sztuk 7.

Konopea czyli firanki na cymborium

1mo. Sztofu francuskiego na dnie białym z kwiatami złotymi i galonkiem takimże sztuk 1.

2do. Materii francuskiej z kwiatami jedwabnymi różnego koloru i galonkiem szychowym na dnie białym sztuk 1.

3tio. Materii póładamaszkowej na dnie białym z taśmą żółtą, jedwabną sztuk 1.

4to. Ałtasu pomarańczowego w kwiatki złote, galonkami szychowymi obwiedzione sztuk 1.

5to. Póładamaszkowe w kwiatki białe z taśmą półjedwabną na dnie czerwonym sztuk 1.

6to. Gredurowe niebieskie z taśmą półjedwabną sztuk 1.

7mo. Półałasowe zielone w kwiatki różne z taśmą jedwabną sztuk 1. [31]

Baldachim aksamitu czerwonego z galonkami, fręzlami złotymi, całkiem dobry sztuk 1.

Firanki

1mo. Lamy złotej bogatej w kwiatki różne z galonami i fręzlami złotymi do wielkiego ołtarza służące sztuk 1.

2do. Materii francuskiej na białym dnie z kwiatami i galonami złotymi do tegoż ołtarza służące sztuk 1.

3tio. Materii francuskiej także na białym dnie z kwiatami srebrnymi i galonkiem do tegoż wielkiego ołtarza sztuk 1.

4to. Gredurowe niebieskie z kwiatami srebrnymi i koronkami takimiz do ołtarza chórowego służące sztuk 1.

5to. Materii francuskiej z fręzlami jedwabnymi do tegoż chórowego ołtarza służące sztuk 1.

6to. Karmazynowych sukiennych, płótnem glansowanym czerwonym odszytych z krzyżami ałtasu żółtego wykładanymi, do drzwi chórowych należnych para 1 sztuk 2.

7mo. Sukna żółtego koloru, płótnem białym podszytych z czerwonymi w środku krzyżami takoz sukiennymi, do tychże drzwi chórowych używających się, sztuk 2.

Antepedia białe

1mo. Na aksamicie karmazynowym z osobami i floresami lanymi i wybijanymi srebrnymi, w wielu miejscach wyzłacannymi sztuk 1.

2do. Aksamitu białego z kolumnami czerwonymi aksamitnymi i floresami srebrnymi wybijanymi pozłacannymi sztuk 1.

3tio. Haftu grubego z złotymi floresami na dnie srebrnym tkanym bez galonów sztuk 1.

4to. Sztofu francuskiego w kwiaty różne litery jedwabne z galonkami i fręzlami złotymi sztuk 1.

5to. Materii francuskiej w różne kwiaty z galonami i fręzlami złotymi sztuk 1. [32]

6to. Półłamowe w kwiatki srebrne z galonkami i koronką złotą sztuk 1.

7mo. Półłamowych gładkich z koronkami i galonkami złotymi sztuk 2.

8vo. Haftowane włóczką na dnie białym z taśmami jedwabnymi złotymi sztuk 1.

9no. Morowe w różnych kolorach z galonkami szychowymi sztuk 1.

10mo. Półłamowe z galonkami złotymi i fręzlami sztuk 1.

11mo. Lamy letniej z galonkami i fręzlami złotymi sztuk 1.

12mo. Drojetowe w kwiaty różne z taśmami jedwabnymi sztuk 1.

13tio. *Ditto* z kolumnami włóczkowymi, z galonkami srebrnymi sztuk 1.

14to. Sztofowych z kwiatami drobnymi złotymi i galonkami sztuk 2.

- 15to. Kamlotowe w kwiatki różne i taśmą złotą półjedwabną sztuk 1.
16to. Morowe z kwiatkami różnymi i taśmą jedwabną sztuk 1.
17mo. Adamaszkowe w różne kwiaty z koronkami srebrnymi sztuk 1.
18vo. Na płótnie malowanych kolorem zielonym na dnie białym
w różne floresy sztuk 2.

Antepedia czerwone

- 1mo. Ałtasu pomarańczowego z kwiatami złotymi i galonkami srebrnymi sztuk 1.
2do. Ditto w paski cieliste i białe z kwiatami srebrnymi i jedwabnymi oraz koronkami złotymi sztuk 1.
3tio. Parterowe z kolumnami sztofowymi w różne kwiaty na dnie żółtym galonkami srebrnymi sztuk 1.
4to. Półatłasowe z galonkami i fręzlami złotymi sztuk 1.
5to. Półatłasowe z taśmami półjedwabnymi złotymi sztuk 1.
6to. Adamaszkowe z taśmą półjedwabną złotą sztuk 1.
7mo. Morowe z kwiatami, fręzlą i galonkami srebrnymi sztuk 1. [33]

Antepedia zielone

- 1mo. Aksamitne z fręzlą i galonkami srebrnymi sztuk 1.
2do. Półatłasowe z taśmami półjedwabnymi sztuk 1.

Antepedia niebieskie

- 1mo. Aksamitne z fręzlami i galonkami srebrnymi sztuk 1.
2do. Gredyturowe z kolumnami czerwonymi z taśmami półjedwabnymi sztuk 1.
3tio. Półjedwabne z taśmami półjedwabnymi sztuk 1.
4to. Gredyturowe z krzyżem białym i galonkiem szychowym sztuk 1.

Sukna do zasłania gradusów

- 1mo. Czerwone stare sukna ordynaryjnego sztuk 1.
2do. Granatowe stare sukna ordynaryjnego sztuk 1.

3tio. Kobierczyków starych wełnianych sztuk 3.

4to. Przyściłek na ołtarze koloru zielonego starych sztuk 8.

Bielizna kościelna

1mo. Alb z koronkami srebrnymi kitajką różową podszytych z humerałami takż galonkami srebrnymi sztuk 2.

2do. Alb z koronkami niciannymi na kitajce różowej z humerałami takimiż sztuk 3.

3tio. Alb z koronkami niciannymi na kitajce karmazynowej z humerałami takimiż sztuk 2.

4to. Alb z koronkami szerokimi niciannymi na płótnie różowym glansowanymi z humerałami takimiż sztuk 4.

5to. Alba z koronką nicianną na kitajce zielonej z humerałami takimiż sztuk 1.

6to. Alba z nicianną koronką szeroką na płótnie niebieskim z humerałami takimiż sztuk 1. [34]

7mo. Alba z koronką nicianną szeroką na płótnie czarnym glansowanym z humerałem takimże sztuk 1.

8vo. Alb ferialnych z koronkami różnymi niciannymi i humerałami takimiż sztuk 42.

9no. Komży z koronkami różnymi niciannymi sztuk 10.

10mo. Obrusów z szlakami litymi i bagazjowymi w różne kolory okładanych sztuk 6.

11mo. Obrusów ferialnych z różnymi szlakami sztuk 20.

12mo. Obrusów spodnich na ołtarze sztuk 12.

13tio. Ręczników dużych do ławatyra sztuk 22.

14tio. Ręczników małych do ołtarzów sztuk 80.

15to. Tuwalni¹⁶ muślinowych z kwiatki różne wyszywanych sztuk 3.

16to. *Ditto* muślinowych z kwiatkami białymi sztuk 3.

17mo. Tuwalnia muślinowa czarna sztuk 1.

¹⁶ Tuwalnia – chusta, welon.

Mszaly

1mo. W srebro oprawionych na aksamicie czerwonym, zielonym i skórze czerwonej sztuk 3.

2do. Codziennie używających się w czarną skórę oprawionych sztuk 10.

3tio. Rekwialnych w półskórek oprawnych sztuk 12.

Kwiatów włoskich w dzbanuszki drewniane, posrebrzane wsadzonych na ołtarzu wielkim znajdujących się par 6 sztuk 12.

Kwiatów jedwabnych i papierowych starych w dzbanuszkach drewnianych różną farbą malowanych na ołtarzykach znajdujących się większych lub mniejszych par 8 sztuk 16. [35]

Dzwony są zawieszane na wieży murowanej między kościołem i zakrystią sytuowanej, w której znajduje się dzwonów cztery. Pierwszy, największy, który może ważyć około kamieni¹⁷ sto, drugi mniejszy, który może ważyć około kamieni siedemdziesiąt, trzeci mały, który może ważyć około kamieni dwadzieścia cztery, czwarty najmniejszy kilka kamieni ważący.

Dzwonków także małych przy ołtarzach w kościele do mszy świętej służących większych i mniejszych znajduje się sztuk osiem.

W końcu eremu nad Niemnem jest dzwonnica murowana wysokości więcej jak łokci 60 mająca, w niej na dolnej kondygnacji jest zrobiona salka na kształt altany z dwiema oknami i dwiema podwójnymi szaro-malowanymi drzwiami na zawiasach i krukach żelaznych, zamkami wnętrznymi, przy której w tyle ku Niemnu jest galeria murowana na wierzchu kamieniem ciosanym wykładana, z dwoma ławkami murowanymi, kamieniem takimże wyścielanymi i posadzką z kamienia ciosanego. Z tej galerii jest prospekt na Niemen najprzedniejszy. W górze tej dzwonnicy są cztery okna, między którymi był zawieszony dzwon najmniej 150 kamieni ważący, który w roku 1794 w czasie rewolucji krajowej został zdjęty, potłuczony i do Kowna dla przelania na harmaty z dyspozycji na ówczas rządowej zawieszony. Lecz że ten [36] projekt skuteczniejszy

¹⁷ Kamień – w okresie staropolskim był równy ok. 13 kg.

nie został, z tej przyczyny później konwentowi lub nie w całości jest zwrócony, i dotychczas w kawałkach leży. Dzwonnica sama jest gontami kryta, nad której dachem jest kopuła mała, także gontami kryta, czerwoną farbą malowana, w tej krzyż wielki, żelazny, takąż farbą malowany.

Szpitala funduszowego żadnego nie ma ani składek żadnych pobożnych na utrzymanie ubogich. Konwent jednak pilnując się regułą przepisanej gościnności i miłosierdzia przyjmuje pielgrzymów ubogich i wszelkich ludzi wspiera potrzebujących, i czyni dla nich w czasie tejsze gościnności przyzwoitą wygodę oraz ile możność dozwala, rozdawa jałmużnę.

Nabożeństwo codziennie odprawuje się porządkiem następującym. O godzinie pierwszej po północy zaczyna się jutrznia i trwa do godziny trzeciej, po której zakończonej dzwoni się na salutację, o godzinie szóstej z rana zaczyna się pryma, po której zakończonej odprawuje się medytacja, po tej wychodzą mszy święte i około godziny ósmej kończy się nabożeństwo ranne. O godzinie dziewiątej zaczyna się tercja, po której zakończonej odprawuje się msza święta konwentualna za fundatorów. Po tej zakończonej odprawia się seksta. W niedzielę, poniedziałek, wtorek, czwartek i sobotę odprawia się nona o godzinie dwunastej, w środę zaś i piątek – o godzinie jedenastej. Po której zakończonej [37] dzwoni się na salutację. Po południu o godzinie trzeciej schodzą się na nieszpory, które trwają więcej pół godziny. Kompleta zaś odprawuje się stosownie do czasu przed samym zachodem słońca. Po której zakończonej odprawia się powtórna medytacja. Po tej w końcu dzwoni się na salutację, później zaś dzwoni się na pacierze za dusze zmarłych. Każdego dnia odprawia się w dni *per rubrum* wyznaczone *officium de Beata* w chórze po godzinach *officii Divini*, innych zaś dni i czasów odprawia się toż nabożeństwo przez nowicjuszów z majstrem, a *privatim* każdy zakonnik onęž dopełnić jest obligowanym. W niedzielę i święta odprawia się tymże samym porządkiem wszystkie nabożeństwa, jak i w dni powszednie, oprócz tylko, że w te dni po prymie bywają suplikacje *coram exposito Sanctissimo*, po tym msza druga, i po sekście około godziny dziesiątej *ultima*.

Bractwa żadnego przy tym kościele nie ma. Odpusty wiecznymi czasy od Stolicy świętej Apostolskiej nadane są dwa: pierwszy dnia 19 czerwca w dzień świętego Romualda, drugi dnia drugiego lipca w dzień Najświętszej Maryi Panny Nawiedzenia. Na które to odpusty wielki kong-

res ludu obojej płci bywa, i oprócz tych dwóch festów kobietom wedle zalecenia reguły, by ani w kościół ani w obręb eremu nie wchodziły, zakazano aż chyba zezwoleniem *loci ordinarii* [38] lub też najwyższego zwierzchnika *Ordinis*. Odpusty zaś inne samemu tylko zgromadzeniu pozwolone opuszczają się.

Obligacje funduszowe i z późniejszego pobożnego nadania wiecznymi czasy trwać mające, w przeciągu całego roku, w każdym tygodniu obowiązany jest konwent *sub constientia* [s] odprawić mszy dwadzieścia. Aniwersarzów do roku przypadających odprawuje się z całym *officium* i ze mszami całego zgromadzenia (oprócz odprawującego mszę konwentualną) funduszowych *in numero* siedem, *ditto ex constitutione gratis pro omnibus defunctis* jeden, *pro fratribus et benefactoribus* jeden, *pro parentibus eremitarum* jeden, *pro eremitis in anno defunctis* jeden. Te wszystkie cztery anniwersarze odprawują się *cum omnibus missis, excepta conventuali, cum toto officio*. Aniwersarzów także *cum uno nocturno et una missa pro benefactoribus* jest 3.

Skarbony żadnej przy kościele nie ma i żadna inna jałmużna konwentowi czyniona nie była, oprócz w czasie dwóch festów wyżej wyrażonych, składają się w ofercie do kamienia, mniej lub więcej czasem wosku, i do kilkunastu złotych pieniędzy, które się natychmiast rozdają ubogim oraz na msze do kilkuset złotych, z których konwent zostawiwszy sobie tyle, ile w przeciągu dwóch miesięcy odprawić może, resztę rozdaje innej reguły zakonnikom żądającym. [39]

In presbiterio jest lampa mosiężna, wisząca, w której dzień i noc ogień nie ustaje, czego najbardziej przełożony dostrzega.

Najświętszy Sakrament w dobrze zamczystym cyborium (od którego klucz chowa się w zakrystii) z przyzwoitym uszanowaniem i czcią konserwuje się, i renowację jego czyni się co niedzielę. Ekspozycja tegoż Najświętszego Sakramentu w monstrancji czyni się raz w dzień świętego Romualda, drugi raz w dzień Najświętszej Maryi Panny Nawiedzenia podczas odpustu, trzeci raz *a prima die Corporis Christi usque ad octavam inclusive*, czwarty raz do Grobu aż do Rzurekcji, w niedzielę zaś i każde święta na mszę suplikacyjną wystawuje się w puszcze.

Kazania i nauki ani w niedzielę, ani w czasie festów wedle reguły przez zakonników nie bywają mawiane. Jednakowoż w czasie dwóch

festów wyżej wyrażonych, gdyby jaki przybyły kapłan innego zakonu chciał one opowiadać, reguła ani zakon nie broni. W niedzielę jednak Wielkiego Postu, aby nauki i katechizmy dla czeladzi konwentowi służącej bywały, przełożeni tegoż konwentu kapłanom do tego zdatnym nakazali, co w egzekucji zostaje.

W kościele i klasztorze ochędoztwo [s] najprzyzwoitsze zachowuje się, i najmniejszej ruiny oraz dezolacji w budowlach konwenckich zapobiega się. [40]

Opisanie klasztoru

Przyjeżdżając z Kowna blisko ćwierć mili przed klasztorem zaczyna się puszcza klasztorna z drzewa sosnowego, jodłowego, dość wielkiego, składająca się, przez którą przejechawszy, podjeżdżając pod klasztor, jest brama wielka, kamienna, gipsaturą rżnięta z kamienia, ozdobiona dwiema na wierzchu, obok stojącymi kamiennymi statuami, i dwiema w framugach teje bramy podobnie znajdującymi się poniżej z takiegoż kamienia statuami. U teje bramy są wrota podwójne, drewniane, gruntowne, malowane, na zawiasach i hakach żelaznych, z klamką. Za którą to bramą wedle reguły kamendulskiej oprócz dwóch ingresów, wyżej wymienionych, pod ekskomuniką papieską na teje bramie zawieszoną kobietom wchodzić nie wolno. Od teje bramy prostą linią zaczyna się mur średniej wysokości, dachówką pokryty, na kroków szesnaście jeden od drugiego odległy, i ciągnie się kroków 150 aż do furty. Furta na dwa piętra murowana, łokci 15 długości, a 8 szerokości mająca. Do teje wchodząc jest wejście obszerne i wysokie, kamieniem ciosanym z frontu okładane. Po bokach jego są cztery postumenta z kamienia ciosanego, na których wspierają się murowane kolumny. Nad tymi kolumnami są kapitele cztery z kamienia także ciosanego, nad tymi zaś kapitelami jest gzyms wspinały, pierwsze piętro od drugiego odgradzający i dachówką pokryty. W furcie [41] jest posadzka z kamieni wielkich, ciosanych, dookoła ścian są ławeczki dębowe, stolarskiej, dobrej roboty, okien średniej wielkości kamieniem rżniętym okładanych za kratami żelaznymi dwa; na czterech ścianach historie malarskiego wyrażenia dość piękne, pod sklepieniem herby fundatorskie, resztę zaś sklepienia jest malowaniem

i gipsową sztukaterią przyozdobione. W tejże furcie po prawej stronie wisi w kącie linka z krzyżykiem na końcu drewnianym, malowanym, dla dzwonienia na furtiana do klasztoru przychodzącym.

Przeszedłszy wprost od wejścia są drzwi do furty klasztornej przed frontem kościoła będącej wielkie, podwójne z furtką, tarciami i nitami żelaznymi gruntownie futrowane, na krukach i zawiasach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym, gruntownym, wpół dragiem zasuwane, przez które wszedłszy furta klasztorna tejże samej szerokości i długości jak i pierwsza; w niej posadzka z kamienia dużego, ciosanego, ściany wapnem wybielone, ławki dębowe, gruntownej stolarskiej roboty dookoła ścian. Sklepienie gipsaturą i malowaniem gustownym przyozdobione i okien bez krat średniej wielkości dwa. Po prawej ręce od wejścia są schody kamienne, żelazem spajane o trzech trepach od stacji rządcy klasztornego. Do tej wchodząc są pilastry marmuru szarego ciosanego, gzyms w trójkąt powiązany, z muru nade drzwi wysadzony takż kamienny.

Wchodząc do stacji rządzieckiej [42] są drzwi dębowe pojedyncze, niemalowane, filongowej [s] roboty na krukach i zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Przez te wchodząc są sionki małe, w których jest posadzka ceglanna, stalowanie z tarcic, okno jedno za kratą żelazną. Po prawej zaś ręce od wejścia w tychże sionkach jest przepierzenie z tarcic, za którymi są drugie drzwi do schodów na drugie piętro furty. Wprost od wejścia przez sionki są drzwi do celi rządzieckiej dębowe w uszakach drewnianych dębowymi tarciami opierzonych na zawiasach i krukach żelaznych gruntownie zamczyste. Przez te wszedłszy do stacji rządzieckiej, w tej jest podłoga i stalowanie białe malowane z tarcic, okno jedno za kratą żelazną z okiennicami podwójnymi dębowymi. Po prawej ręce od wejścia jest kominek murowany, przy nim piec kaflanny, biały, na końcu którego są drzwi do komórki zamczyste na skład rzeczy służącego. W tej jest okno jedno za kratą żelazną w stronę ku Kownowi. Naprzeciw drzwi od wejścia do stacji rządzieckiej są drugie do celki, na skład ksiąg, rejestrów, pieniędzy, itd. służącej. W tej posadzka ceglanna, okno jedno na dziedziniec klasztorny za kratą żelazną, z okiennicami, i stalowanie z tarcic.

Po lewej zaś stronie od wejścia do furty jest stacja zakrystiana, schody, drzwi, pilastry i gzymsy uniformowe z stacją rządziecką mająca.

Wchodząc do stancji furtiańskiej [43] są sionki małe, w tych okno jedno za kratą żelazną, posadzka ceglanna, stalowanie z tarcic. W lewym boku tych sionek jest przepierzenie z tarcic z drzwiami zamczystymi, i za tym celka mała, gdzie mieszka furtian. W tej drzwi ordynaryjne, zamczyste, piec kaflowy, zielony, okno za kratą żelazną niewielkie jedno. Przeszedłszy przez sionki wprost drzwi pojedynkowe między uszakami drewnianymi filongowej roboty, na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym, przez które wchodzi się do izby gościnnej. W tej posadzka ceglanna, po lewej ręce kominek, przy nim piec z kaflów zielonych, okien dwa za kratami żelaznymi, stalowanie z tarcic, ław dwie do siedzenia stolarskiej roboty, stół okrągły, malowany, łóżek dla podróżnych gości usłanych dwa, obraz Pana Jezusa Ukrzyżowanego na murze doskonale malowany 6 łokci wysoki, a 3 łokcie szeroki. Na tym są osoby wyrażone, to jest Najświętszej Maryi Panny Bolesnej, Świętego Jana i Świętej Maryi Magdaleny. Drugi obraz podobnie między oknami na ścianie malowany nieco mniejszy, z wyobrażeniem Najświętszej Maryi Panny Pana Jezusa Konającego na łonie trzymającej. W tejże stancji jest obrazów mniejszych w ramach na płótnie malowanych różnych świętych Pańskich sztuk trzy. Po lewej stronie tej stancji są drzwi pojedyncze, filongowej roboty porządnie zamczyste, przez które się wchodzi do [44] alkierzyka na skład rzeczy służącego; w tym alkierzyku jest posadzka ceglanna, okno jedno średnie za kratą żelazną, i stalowanie z tarcic; po prawej ręce jest przepierzenie z drzwiami na zawiasach i krukach żelaznych z klamką.

Nad furtami *ekstra et intra* będącymi w drugiej kondygnacji jest sala wielka, w tej podłoga i stalowanie z tarcic, okien średnich sześć, wejście zaś do niej przez schody z sionek rządzieckich.

Wychodząc z furty prosto przez plac kościelny aż do drzwi wielkich kościelnych jest droga kamieniami ciosanymi dużymi na dwa rzędy wysłana, więcej 3 łokcie szeroka.

Wyszędłszy zaś z tejże furty i skierowawszy się w prawą rękę mimo stancji rządzieckiej, w końcu tej w jednym ciągu muru pod jedną formą i dachem zaczyna się oficyna, czyli wedle zakonnego wyrazu *furasteria* [s] od furty 20 krokami odległa, do której wchodząc po schodach obszernych kamiennych żelazem spajanych o trzech trepach są drzwi po-

dwójne z tarcic futrowane, na zawiasach i krukach żelaznych, popielato z zielonym malowane, z zamkiem wewnętrznym. Przed tymi są pilastry z kamienia ciosanego i gzyms podwójny z takiegoż kamienia. Na wierzchu zaś tych drzwi jest okienko pojedyncze. Tymi drzwiami wchodzi się na korytarz jednym końcem w prawą rękę od wejścia z stacją rządziecką stykający się, w lewą zaś ku sali wielkiej [45] fundatorskiej. Długość tego korytarza jest kroków 36, szerokość 4. W tymże korytarzu posadzka z kamienia ciosanego, stalowanie z tarcic, alfresko malowane, w środku jego jest latarnia duża, szklanna, w blachę oprawna i pomalowana. Okien na dziedziniec kościelny jest sześć bez krat. Zaczawszy od stacji rządzieckiej po prawym boku idąc do sali fundatorskiej jest drzwi pięcioro filongowej roboty, w uszakach drewnianych, tarcicami stolarską robotą pięknie opierzonych i pomalowanych, na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkami wewnętrznymi, do pięciu stacji na przyjęcie gości służących w uniform wymurowanych. Wchodząc do pierwszej stacji przede drzwiami korytarza będącej, po prawym boku od wejścia przede drzwiami jest kominiek z cegieł murowany, z gzymsem dużym, przy nim piec biały kaflany, nie nadto dobry. Podłoga z tarcic krótko rżniętych między listwy wyściełana, gładkiej stolarskiej roboty, ściany wapną wybielone, stalowanie z tarcic alfresko malowane. Okien za kratami żelaznymi ku Kownowi średniej wielkości dwa, dziewięć kroków wszerz i wzdłuż mająca. Po prawym boku tej stacji są drzwi na zawiasach i krukach angielskich, z zasuwką i z zaszczepką żelaznymi do drugiej stacji. Łóżek w tejże stacji znajduje się trzy dla gości, pięknej stolarskiej roboty, czysto i ochędźnie usłanych. Druga i trzecia stacja po [46] prawym boku dopiero opisanej będące, są zupełnie co do obszerności i długości okien, drzwi, pieców, stalowania, podłogi, łóżek, stołów, itd., do pierwszej podobne. Czwarta zaś, pominąwszy te trzy, obok z całą rządziecką będąca, co do obszerności długości, itd., także zupełnie do pierwszych trzech podobna, i ta na skład rzeczy gospodarskich służąca. Piąta, węższa, jedno okno mająca, z posadzką ceglanną, obok sali fundatorskiej jest sytuowana. Na korytarzu i we wszystkich czterech celach, w większej prawie połowie rozmaitymi obrazami dość pięknymi i landszaftami sztychowanymi jest przyozdobiono. Wchodząc z korytarza do sali fundatorskiej są pilastry z kamienia ciosanego, z gzymsem w trójkąt wiązany, także

podwójne stolarskiej filongowej roboty, na zawiasach i krukach angielskich, z zamkiem wewnętrznym, przez które wszedłszy też sala jedenaście kroków szerokości, a dwadzieścia dwa długości mająca. Posadzka w niej z kamienia gładko ciosanego, po prawej ręce piec kaflany biały na sześciu gałkach kamiennych stojący. Po lewej zaś ręce od wejścia między oknami jest komin cały z kamienia ciosanego i wyrzynanego, z gzymsem dużym także kamiennym, gustownie rżniętym. Stalowanie z tarcic al fresco malowane w różne kolory, okien siedem za kratami żelaznymi, [47] ściany w dole kamienną farbą malowane. Koło okien i w miejscach próżnych obrazami niepokrytych także są różne przednie malowania na murze. W tej sali dookoła są ławki drewniane stolarskiej i pięknej roboty, popielato malowane. Stołów długich, malowanych dwa. Po lewej stronie przy drzwiach w framudze jest szafa do chowania naczyń kredensowych, także popielato malowana.

Obrazy w tej sali znajdujące się

1mo. Nade drzwiami są dwa portrety śp. Krzysztofa i Klary Paców, kanclerzów wielkich Wielkiego Księstwa Litewskiego fundatorów eremu i kościoła na płótnie malowane w ramach czarnych po dwa łokcie długości i tyleż szerokości mające, najpiękniejszego malowania i wyrazu.

2do. Udawszy się w prawą rękę ode drzwi jest obraz najmniej sześć łokci długi i tyleż szeroki w ramach drewnianych szerokich malowanych, wyrażający historię z Ewangelii Świętej wyjętą, kiedy Chrystus Pan zostawszy się w Jeruzalem między doktorami ich słuchał i nauczał. Tak to malowanie jest wyborne, że jak tradycja niesie, iż malarz, który ten obraz malował, od godziny brał po dukacie, a wszyscy malarze i wojażyrowie, którzy się na tym gruntownie znają, wydziwić się doskonałości tego malarza nie mogą. [48]

3tio. Na drugiej ścianie między oknami jest obraz tej samej wysokości, jak pierwszy, lecz nieco węższy, Najświętszej Maryi Panny Wniebowzięcie przez aniołów wyrażający, także bardzo piękny i doskonałego malowania, w ramach drewnianych czarno malowanych.

4to. Na trzeciej ścianie także między oknami jest obraz na płótnie malowany, w ramach drewnianych szaro malowanych, co do szerokości

i długości pierwszemu podobny, historię ewangeliczną ofiarowania Pana Jezusa na ręku arcykapłana Symeona w kościele jerozolimskim wyrażający, na którym także obrazie jest wyrażona Najświętsza Maria Panna synogarlice ofiarowująca i wiele innych osób. Ten obraz jest także bardzo wybornego malowania i przedniej sztuki.

5to. Na tejże samej ścianie między dwoma oknami jest obraz na płótnie malowany, co do szerokości i wysokości i ram zupełnie pierwszym podobny, Najświętszej Maryi Panny ze świętą Elżbietą przywitania się wyrażający, tak wybornego malowania, że patrząc na doskonałość tego malarza, który ten obraz i drugi powyżej wyrażony, udał, zdają się jakoby te osoby żywe.

6to. W tejże sali znajduje się także obraz do ośmiu łokci wyżyni, a czterech szerzyni [s] w ramach drewnianych, na płótnie malowany, świętego Romualda fundatora zakonu wyrażający, dość pięknego malowania i zupełnie cały. [49]

Po kątach tejże sali znajduje się siedem landszaftów w ramach drewnianych na płótnie malowanych po sześć łokci wyżyni, a półtora [z] górą szerzyni mających. Na których to landszaftach są odmalowane mapy, czyli planty siedmiu eremów kamaldulskich w Polsce i Litwie fundowanych. W tejże jeszcze sali nad oknami jest portretów siedem po półtora łokcia wysokości, a po łokciu [z] górą szerokości mających, w ramach drewnianych na płótnie malowanych, z podpisami. Pierwszy Jana Kadziłłowskiego, fundatora eremu bieniszewskiego w Wielkopolszcze; drugi Jana Tenczyńskiego, fundatora eremu rytwiańskiego w Sandomierskim; trzeci Michała Wolskiego fundatora eremu bielańskiego za Krakowem; czwarty Jana Sobieskiego króla polskiego, benefaktora [s] eremu wigierskiego; piąty króla Michała fundatora kościoła bielańskiego pod Warszawą; szósty Władysława czwartego króla fundatora eremu także bielańskiego pod Warszawą; siódmy Jana Kazimierza króla polskiego fundatora eremu wigierskiego na Litwie.

Wyszedszy nazad z sali i powracając tym samym korytarzem aż do drzwi przez które się do niego weszło, a z tych wychodząc na schody kamienne, które przy opisanu tego korytarza są wyrażone, aż ku kracie żelaznej w równej linii z kościołem będącej, w prawej stronie [50] od facjaty kościelnej jest stecka kamieniem wielkim [z] górą półtora łokcia

szerokim, ciosanym wysłana. Na środku tej stecki jest studnia nie bardzo głęboka z kamienia ciosanego w cyrkuł murowana, wyżej ziemi na łokci dwa wyprowadzona i gzymsem kamiennym przyozdobiona, nad tą są cztery pręty żelazne, grube, misternej roboty na kształt piramidy, w środku wychyłane, a w górze na kształt wianka związane.

Od rogu z sali fundatorskiej aż do infirmarii w prostej linii z facją kościelną zaczynającej się ciągnie się mur od półtora sążnia¹⁸ wysoki, dachówką kryty, dziedziniec kościelny od ogrodu fruktowego obok tego dziedzińca będącego odgradzający. W przedziale równym tego muru znajduje się oficyna na dziedzińcu kościelnym stojąca, w której, jak twierdzą, że w początkach sam fundator mieszkał. Do tej wchodzą są schody kamienne obszerne o trzech trepach, pilastry około drzwi i gzymś z kamienia szarego ciosanego, przy których są drzwi podwójne z tarcic futrowane, popielatą z zieloną farbą malowane, na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym. Przez te wszedłszy jest sięń podługowata, w niej *quondam* biała kuchnia fundatorska, wielka, którą teraz na kuźnię kowalską przerobiono. Po prawym i lewym boku drzwi jest po jednym oknie, w obydwóch końcach sieni są także drzwi filonkowej roboty, na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym do pokoi w tej oficynie będących. W jednym [51] i drugim końcu tej oficyny jest po jednej izbie z alkierzem, w izbach po trzy okna, a w alkierzach po jednym. Posadzka ceglanna porujnowana, stalowanie z tarcic, a kominki w tychże izbach i piece są ordynaryjne. Z izb są drzwi do alkierzów wyżej wzmiankowanych, podobnie do pierwszych, ze wszystkimi rekwizytami. Długość tej oficyny jest kroków 26, a szerokość 10, wysokość zaś jednemu piętru proporcjonalna. Okien pilastrami kamienia rżniętego dookoła okładanych z gzymśami także kamiennymi w górze wysadzonych *in numero* 11. Dach dachówką kryty. Na środku onego komin nad dach wyprowadzony, po końcach zaś jego małe kopułki drewniane blachą obite i pomalowane. Na wierzchu tych są chragiewki, czyli wietrzniki, wyżej zaś których są krzyżyki małe żelazne.

Po lewej stronie furty skierowawszy się mimo stancji furtiana i przeszedłszy kroków 20 są schody o trzech trepach kamienne, po których

¹⁸ Sążeń litewski liczył 1,940 metra.

wszedłszy, drzwi podwójne tarciami futrowane, popielato z zielonym malowane, na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, około których pilastry z kamienia ciosanego, nad tymi jest okno czworograniaste niewielkie, także pilastrami kamiennymi oprowadzone, i gzyms kamienny. Wchodząc przez te drzwi jest [52] korytarz tak długi i szeroki, tyleż okien na dziedziniec kościelny mający, ile tamten z prawej strony furty przed salą fundatorską będący. W tym korytarzu jest posadzka częścią kamienna, częścią ceglanna, porujnowana, stalowanie z tarcic alfresco malowane. W prawym boku od wejścia na ten korytarz w końcu jest sala *ad normam* fundatorskiej, gdyż w tejże samej szerokości i długości, tyleż i takichże ma okien, takież sam sufit i onegoż malowanie, lecz podłoga w połowie tej sali jest z tarcic, między listwy na ukos wysycielana. Później tę salę w pół ścianą murowaną przedzielono, w której teraz robią rzemieślnicy, druga zaś połowa onejże służy na skład różnych materiałów rzemieślniczych. Drzwi przy wejściu do tej sali są podwójne filongowej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, pilastrami z kamienia rżniętego okładane. Nad tymi gzyms także kamienny w trójkąt wiązany. Na tym korytarzu znajduje się cel pięć z takiemiż uszakami, opierzeniem, drzwiami, zamkami, itd., i tyleż okien za kratami żelaznymi mających, jakie są opisane przy sali fundatorskiej, prócz tylko tego, że w nich mieszkają rzemieślnicy, a przeto żadnych ozdób wewnętrznych nie mają.

Opisanie zewnętrzne tej oficyny, czyli forasterii

Długość oficyny czyli forasterii jest kroków 120, a szerokość [53] w całym środku kroków 20. Sale zaś obydwie końcowe, że są w obie strony za linią prostą pięć krokami wysunięte, a przeto po kroków 30 w końcu szerzynie trzymają. Wyzyna tej oficyny jest jednemu piętru proporcjonalna, w której okien na łokcie trzy wysokich, a na dwa szerokich, zupełnie całych, równie i proporcjonalnie jedno od drugiego odległych, pilastrami kamiennymi po bokach, a w wierzchu i w dole gzymsami także kamiennymi okładanych, od frontu kościelnego bez krat, jest sztuk 18. Za kratami zaś żelaznymi, to jest w furcie trzy, w celi rządzieckiej trzy, w tyle od lasu i po końcach sal obydwóch okien 30. W ogóle zaś

wszystkich jest 54. Gzyms dookoła tej oficyny jest cały murowany. Dach nad nią od końca do końca dachówką kryty. Kominów nad ten dach wyprowadzonych i regularnie otynkowanych jest dziewięć. W środku tej oficyny jest sala na drugie piętro wyprowadzona, dobrze otynkowana, sześć okien dużych pilastrami kamiennymi dookoła oprowadzonych mająca, wyżej których jest gzyms murowany i wytynkowany. Dach zaś dachówką kryty, na środku którego jest wieżyczka średnia, drewniana, w której znajduje się dzwonek do dzwonienia na furtiana. Na tej wieżyczce kopułka mała tarciami obita, w którą jest wprawiony pręt gruby, żelazny, na tym zaś gałka duża z blachy robiona, *quondam* pozłacana, [54] w której jest wprawiony krzyż żelazny, duży, także malarskim złotem wyzłacany. Po końcach sal obydwóch są wieżyczki cztery drewniane, blachą żelazną obite i czerwono pomalowane. Na tych są chorągiewki, czyli wietrzniki, wyżej których małe są krzyżyki żelazne. Od sali końcowej po lewej ręce będącej zaczyna się mur średniej wysokości, dachówką kryty i ciągnie się w prostej linii aż do refektarza. W środku tego muru jest oficyna mała, zupełnie tak zewnątrz co do dachu, pilastrów około okien, schodów, drzwi przy nich, długości, szerokości, itd., do tamtej, która po ukończeniu opisanego sali fundatorskiej jest wyrażona, i jedna drugiej zupełnie odpowiadająca. W środku tej oficyny połowa na spichlerz, a druga część na izbę czeladną jest obrócona. Okna prócz czterech szklanych, reszta wszystkie zamurowane. Przede drzwiami tej oficynki o kroków 20 jest studnia ze dwa sążni głęboka, kamieniem ciosanym w cyrkuł obmurowana, z gzymsem także kamiennym i żelazem, do pierwszej, która jest wyżej opisana, zupełnie akkomodowana. Te dwie oficyny, jedna przeciwko drugiej wymurowane, zupełnie sobie odpowiadające, są jedna od drugiej o kroków 100 oddalone.

Opisanie murów z kościołem stykających się

Od wieży po prawym boku facjaty będącej zaczyna się korytarz i prostą linią ciągnie się aż do muru od sali fundatorskiej idącego, i z nim w końcu infirmaryi kontem prostym styka się. W środku tego korytarza [55] są schody 10 kroków długie, a 4 szerokie, o sześciu trepach z kamienia ciosanego gładko spuszczone. Przez te wchodząc, jest brama

z kamienia rżniętego murowana, 4 łokcie szeroka, w tej krata żelazna w pięciu kwaterach bardzo pięknej i gruntownej roboty, z zamkiem wewnętrznym, zielono malowana i miejscami wyłaczanna. Przez którą wszedłszy jest korytarz od strony dziedzińca kościelnego ciemny bez okien, z drugiej zaś strony ośmiu filarami w prostej linii stojącymi, przedzielony, między którymi mur na półtora łokcia szeroki, dachówką kryty, w górze zaś arkadowanie, na którą wspiera się sklepienie korytarzowe. Od wejścia przez kratę w lewą rękę idzie się tym korytarzem do drzwi grobu fundatorskiego w końcu kościoła sytuowanego, około których drzwi są pilastry z kamienia szarego bardzo pięknie rżniętego, z gzymsem nad nimi takimże w trójkąt wiązany. Długość tego korytarza od ściany kościelnej aż do infirmarii jest kroków 44, szerokość kroków 5. Ten korytarz przed infirmarią załamuje się w trójkąt regularny i ciągnie się mimo infirmarii ku wschodowi słońca. Po prawej stronie onego jest cel osiem, z tych pierwsza zajmuje się sprzętem zakrystyjnym. Do tej wchodząc są drzwi pilastrami kamiennymi osadzone stolarskiej, filon-gowej roboty, na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym, nade drzwiami zaś okienko niewielkie. W środku tej celki jest posadzka ceglanna, stalowanie z desek, okien za kratami żelaznymi 4. Obok [56] tej celi po prawej stronie korytarza jest cela druga, do której wchodząc przez trep jeden kamienny, są sioneczki małe. Po prawej ręce tych jest przepierzenie z tarcic z drzwiczkami i zameczkiem wewnętrznym. Z tych sionek wprost są drzwi zamczone na zawiasach i krukach żelaznych do celi pierwszej infirmaryjskiej, w której podłoga i stalowanie z tarcic, kominiek murowany, piec zielony, okien na ogród z kratami żelaznymi dwa. Po lewym boku sionek przed tąż celą będących są drzwi na zawiasach i krukach żelaznych, na drugi mały korytarzyk wchód czyniące. Na tym korytarzyku po prawej ręce jest sześćcioro drzwi uniformowych filon-gowej, stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkami wewnętrznymi, uszaki w murze drewniane tarcicami opierzone i kamienną farbą pomalowane, przez które to drzwi wchodząc w każdej celce jest podłoga i stalowanie z tarcic, okno jedno za kratami żelaznymi na ogród ku południowi sytuowany wychodzące i po piecu jednym kaflannym. Przed celkami w tym korytarzyku małym jest okien cztery bez krat na korytarz wielki wychodzących. W końcu tych cel są drzwi zamykające koryta-

rzyk infirmaryjski, na zawiasach i krukach żelaznych z zamknięciem. Za temiz drzwiami i w teje samej linii są schody pod dach, przy tych kuchenka infirmaryjska. Obok tej komórka, za nią zaś w samym rogu *carceres*. W tym miejscu kończy się druga linia korytarza mimo infirmaryi idącego. Długość tej linii jest kroków 30, szerokość kroków 5. Filarów, na których sklepienie korytarzowe [57] ze wszystkim do pierwszych podobne, utrzymuje się, jest sześć. Od tego miejsca zwraca się znowu korytarz w swym załamaniu ze wszystkim do pierwszego podobny, formując kąt prosty ku drzwiom sionkowym kościelnym przed zakrystię będącym, długość tego korytarza jest kroków 34, a szerokość 5. Idąc nim do kościoła jest po lewej ręce filarów 5, na których się sklepienie korytarzowe utrzymuje. Po prawym zaś boku idąc ku kościołowi od infirmaryi są drzwi do celi z sionką. W tej posadzka ceglanna, po lewej ręce przepierzenie z tarcic i drzwiczkami na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Wchodząc zaś przez sionki są drzwi do celi, stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym. W tej celi jest komin murowany, piec kaflanny, zielony, okno jedno bez kraty na erem wychodzące, stalowanie i podłoga z tarcic. Dalej, idąc wprost i obok tej celi, są drugie drzwi do apteki kamieniem ciosanym obłożone, w tej okien 3 z kratami żelaznymi. W takowej aptece są złożone naczynia apteczne i inne rzeczy klasztorne. Dalej przedziela brama z kratą żelazną, słowo w słowo do pierwszej od dziedzińca kościelnego będącej odpowiadająca i zupełnie do niejże ze wszystkim podobna. Między tą bramą i zakrystią jest celka dla zakrystiana z sionką, w której przepierzenie z tarcic zamczyste, i podłoga cegłą wyściełana. Drzwi zaś do celi są stolarskiej i filongowej [58] roboty zamczyste. W teje celi jest podłoga i stalowanie z desek, piec kaflanny zielony, okno jedno za kratą żelazną. W linii korytarza mimo infirmaryi idącej jest na korytarz drzwi troje pilastrami z kamienia ciosanego obwodzonych. Nad nimi okienek małych także trzy *uniformiter* kamieniem ciosanym obmurowanych. Na korytarzu od końca infirmaryi ku zakrystii idącym także drzwi troje pilastrami z kamienia ciosanego okładanych i na wierzchu teje samej miary okienka mających. Wszystkie te trzy linie korytarza są posadzka ceglanna wysłane i w górze sklepienie murowane mające. Między którymi i czwartą ścianą kościoła jest ogródek kwadratowy, wszere i wzdłuż kroków 27 mający.

Środkiem onego jest droga kamieniami drobnymi wybrukowana, którą przechodzi się z dziedzińca kościelnego prawą stroną kościoła na erem. Połowa tego ogródka od infirmary jest wysadzana bukszpanem w floresy. Okien w linii od eremu jest za kratami żelaznymi 4, a bez krat 3, w linii zaś od ogrodu fruktowego ku południowi leżącego jest okien za kratami żelaznymi 14. Te wszystkie okna są jednej wielkości i jednakowo pilastrami kamiennymi obmurowane. Nad korytarzami od ogrodu i eremu będącymi wyżej wyrażonymi oraz i nad celami przy tych korytarzach leżącymi, jest drugie piętro pod dachem, mające tylko bokowe ściany bez poprzecznych, którego otwory na okna kwadratowe, kamieniem [59] rżniętym okładane, do proporcji okien dolnego piętra są zupełnie akkomodowane. Zewnątrz tych korytarzów i dookoła całej tej budowli jest gzyms duży ceglanny, tynkowany, wapnem pobielony i zupełnie dobry, prócz w jednym miejscu opadły i reparacji potrzebujący. Nad tymi korytarzami i całą budowlą jest dach cały dachówką kryty. Nad tym zaś kominów 4 wyżej dachu wyprowadzonych i regularnie otynkowanych.

Idąc od furty ku kościołowi dziedzińcem po lewym boku facjaty kościelnej są także schody kamienne, o tyłuż trepach tejże samej szerokości i długości, jak tamte wyżej po prawej stronie kościoła opisane. Nad tymi jest brama kamienna z kratą żelazną w pięciu sztukach, zupełnie do pierwszej z prawego boku będącej podobna. Od tej w prawą rękę idzie korytarz ku drzwiom także kościelnym w froncie będącym, w lewą zaś stronę w prostej linii ku północy. Przeszedłszy ode drzwi kruchtowych kościelnych tym korytarzem wprost o kroków 44, załamuje się ku wschodowi słońca i formuje w swym załamaniu kąt regularny. Od załamania uszedłszy kroków znowu 30, załamuje się ku południowi w kąt podobnyż i po wyjściu kroków 34 styka się z kapitulazowym przysionkiem. Zamyka ten korytarz między trzema swoimi ścianami i czwartą [60] kościelną tej samej długości i szerokości ogródek podobnyż, jako i po prawej stronie kościoła. Przez środek onego od bramy dziedzińcowej i kraty w lewym boku kościoła będącej idzie droga wprost kamieniami drobnymi wybrukowana do bramy i krat przed nowicjatem będącej i zupełnie do tej, jaka jest od dziedzińca, podobnej. Słowem, że cała powierzchnia struktura, co do długości i szerokości korytarzów, ilości filarów, gzymsów, dachów, posadzków, itd., zupełnie do tamtej części

klasztoru, która po prawym boku jest sytuowana i dokładnie opisana, w niczym nie różni się. W linii korytarza od północy leżącego i na lewej ręce onego jest drzwi sześcioro uniformowych stolarskiej, filongowej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkami wewnętrznymi, pilastrami z kamienia rżniętego wszystkie okładane. Nad nimi zaś okienka kwadratowe, także kamieniem ciosanym obmurowane. Przez pierwsze z nich wchodzi się do sionek brata piwnicznego, w tych jest przepierzenie z tarcic zamczyste, po lewej zaś ręce onych są drzwi, także zamczyste do celi tegoż brata na zawiasach i krukach żelaznych. W celi zaś jest piec kaflanny, okien za kratami żelaznymi dwa, okiennice, podłoga i stalowanie z tarcic. Obok tej celi i sionek są drzwi drugie do refektarza małego. W tym są drzwi [61] na zawiasach i krukach żelaznych dobrze zamczyste filongowej roboty drewniane dubeltowe. Piec kaflanny, przy nim kominiek murowany, okien na północ za kratami żelaznymi dwa, stołów dużych malowanych dwa, ławek stolarskiej roboty trzy, podłoga i stalowanie z tarcic. Tamże na ścianach wybielanych jest obrazów świętych Pańskich dużych i małych, dobrego na płótnie malowania w różnych ramach sztuk 6; portretów fundatorskich w czarnych ramkach sztuk 2. Trzeci także portret jest architekta, który kościół pożyczki i erem zakładał i murował, a potem sam kamendulą [s] został. Za trzecimi drzwiami dubeltowymi na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym mocnym są schody ceglanne do sklepów trunkowych. Za tymi są czwarte drzwi do piekarni na trzy izdebki podzielonej, w pierwszej z nich mieszają ciasto na chleb, w drugiej zakonnicy według reguły robią bułeczki, w trzeciej są dwa piece piekarniane ze wszystkim narzędziem do pieczenia chleba przynależnym. W tych wszystkich trzech izdebkach jest po jednym oknie za kratami żelaznymi i drzwi troje filongowej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkami wewnętrznymi. Piąte drzwi są do spiżarni kuchennej, w której okno jedno za kratą żelazną i szafy różne na skład produktowy. Szóste drzwi do kuchni na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wchodząc wprost jest cela brata dozoruującego kuchni i spiżarni. Po prawej zaś ręce są drzwi duże do kuchni konwenckiej. Z kuchni po prawej [62] ręce od wejścia do onejże są drzwi podwójne od sionek przed refektarzem będących. W tych sionkach jest podłoga ceglanna, stalowanie z tarcic, w kuchni zaś

jest okien bez krat dwa, w celce za kuchnią będącej okien takż dwa, w sionkach przed refektarzem jest okno jedno.

Przy załamaniu się trzeciej linii korytarza w trójkąt regularny, ku sionkom kapitularnym idącego, po lewej ręce są drzwi do wyżej opisanym na korytarzu będących – drugim podobne – przez które wchodzi się do refektarza z sionek między kuchnią i tymże refektarzem będących. W tych po prawej ręce są drzwi podwójne z desek dębowych stolarskiej filongowej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wszedłszy jest refektarz 16 kroków długości, a 10 szerokości trzymający, w tym na środku posadzka z kamienia ciosanego dużo nadpsuta, dookoła zaś ścian, gdzie stoły stoją, jest posadzka z tarcic robi-ona i wyżej nieco od kamiennej podniesiona. Ściany wszystkie cztery w tymże refektarzu są deskami dębowymi futrowane i snycerszczyzną piękną przyozdobione, w których po prawej ręce jest okien wychodzących na korytarz trzy, a po lewej ku nowicjadowi tyleż. Sklepienie gipsaturą bardzo gustowną i kosztowną, a między nią najprzedniejszym malowaniem jest ozdobione. Dookoła w tymże refektarzu są ławki do siedzenia stolarskiej gruntowej roboty, i stołów długich trzy. Na [63] środku ściany przede drzwiami będącej jest krzyż duży, *cum effigie Christi Domini*, białą malowany pięknego rżnięcia. Przy drzwiach po lewej ręce jest piec biały kaflany duży na sześciu postumentach kamiennych osadzony. Po lewej [s] zaś ręce jest katedra dębowa snycerszczyzną przyozdobiona do czytania lektorowi w czasie jedzenia w refektarzu wystawiona, a za nią jest szafa do składania kredensowych naczyń.

Między przejściem z dziedzińca w lewej ręce kościoła będącego wprost przez kratę żelazną do nowicjatu a sionkami kapitularnymi jest cela dla drugiego zakrystiana, do której wchodzą są drzwi jednakowe, takie, jak są wyżej na korytarzach opisane. W tej posadzka ceglanna, stalowanie z tarcic, okno bez krat jedno i piec kaflany, zielony. W prawym boku tej celi są drzwi do komórki na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, podłoga z cegły, stalowanie z tarcic, okno jedno i kominek do pieczenia opłatków z żelazami i wszelkim porządkiem do pieczenia onychże. Okien *ab extra* tej całej lewej połowy klasztoru, dolnych i górnych, jest tyleż, ile i w prawej. W tejże samej linii na północ leżącego w tyle korytarza przed sklepem trunkowym jest ganeczek drew-

niany z tarcic, z kratkami takimiż i z drzwiczkami podwójnymi, [64] gontami pokryty, przez który i drzwi w tyle sklepu będące, drewniane dubeltowe nowe na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym mocnym, wpuszczają się i wydawają trunki różne.

Po linii północnej od kuchni i korytarzów po lewej ręce kościoła będących, wymurowana jest kamienica o jednym piętrze, po zakonne-mu lawatyrzem zwana, w której jest praczkarnia. Długość tej kamienicy jest kroków 30, a szerokość 10, wyżynia zaś jednemu piętru proporcjonalna. W tej w górze jest gzymsik niewielki ceglany, otynkowany, i wraz z ścianami pobielony; dach dachówką kryty i kominów nad tenże dach wyprowadzonych i dobrze otynkowanych jest dwa. Wchodząc do tej kamienicy są drzwi zamczone na zawiasach i krukach w uszakach drewnianych. Przez te wszedłszy jest izba wielka lawatyrzem zwana, w której po bokach są koryta, czyli stępy drewniane i inne naczynia do mycia sukien zakonnych służące. W tejże izbie jest okien bez krat dwa, podłoga i stalowanie z tarcic. Z tej izby są także drzwi naprzeciw pierwszych ku ogrodowi naprzeciw północy leżącemu. W prawej ręce od wejścia do tej izby jest stancja dla cerulika, w której się zakonnicy gołą. Do tej wchodząc są drzwi pojedyncze na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, okien bez krat dwa, podłoga i stalowanie z tarcic, piec zielony kaflany i przy nim kominiek murowany. Obok tej stancji [65] jest także izdebka, która się używa na destylowanie miodu, do tej wchodząc są drzwi na krukach i zawiasach żelaznych z klamką. Podłoga w niej i stalowanie z tarcic, okien za kratami żelaznymi dwa i piec kaflany jeden. Po lewej ręce tejże izby, czyli lawatyrza, jest także izdebka mała z oknami małymi, w której jest komin obszerny, a do tego są powprowadzane dymniki od pieców i kominków, na których się grzeje woda do lawatyrza i różne pędzą się wódki. Między tą kamienicą a refektarzem w koncie, w rogu lewym ogrodu eremowego jest studnia do ośmiu sążni głęboka, drzewem ocembrowana, po rogach której są 4 słupy, na których wspiera się dach studnię okrywający i gontami kryty. Na wierzchu tego na pręcie żelaznym jest chorągiewka, czyli wietrznik żelazny niewielki, a pod dachem koło wielkie drewniane, na którym jest zawleczony łańcuch żelazny z dwoma wiadrami drewnianymi w żelazo okutymi, do windowania wody służący.

Opisanie samego eremu

Od końca infirmarii po prawej ręce kościoła sytuowanego zaczyna się mur półtora sążnia wysokości mający, dachówką kryty, między eremem a ogrodem w stronie południowej leżącym przedział czyniący, i ciągnie się w prostej linii kroków 152. I w tym miejscu załamuje się druga linia ku północy, w swoim załamaniu prosty kąt zamykająca. Poszedłszy znowu tą linią wprost ku północy kroków 130 załamuje się raz drugi [66] formując w swym załamaniu się kąt regularny, i ciągnie się aż do końca kamienicy lawatyrzem zwanej. Między trzema ścianami tego muru, a czwartą linią klasztornej i kościelnej, zamyka się ogród fruktowy prostoboczny, wzdłuż kroków 152, a wszerz 136 mający, eremem zwany. Sam środek tego ogrodu jest rozdzielony wzdłuż na cztery równe linie, na których porządkiem są postawione cele pustelnicze od kraty żelaznej z prawej strony kościoła o kroków 30 odległe, z przydanymi do nich ogródkami małymi, bukszpanem y kwiatkami w floresy wysadzany, murem z obu stron na sążeń wysokim, dachówką pokrytym, ogrodzonymi. Na wszystkich czterech liniach wszystkie cele co do powierzchni struktury i mieszkania w nich znajdującego się, są zupełnie jednostajne i uniformowe. Każda z nich sytuowana jest tyłem ku kościołowi, a frontem ku wschodowi słońca. Przed frontem tych cel wszystkich są ogródki 14 kroków szerokie i tyleż długie, do tyłu celi w tej linii będącej przypierające się. Długość celi każdej jest równa kroków 14, szerokość kroków 9. Każda z wierzchu otynkowana i wapnem obielona, w górze gzyms mierny mająca, dachówką kryta, z kominem nad dachem wyprowadzonym.

Opisanie wnętrza tychże cel

W pierwszej linii od muru ciągnącego się od infirmarii i odłączającego ogród ku południowi leżący, jest pierwsza cela, do której wchodząc między [67] pilastrami kamiennymi są drzwiczki małe z tarcic futrowane, zieloną z popielatą farbą malowane zamczyste, przez które wchodzi się na ganeczek tarcicami wysłany, między celą a ogródkiem będący, którym przeszedłszy kroków siedem w prawą ręką są drugie drzwiczki

stolarskiej filongowej roboty zamczyste, między pilastrami kamiennymi. Nade drzwiami okienko małe. Wchodząc przez te drzwi jest sionka, czyli korytarz maleńki 8 kroków mający, blisko sążnia szeroki, sklepiony, z którego w lewą rękę są drzwi do celi stolarskiej filongowej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym w uszaki drewniane wpuszczone. Po prawej ręce [od] tych drzwi kominek, przy nim piec kaflany, podłoga i stalowanie z desek. Okien kwadratowych półtora łokciowych w dwóch kwadratach za kratą żelazną dwa. W tej celi po prawej ręce drzwi zupełnie podobne do pierwszych, do komórki na skład rzeczy służącej, w której okno za kratą żelazną także jak w celi jedne. Po drugiej stronie sionek w prawej ręce są drzwi podwójne, stolarskiej filongowej roboty, gruntownie zamczyste do oratorium, czyli kapliczki, w której się każdy modli. W tej ołtarzyk mały z obrazem na mniejsze stojący, i okienko podobnie jak w celi, ku ogródkowi. Z sionek są drzwi stolarskiej roboty zamczyste do *lignarium*, czyli składu drew, obok oratorium przez ścianę będącego. Każdy zakonnik w tym mieszkaniu ma po dwa stoliki, łóżku jednym, pościelone i kołdrę z sukna białego, pod spodem siennik sło[68]mą wypchany, poduszek sieczką nasypianych i płótnem powleczonych dwie, stołków do siedzenia, książki, krucyfiks i inne rekwizyty, jakie mu trzymać reguła dozwala. Takich cel w tejże linii zupełnie do siebie podobnych i jednakowe pomieszkania mających jest trzy. W drugiej linii o kroków 18 naprzeciw siebie, słowo w słowo jednakowych co do struktury, pomieszkania, ogródków jest także cel trzy. Środkiem linii między tymi celami idącej, jest stecka do kościoła prosta, kamieniem ciosanym na dwa łokcie szerokim wyściełana.

W drugiej połowie ogrodu eremowego przeciwko lewej stronie klasztoru, od kraty żelaznej wyżej opisanej o kroków 30, zaczyna się także w dwóch liniach nowicjat i ciągnie się porządkiem ku murowi od wschodu słońca erem zagradzającemu. Wszystkie cele obydwóch linii nowicjatu, tak co do powierzchni, jako też i wewnętrznej struktury i w nich pomieszkania niczym od tamtych nie różnią się, które w pierwszych dwóch liniach są opisane, oprócz tylko tego, że tenże nowicjat wiele reperacji potrzebuje i cały ogród na tej linii będący dokoła jest murem opasany i żadnej komunikacji z pierwszymi *extra* nowicjatem będącymi celami nie ma. Po lewej ręce w końcu tego nowicjatu jest cela we wszystkim do wyżej

opisanych podobna, którą reklubą nazywają. Tej używają ci zakonnicy, którzy z szczególnego nabożeństwa [69] wedle Reguły i za dozwoleństwem przełożonych, usunąwszy się od wszelkiej ludzkiej społeczności, i nawet braci swoich oraz wszelkich wspólnych z innymi powinności, w tej celi na rok lub więcej, jak tylko może wytrzymać, zamykają się, i z nikim nigdy nie mówią, nikogo nie widzą, i ani za próg dalej z celi i ogródka nie wychodzą.

Przyjeżdżając z Kowna, a pominąwszy bramę przed furta będącą, skierowawszy się w lewo ręką oraz podjechawszy o kroków z górą 100, jest brama murowana na jednym boku z salą, w końcu lewym forasterii, czyli oficyny będącą, drugim boku do stajni przy tej bramie zabudowanej. Wrota w tej bramie w czterech kwaterach gruntownie [s] stolarskiej roboty, tarcicami i nitami żelaznymi futrowane, na zawiasach i krukach żelaznych, na kłódkę wiszącą zamykające się. W lewym boku tej bramy stajnia z wozownią drewniane, końcem do bramy przypierająca, sążni 12 długa, a 4 szeroka, gontami kryta. Przed którą od dziedzińca na siedmiu słupach krużganek, w którym wrót dużych, podwójnych, gruntownej roboty, tarcicami i nitami żelaznymi futrowanych, na krukach i zawiasach z zamkami wewnętrznymi dwoje. W końcu tej stajni zaczyna się druga, także drewniana, 36 długości, a 14 szerokości kroków mająca, gontami kryta. W jednym końcu wrót podwójnych dwie stolarskiej roboty, tarcicami i nitami żelaznymi futrowanych, na krukach i zawiasach żelaznych, z zamkami wewnętrznymi. W drugim końcu wrota jedne, podwójne, ze wszyst[70]kim do pierwszych podobne. W środku tej stajni w tejże samej linii i pod tymże samym dachem jest szopa do stawiania pojazdów, 14 kroków długa, a 9 kroków szeroka. Przed tymi stajniami jest dziedziniec 28 kroków szeroki, a 40 długi. Po prawym boku z przyjazdu w środku dziedzińca jest bramka podwójna, tarcicami i ćwiekami żelaznymi futrowana, na krukach i zawiasach żelaznych, farbą popielatą z zieloną malowana, na dziedziniec kościelny. Przez ten dziedziniec przed stajniami będący, mimo klasztoru po prawej, a mimo stajen i ogrodu po lewej ręce sytuowanego, od bramy pierwszej do drugiej, zupełnie pierwszej podobnej murowanej, idzie droga na folwark klasztorny o pół wiorsty za klasztorem będący¹⁹. Za tymi stajniami zaczyna się ogród fruktowy

¹⁹ Jedna wiorsta liczyła 1077 m.

wespół z warzywnym, kroków 300 długi, a kroków 150 szeroki, od zachodu, północy i wschodu w słupy murowane dylami wysoko i gruntowanie oparkaniony, kontami [s] kryty, a od południa i strony klasztornej w słupy drewniane od spodu dylami piłowanymi, a w górze sztukietkami piłowanymi ogrodzony i dylami na trójkąt wyrabianymi kryty.

Za parkanem w końcu tegoż ogrodu ku wschodowi słońca jest szopa drewniana duża, dawniej na skład różnych materiałów służąca, a teraz całkiem opuszczona i reperacji potrzebująca. Po prawym boku ogrodu przy stronie klasztornej są karmniki dla wieprzów małe, w tym roku za[71]budowane, gontami kryte. Blisko tych jest szopa duża na skład drew, gontami kryta. Po prawej stronie bramy przed furte będącej z przyjazdu od Kowna, po prawej stronie dziedzińca kościelnego i klasztoru, jest brama duża, z salą fundatorską lewym bokiem stykająca się i zupełnie tamtej, która się przy opisaniu stajni wyraziła, podobna. Przez tę bramę wchód do ogrodu fruktowego, długości kroków 300, a szerokości kroków 100 mającego; od strony zachodniej, południowej i wschodniej między słupy murowane dylami piłowanymi wysoko ogrodzony i gontami kryty, z strony zaś klasztornej od północy odgradza go mur od sali fundatorskiej poczynający się i aż do końca eremu ciągnący się. Znajdują się w tych wszystkich trzech ogrodach, to jest po prawym i lewym boku klasztoru leżących dwóch, a trzeci [s] w samym eremie będącym, drzewa urodzajne fruktowe, gruszki, jabłonie, śliwy, wiśnie, a których w ogóle być może do sztuk 300. Owoce z tych ogrodów w części ekspensują się dla zakonników, w części na przysługi ustronnym osobom, a gdy jest obfitość na nie, reszta sprzedaje się.

Zakonnicy

Przełożony klasztoru, który wedle Reguły nazywa się przeorem, przewielebny Ojciec Bartłomiej Hryckiewicz, wieku lat 44, w zakonie lat 17. Urodzony w powiecie oszmiańskim²⁰ w parafii głębockiej²¹. Przeorem

²⁰ Oszmiana (biał. Ашмяны, lit. Ašmena, gos. Ошмяны) – obecnie miasto na Białorusi, w obwodzie grodzieńskim.

²¹ Głębokie (biał. Глыбокае) – obecnie miasto na Białorusi, w obwodzie witebskim.

jest rok 4. Urząd jego powinien być dwuletni, za dyspensą zaś Starszych Zakonu może być [72] na dłużej aprobowany. Był najprzód rządcą, później przy prowincjale asystentem. W zbywających godzinach od chóru i innych obowiązków klasztornych oraz powinności przełożeńskich, bawi się literaturą, malowaniem obrazów, rysunkami i innymi rękodzieła czynnościami. Ma pod sobą zakonników, kapłanów ośmiu, kleryka jednego, laików profesów czterech, nowicjuszków nie-profesów dwóch.

1mo. Kapłan pierwszy W. O. Felicjan Romaszekiewicz, wieku lat 50, w zakonie 24. Urodzony w Księstwie Żmudzkiem w powiecie eyragolskim²², w parafii czekiskiej²³. Był w Pożajściu, Warszawie i Rytwianach rządcą, teraz jest magistrem *noviciorum*. W zbywających godzinach od chóru i innych obowiązków klasztornych, bawi się literaturą, tokarką, robieniem kwiatów do ozdobienia kościoła służących i uprawianiem swojego ogródka.

2do. Kapłan drugi W. O. Piotr Celiński, wieku lat 62, w zakonie lat 38. Urodzony w Ziemi Ciechanowskiej w Księstwie Mazowieckim leżącej, w parafii seyskiej²⁴. Był najprzód rządcą w eremie warszawskim, później asystentem przy prowincjale, po skończonej asystencji, w którym tylko eremie mieszkał, sprawował i dotąd pełni obowiązek prokuratora *causarum*. W zbywających godzinach od pełnienia obowiązków chórowych i klasztornych, chociaż przy podeszłym wieku, lubi się bawić literaturą.

3tio. Kapłan trzeci W. O. Bruno Markowski, wieku lat 62, w zakonie lat 37. Urodzony [73] w województwie podlaskim w Ziemi Bielskiej w parafii domanowskiej²⁵, nie był w żadnym klasztorным urzędzie. Od lat 16 cierpi [na], choć niegwałtowną fikację²⁶, i dla tej przyczyny uwolniony ode mszy i innych obowiązków klasztornych. Od chóru jednak będąc w przytomności dobrej nie usuwa się, i w tymże czasie wolnej i regularnej myśli bawi się modlitwą i czytaniem książek.

²² Eyragoła (lit. Ariogala) – miasto na Litwie, położone nad brzegiem rzeki Dubissy w rejonie rosieńskim.

²³ Czekiszki (lit. Čekiškė), miejscowość w rejonie kowieńskim.

²⁴ Miejscowość niezidentyfikowana.

²⁵ Domanowo – wieś położona obecnie w województwie podlaskim, w powiecie bielskim, w gminie Brańsk.

²⁶ Fikacja – zaburzenia psychiczne.

4to. Kapłan czwarty W. O. Chryzant Bożki, wieku lat 45, w zakonie lat 24. Urodzony w Śląsku Górnym w Księstwie Opolskim w parafii Godyntak²⁷. Był rządcą w eremie bieniszewskim, później był derektorem [s] teologii moralnej w eremie wigierskim, a po złożeniu tychże funkcji był rządcą w tymże samym eremie. Tu zaś w eremie pozajskim jest lektorem *casuo* [s] teologii moralnej. W zbywających godzinach od powinności chórowej i klasztornej, zabawia się literaturą, rysunkami, malowaniem różnych kwiatów, uprawianiem ogródka przy swojej celi, pisaniem i układaniem rubrycel dla zakonu swego.

5to. Kapłan piąty W. O. Zefiryn Dobkiewicz, wieku lat 55, w zakonie lat 16. Urodzony w Księstwie Żmudzkiem w powiecie braclawskim w parafii (...) ²⁸. Dawniej był rządcą w eremie bieniszewskim, później był magistrem *noviciorum* tu w eremie pozajskim. Teraz zaś jest instruktorem duchownym braci kleryków i laików. W czasie zbywającym od powinności chórowej i klasztornej zabawia się czytaniem ksiąg, modlitwą i uprawianiem ogródka przy swojej celi. [74]

6to. Kapłan szósty W. O. Klemens Błaszkiwicz, wieku lat 33, w zakonie lat 13. Urodzony w Śląsku Górnym w Księstwie Opolskim w parafii leńnickiej²⁹. Rok 6ty jak jest tu w eremie pozajskim rządcą, w czasie zbywającym od powinności chórowych, klasztornych i gospodarskich swojej funkcji właściwych, zabawia się literaturą.

7to. Kapłan siódmy W. O. Placyd Jastrzembki, lat wieku 35, w zakonie lat 12. Urodzony w mieście Krakowie, dotąd jeszcze nie był w żadnym klasztornym urzędzie. W czasie zbywającym od powinności chórowych i klasztornych zabawia się literaturą, pisaniem i uprawą ogródka przy swojej celi leżącego.

8to. Kapłan ósmy W. O. Paweł Nowakowski, wieku lat 28, w zakonie lat 7. Urodzony w Galicji w miasteczku Kąty zwanym³⁰. W czasie zbywającym od powinności chórowych i klasztornych obowiązany jest

²⁷ Guttentag (obecnie Dobrodzień) – miasto w powiecie oleskim.

²⁸ Pozostawiono puste miejsce. Nie było takiego powiatu na Żmudzi.

²⁹ Leńnica – obecnie miasto na Górnym Śląsku, w woj. opolskim, w powiecie strzeleckim, położone na południowo-wschodnim zboczu Góry Świętej Anny.

³⁰ Kąty – miejscowość w powiecie brzeskim w Małopolsce.

dozorować zakrystii. Zabawia się czytaniem ksiąg i uprawą ogródka przy swojej celi znajdującego się.

9to. *Clericus perpetuus*, brat Zenon Gostkowski, wieku lat 37, w zakonie lat 10. Urodzony w województwie podlaskim w parafii goniądzkiej³¹, obowiązany jest pilnować chóru, kościoła i pełnić obowiązek zakrystiana. W czasie zbywającym od swych powinności zabawia się czytaniem ksiązek i modlitwami.

10to. Laik pierwszy, brat Makary Kułakowski, wieku lat 60, w zakonie lat 16. Urodzony w województwie podlaskim w parafii boguszowskiej³². Jest furtianem. W czasie zbywającym od tego obowiązku zabawia się czytaniem ksiązek nabożnych i modlitwą.

11mo. Laik drugi, brat Pachomi Wiewiórski, wieku lat 47, w zakonie 15. Urodzony w Śląsku Gór[75]nym w parafii myślenickiej³³. Obowiązany jest pilnować kościoła i czystości w onymże oraz dopomagać zakrystianowi w obowiązkach jego. W zbywającym czasie od funkcji swojej zabawia się czytaniem ksiązek i modlitwą.

12do. Trzeci laik, brat Laurenty Czechowicz, wieku lat 37, w zakonie lat 10. Urodzony w województwie krakowskim w parafii zwierzynieckiej³⁴. Obowiązany jest doglądać piwnic, lasów i porządku wszelkiego klasztornego. W zbywającym od tych powinności czasie bawi się czytaniem ksiąg nabożnych i modlitwą.

13tio. Czwarty laik, brat Mikołaj Kącik, wieku lat 22, w zakonie lat 2. Urodzony w województwie krakowskim w parafii zwierzynieckiej. Obowiązany jest zawiadować kuchnią i spiżarnią konwencką. W zbywającym czasie od tych obowiązków zabawia się czytaniem ksiąg nabożnych i modlitwą.

Bracia laicy żadnych szczególnych talentów nie posiadają, lecz tylko pełnią swe obowiązki, do jakich przez elekcję Regułą przepisaną lub z zlecenia przełożonego są obowiązani.

³¹ Goniądz – miasto w woj. podlaskim, w powiecie monieckim, nad rzeką Biebrzą.

³² Bogusze – wieś położona w województwie podlaskim, w powiecie sokólskim, w gminie Sokółka.

³³ Myślenice – miasto w woj. małopolskim.

³⁴ Zwierzyniec – obecnie dzielnica Krakowa.

Do słuchania spowiedzi przez P. W. O. Przeora są wyznaczeni

- 1mo. X. Felicjan Romaszkievicz, *magister noviciorum*.
- 2do. X. Piotr Celiński, *procurator causarum*.
- 3tio. Chryzant Bozki, lektor *casuum*.
- 4to. X. Zefiryń Dobkiewicz, instruktor braci.
- 5to. X. Klemens Błaszkievicz, rządca eremu.
- 6to. X. Placyd Jastrzembki do słuchania tylko zakonników.

Przed wzięciem aprobaty i wyznaczeniem do słuchania spowiedzi byli ciż księża od swego przełożonego egzaminowa[76]ni, a od zwierzchności diecezjalnej są aprobowani.

Regułę i wszystkie przepisy zakonne dotyczące się zachowania istotnych obowiązków zakonnych, jako też i dziennego porządku, w duchu pierwiastkowej gorliwości bez odmiany są świątobliwie strzeżone i zachowywane.

Na pytania (Czy zakonnicy wszyscy przykładnie wedle świętości powołania sprawują się? Czy nie wkradły się jakie z pogorszeniem publicznym złe zwyczaje i przestępstwa? Czy zakonnicy wszyscy od przełożonego w duchu braterskiej miłości są uważani? Czy nie ma którego z prywatnej niechęci prześladowanego?) na udziałnym piśmie odpowiedziano będzie.

Regułą świętego Romualda jest przepisane, ażeby zakonnicy co do stołu, odzienia i opatrzenia wszystkich innych potrzeb mieli z klasztoru dostarczenie i przyzwoitą wedle tejże Reguły wygodę. Które to zalecenie zawsze świątobliwie strzeżone było, i teraz jest, chociaż po odpadłych trzech częściach rocznego dochodu z okazji zebranych folwarków w kordon pruski. Później zaś ile będą wystarczać dochody, tyle przyzwoitej wygody zakonnikom konwent czynić nie omieszka.

Każdy kapłan zakonnik w przeciągu każdego tygodnia powinien odprawić mszy konwentowych pięć albo i mniej wedle dyspozycji przełożonego swego. W pozostałe zaś dni w tygodniu od obligacji klasztornej odprawują msze święte na własną intencję albo li też *ad intentionem dantis*. Wzięte zaś stypendium *eo instanti* oddaje się do zakrystii, które przełożony przeznacza na ekstraordynaryjne potrzeby zakonnikom.

Wedle ustaw zakonnych księża kamaldule [s] nie są obowiązani

do dawania żadnych nauk publicznych, a przeto [77] oprócz teologii moralnej, w której się *ad ordines* i słuchania spowiedzi doskonalić są obowiązani (od innych sciencji są wolni). Jednakowoż którzy mają chęć i upodobanie w jakich naukach wyzwolonych, w czasie zbywającym od chóru i powinności klasztornych prywatnie doskonalić się też Reguła im nie broni. Do uczenia się teologii moralnej używają autorów moralnych, to jest Rajffensztola³⁵ i Antoine³⁶.

Resolutiones casuum constientia [s] ex Theologia Morali w przeciągu całego roku (wyłączywszy miesiąc August) po dwa razy na tydzień, to jest w poniedziałek i czwartek bywają, na których *nemine excepto* wszyscy księży i klerycy znajdować się powinni.

Biblioteka w klasztorze znajdująca się może dochodzić do liczby w ogóle sztuk 600. Składa się z autorów teologii moralnej, *juris canonici*, kaznodziejów polskich dawnych i nowych, historyków, ascetów, itd., której to biblioteki porządnie i alfabetycznie ułożonej jest regestr, znajdujący się w ręku W. O. Chryzanta, lektora teologii moralnej, a przez elekcję konwentualną wybranego bibliotekarza i archiwistę. Nowo spod prasy wychodzących ksiąg nie dokupują, gdyż niemając w obowiązku doskonalić się w publicznych sciencjach, nie widzą potrzeby.

Reguła zakonna pustelnicza uwalnia zakonników świętego Romualda od wszelkich usług parafialnych, jednakowoż z miłości bliźniego i w koniecznej potrzebie nie wzbraniają się odwiedzać y dysponować chorych.

Innych nabożeństw, oprócz Regułą [78] przepisanych, wprowadzonych nie mają, i od wszelkich zabobonnych, a od Kościoła Świętego niepotwierdzonych bardzo się strzegą.

Z gorliwości przyzwoitej stanowi zakonnemu, tyle osób świeckich i duchownych na rekolekcję [s] ośmiodniowe przyjmują, ile chcących dopełnić ten święty obowiązek o to uprasza, tak z dobrej woli, jako też z przeznaczenia zwierzchności duchownej.

³⁵ Johann Georg Reiffenstuel (1641–1703), franciszkanin, filozof i teolog; wydał, m.in. „Theologia moralis” (Monachium 1692), która wkrótce doczekała się ponad 30 reedycji.

³⁶ Paul Gabriel Antoine (1678–1743), francuski teolog i filozof, jezuita; opublikował, m.in. „Theologia moralis universa” (Nancy 1726), która wkrótce doczekała się 60 kolejnych wydań.

Opisanie kościółka św. Anny

W prawej stronie eremu ku południowi o stajów³⁷ sześcioro na dole nad samą rzeką Niemnem jest kościółek (do którego co niedziela i święto z eremu chodzi ksiądz z mszą dla czeladzi klasztornej i juryzdyki obojej płci) pod tytułem świętej Anny, dawny drewniany, razem z prezbiterium i kruchtą 28 kroków długości, a 13 szerokości mający, gontami kryty, reparacji potrzebujący, tarcicami zewnątrz około opierzony. Na środku onego kopułka drewniana, w której jest zawieszony dzwonek średniej wielkości. Nad tą kopułką krzyż duży, żelazny, nad prezbiterium i nad kruchtą takż są dwa krzyże niewielkie, żelazne. Wchodząc do tego kościółka przede drzwiami ganeczek na czterech słupach, gontami pokryty, przy nim drzwi podwójne na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wszedłszy kruchta, czyli babiniec, 13 kroków szeroka, a 6 kroków długa. Po prawej ręce drzwi są schody drewniane na chór nad kruchtą i wielkimi drzwiami będący, balaskami od kościoła odgradzony. Z kruchty są drugie drzwi także podwójne na krukach i zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wchodzi się do kościoła, [79] w którym podłoga i stalowanie z tarcic, okien średniej wielkości 5. Nad chórem i za wielkim ołtarzem okrągłe i niewielkie okna 2. W tym kościele ołtarzyków 3 na mensach murowanych. Pierwszy ołtarzyk zowiący się wielkim 6 łokci od mensy wysoki, a 4 szeroki, na desce optycznie malowany. W nim obraz świętej Anny, świętego Joachima i Najświętszej Panny. *In presbiterio a cornu Evangelii* zakrystyjka mała z jednym okienkiem za kratą, podłoga i stalowanie z tarcic, drzwi pojedynkowe zamczyste mająca. Wychodząc z prezbiterium przez drzwiczki balasów drewnianych z desek wyrzynanych prezbiterium od kościółka oddzielających, w końcu ich *a cornu Evangelii* ołtarzyk podobnejże wielkości jak pierwszy, na deskach snycerszczyzną ozdobiony. W nim obraz mały Najświętszej Maryi Panny na płótnie malowany. Po drugiej stronie *a cornu Epistolae* podobnyż zupełnie ołtarzyk do ołtarzyka Najświętszej Maryi Panny, w którym obraz świętego Antoniego Padewskiego takż niewielki. Przed każdym z tych ołtarzykiem jest gradus z desek robiony.

³⁷ Staje – miara odległości równa ok. 134 m.

Koło tego kościółka cmentarz duży, 60 kroków długości, a 50 szerokości mający, oparkaniony, miejscami parkan reparacji potrzebujący. Na tym cmentarzu grzebią umarłych. Tamże jest po lewej ręce krzyż duży czerwono malowany z figurą Pana Jezusa, blisko [80] którego na czterech słupach gontami kryta z krzyżykiem żelaznym bramka cmentarzowa z wrotami podwójnymi i furtką.

Opisanie sprzętu tegoż kościółka

- 1mo. Lichtarów cynowych łokciowej wysokości sztuk 6.
- 2do. Lichtarów mosiężnych trzyćwierciowej wysokości sztuk 4.
- 3tio. Sygnaturka przy zakrystii spiżowa mała sztuk 1.
- 4to. Ornat biały francuskiej materii w kwiatki różne, galonkiem szychownym obłożony z całym garniturem sztuk 1.
- 5to. Ornat czerwony adamaszkowy z kolumną adamaszkową białą w kwiaty, taśmą jedwabną obłożony z całym garniturem sztuk 1.
- 6to. Ornat fioletowy adamaszkowy z kolumną czerwoną adamaszkową w kwiaty różne, taśmą półjedwabną obłożony z całym garniturem sztuk 1.
- 7mo. Ornat morowy koloru paliowego bez odmiany, fręzelką jedwabną dookoła, a przez środek taśmą jedwabną okładany z całym garniturem sztuk 1.
- 8vo. Ornaty harusowe czarne z kolumnami także harusowymi, białymi, szychowym wąskim galonkiem około kolumny okładany [s] z całym garniturem sztuk 2.
- 9no. Alba tkackiego płótna z koronkami u spodu niciannymi, szerokimi, z humerałem takimże, sztuk 1.
- 10mo. Całun czarnego sukna, w środku z krzyżem białym także sukienym, sztuk 1.
- 11mo. Antepediów przy ołtarzu średnim i pobocznych sztuk 3.
- 12do. Obrusów tkackich na ołtarzach wszystkich trzech z szlakami bagajzowymi różnego koloru, sztuk 6. [81]
- 13tio. Nakrywek harusowych do ołtarzów koloru zielonego bardzo nadpsutych sztuk 3.
- 14to. Firanek materialnych przy tychże ołtarzach, krótkich i długich, par 3, sztuk 6.

- 15to. Ręcznik tkackiego płótna do ucierania rąk sztuk 1.
16to. Ręczników małych takiegoż płótna przy ołtarzach sztuk 3.
17mo. Zasłonek po bokach wielkiego ołtarza płóciennych, w pasy różnego koloru płótnem podszytych sztuk 2.
18vo. Chorągwiów procesyjnych w różnych kolorach materii z obrazami różnych świętych Pańskich na płótnie z obydwóch stron malowanymi sztuk 3.
19no. Obrazów na ścianach kościółka wielkich, starych, pięknego malowania św. Krzysztofa i Norberta sztuk 2.
20mo. Obrazów średniej wielkości takż na płótnie malowanych bez ramek różnych świętych sztuk 7.
21mo. Obrazów maleńkich takż na płótnie malowanych różnych świętych sztuk 14.
22do. Krzyż drewniany czarno malowany *cum effigie Christe [s] Domini* procesjonalny niewielki sztuk 1.
23tio. W zakrystii szafa z drzewa do składania ornatów niewielka, ordynaryjna sztuk 1.
24to. Stolik stolarskiej roboty, niewielki, płótnem ordynaryjnym pokryty do ubierania się księży do mszy sztuk 1.
25to. Krucyfiks cynowy na ołtarzu wielkim sztuk 1.
26to. Ampulek cynowych para 1 sztuk 2.
27mo. Kociołek miedziany do święconej wody sztuk 1
28vo. Mszał światły w skórę czerwoną oprawny sztuk 1.
29no. Mszałów rekwalnych w półskórek oprawnych sztuk 4.
30mo. W kościele konfesjonałów do słuchania spowiedzi [82] dosyć gruntownych i pięknych czerwono malowanych z kratkami i drzwiczkami takż malowanymi sztuk 4.
31mo. Ławek po obydwóch stronach kościoła stolarskiej roboty, dobrych po cztery siedzenia mających sztuk 2.
32do. Karbonka na balasach drewniana mała, czerwono malowana, żelazem przykuta zamczysta sztuk 1.
33tio. Krucyfiksów małych drewnianych na ołtarzykach pobocznych z korpusami i w zakrystii sztuk 3.
34to. Relikwiarzów małych na tychże ołtarzach sztuk 6.
35to. Genufleksoriów drewnianych małych sztuk 2.

36to. Postument do konserwy wody chrzestnej drewniany sztuk 1.
37mo. Taffczannik pod trumnę mizerny sztuk 1.

Opisanie majątku ruchomego i nieruchomego klasztornego

Fundusz klasztoru pożajskiego czyli *Montis Pacis* jest ziemny, i z natury dóbr ziemskich wychodzący, był pierwiastkowo fundowany na folwarkach Pożajściu przy klasztorze będącym, Duśmianach³⁸ i Wackiszkach³⁹ oraz Pożajściu za rzeką Niemnem, Jarmaliskach, Jackowsku i Wardzie⁴⁰. Z tych folwarków posyduje klasztor od zaboru i granicy założonej pruskiej tylko forwarki [s] Pożajście przy klasztorze będący, Duśmiany i Wackiszki w województwie trockim sytuowane. Inne zaś folwarki, jako to Pożajście za rzeką Niemnem, Jarmeliszki, Jackowsk i Warda, co do natury ziemi, dobrego mienia ludzi i puszczy najlepszej i najintratniejszej przez zakordonowanie najpóźniejsze odpadły od konwentu i dostały się królowi pruskiemu. Z których konwent blisko roku najmniejszej intraty i żadnego wstępu nie ma. [83]

Fundusz uczyniony jest na dwunastu zakonników z tym wyrazem, żeby mniejsza nigdy nad tę liczbę nie znajdowała się.

Opisanie folwarku pożajskiego przy klasztorze będącego

Jadąc od eremu ku gościńcowi wileńskiemu na wschód słońca przez las eremowy o stajów sześcioro na dole brama między dwoma słupami z wrotami podwójnymi na biegunach drewnianych na drąg zamykająca się, gontami kryta. Przez którą przejechawszy po lewej ręce sam folwark drewniany na podmurowaniu stojący, do dziesiątka sążni długi, a pięć szeroki. Do tego wchodząc ganek na czterech słupach, na który wejście środkiem po schodach, podłoga i stalowanie z tarcic, balasy także z desek robione, dach gontami kryty. Z tego ganku drzwi podwójne filongowej

³⁸ Duśmiany (lit. Dusmenys) – miasteczko w rejonie trockim.

³⁹ Wackiszki (lit. Vackiškės) – miejscowość w rejonie trockim, na północny zachód od Duśmian.

⁴⁰ Jarmališkės; dwie ostatnie miejscowości niezidentyfikowane.

roboty na krukach i zawiasach żelaznych z zasówką żelazną, nad nimi okienko podługowate, przez te wchodzi się do sieni, w których kuchnia murowana, nad nią komin, po lewej ręce od wejścia do sieni drzwi także podwójne, na krukach i zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, przez które wszedłszy izba wielka ekonomiczna, przy drzwiach komin murowany, piec kaflany zielony, okien cztery, w końcu pieca są drzwi pojedynkowe na krukach i zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, w których okno jedno za kratą żelazną. Po prawej zaś ręce w sieniach wchodząc z ganku piekarnia duża z komorą tejże samej wielkości, także drzwi, tyleż okien i także piec mająca. W całym tym budynku posadzka ceglana, stalowanie z tarcic, dach dachówką kryty, z kominem wyżej dachu wyprowadzonym. W końcu izby ekonomicznej [84] szyja murowana do sklepu pod ekonomiczną stacją będącego.

Wychodząc z tego rumu na dziedziniec w prawej ręce przy drodze do eremu idącej od ganku o kroków 30 browar do dwudziestu sążni długości, a szerokości 5 mający, gontami kryty, z kominem nad dach wyprowadzonym, do którego są drzwi jedne ordynaryjne na krukach i zawiasach żelaznych. Przy tym browarze w jednym ciągu i pod jednym dachem jest słodownia w ziemi murowana, przy tej izba wielka z dwoma oknami, przy tej browar piwny, w końcu którego izdebka mała do chłodzenia piwa. W tyle tegoż browaru studnia drzewem ocembrowana na czterech słupach, dach gontami kryty mająca, pod którym koło duże do windowania wody. W tyle za browarem i studnią jest gorzelnia, siedem sążni długości, a pięć szerokości mająca, gontami kryta, z kominem nad dach wyprowadzonym, do której wszedłszy przeze drzwi sień wielka, a w tej po prawej ręce gorzelnia dość obszerna, po lewej zaś ręce izba dla gorzelnika i czeladzi. Za tą gorzelnią w tyle jest wołownia, siedem sążni długości i cztery szerokości mająca, dranicami⁴¹ kryta. Po lewym boku wychodząc z ganku, w końcu folwarku jest oficynka końcem do folwarku stojąca na podmurowaniu, gontami kryta, komin nad dach wyprowadzony mająca, siedem sążni długa, a pięć szeroka. Do tej wchodząc drzwi pojedynkowe zamczyste. Po lewej ręce onych izdebka z komorą, po prawej zaś piekarnia do lnów wycierania, itd.

⁴¹ Dranica – ręcznie łupana deska z drzewa iglastego.

Przed tym [85] budynekkiem obok z piekarnią na czterech słupach dach gontami kryty, pod którym prasa do wyciskania oleju, dookoła zaś jej sztakietkami ogrodzona. W końcu tego budynku jest chlewek niewielki, słomą kryty, sześć sążni długi, a cztery szeroki, wrót troje mający dla ptactwa. Od tego chlewu zaczyna się obora, do dwudziestu sążni długości, a sześciu szerokości mająca, słomą kryta, do tej wrót troje na biegunach drewnianych. W końcu tej obory brama drewniana, do tej, która się wprzód opisała, zupełnie podobna. Od tej bramy zaczyna się druga obora stara, słomą kryta, sześć sążni szerokości, a piętnaście długości mająca, do tej wrót troje na biegunach drewnianych. W końcu tej obory wozownia z pięknego drzewa budowana, słomą kryta, osiem sążni długości, a pięć szerokości mająca, wrota podwójne, gruntownie zamczysta. Od ganku folwarcznego wprost idąc ku Niemnowi o kroków 60 jest spichrz drewniany na dwa piętra, gontami kryty, sążni dwanaście długości, a siedem szerokości mający. Przed pierwszym i drugim piętrem jest krużganek na słupach gontami kryty, z frontu i obydwóch boków rzeczony spichrz otaczający. Do którego są drzwi jedne w dole, a drugie w górze, porządnie zamczyste. Dziedziniec kwadratowy, między tymi budynkami zamknięty, ma długości kroków 130, szerokości 80, dookoła w szuła bierwionami oparkanione.

Za spichrzem dalej ku [86] Niemnowi o kroków 100 naprzeciw ganku folwarcznego jest gumno wielkie z drzewa bardzo pięknego porządnie zbudowane, słomą kryte, do 30 [z] górą sążni długości, a dziesięć [z] górą szerokości mające. Do którego z frontu od folwarku wrót troje podwójnych na biegunach drewnianych. W lewym końcu tego gumna są odryny⁴² dwie, po sążni piętnaście długości, a sześć szerokości mające, słomą kryte, z wrotami podwójnymi na biegunach drewnianych. W tymże folwarku wysiewa się żyta beczek 11 ośmin 6, pszenicy ośmin 7, jęczmienia beczek 2, owsa beczek 5, gryki ośmin 4, grochu ośmin 6.

Opisanie karczmy do tegoż folwarku należącej

Idąc z folwarku wyżej opisanego prostą drogą do traktu wileńskiego o kroków 800 stoi karczma na gościńcu wileńskim drewniana. Do

⁴² Odryna – budynek, przeważnie drewniany, służący do przechowywania siana.

tej wchodząc są wrota podwójne, w środku której jest stajnia dla koni gościnnych i powozów ze żłobami i drabiną. Po lewej ręce od Niemna jest izba dla gospodarza. Do tej wchodząc przez drzwi na zawiasach i krukach żelaznych z klamką po prawej ręce jest piec murowany z cegieł do pieczenia chleba, przy nim zaś jest kominek do gotowania warzywa. Obok tego jest piec kaflany na fundamencie ceglannym. Dookoła tego są ławki drewniane. W prawej ręce izby są drzwi do komory na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Do tej wszedłszy w prawej ręce jest piwnica murowana na trunki. W pierwszej izbie są stoły dwa duże, okien w [87] obydwóch tych stancjach w ogóle pięć. Dookoła tych okien zaczynają się do siedzenia ławy. Stalowanie w tych izbach z tarcic. W drugim końcu tej karczmy wprost są wrota podobnie pierwszym, po prawej ręce tych jest izba gościnna z komorą, ze wszystkim do pierwszej opisanej podobna. Cała ta karczma jest pokryta gontami. Kominów nad dach wyprowadzonych murowanych jest dwa. Długości tej karczmy jest kroków 40, szerokości zaś kroków 12. Ta karczma czyni do roku intraty złp. 1000. Za tą karczmą o kroków 12 jest budynek drewniany, stary, gontami kryty, z kominem, w którym są sionki i izba z dwoma oknami, na mieszkanie kowalowi obrócony. Obok tego budynku stoi kuźnia drewniana z kominem murowanym nad dach wyprowadzonym.

Przeszedłszy przez gościniec wileński za tą karczmą o kroków 300 jest zabudowany młyn wodny, dachówką cały pokryty, który dotąd w niezupełnym jak do używalności jest ukończeniu. W lewej ręce tegoż młynu, idąc w górę przez lasek o kroków 30, stoi budynek drewniany, dranicami kryty, do mieszkania strycharzowi. Przy nim nieopodal znajduje się wymurowany piec do palenia cegieł na potrzebę klasztorną. Wyrażony młyn i cegielnia żadnej klasztorowi intraty nie czynią. [88]

Ludność folwarku pozajskiego	Płeć męska	Płeć żeńska
Jan Szputling, gospodarz wolny, lat 60	1	
Żona jego Anna, lat 45		1
Józef Cyliński, gumienny wolny, lat 82	1	
Dziwka służąca Marianna, lat 26		1
<i>Ditto</i> służąca Katarzyna, lat 24		1
<i>Ditto</i> służąca Anna, lat 22		1
<i>Ditto</i> służąca Barbara, lat 12		1

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

Mateusz Blans, winnik, lat 32	1	
Żona jego Ewa, lat 22		1
Jan Buczyński, piwowar, lat 71	1	
Żona jego Teresa, lat 52		1
Syn ich Maciej, lat 18	1	
Marianna Złodkowska wdowa, lat 42		1
Syn jej Maciej, woźnica klasztorny, lat 22	1	
Drugi Józef, pastuszek, lat 18	1	
Trzeci Kazimierz, parobek, lat 14	1	
Kazimierz Surwiłło, parobek, lat 39	1	
Maciej Rachowski, leśnik, lat 40	1	
Krzysztof Pastuch, służący, lat 62	1	
Jan Buczyński, pomocnik winnika, lat 22	1	
Maciej Godrowicz, bendnarz [s], lat 69	1	
Latus dusz	13	8
Ludność w karczmie		
Karol Drull, szynkarz wolny, lat 46	1	
Żona jego Apolonia, lat 26		1
Syn ich Tomasz, lat 8	1	
Parobek ich, Teodor Januszkiewicz, lat 52	1	
Żona jego Anna, lat 38		1
Syn ich Andrzej, lat 8	1	
Córka ich Rozalia, lat 3		1
Latus dusz	4	3

[89]

Dymy	Wieś Homole ⁴³	Płeć męska	Płeć żeńska
1	Jan Rutkowski, gospodarz, lat 32	1	
	Żona jego Dorota, lat 22		1
	Bracia jego Andrzej, lat 14	1	
	Marcin, lat 8	1	
	Siostry jego Anna, lat 20		1
	Rozalia, lat 18		1
	Katarzyna, lat 12		1
	Matka jego, Łucja, lat 47		1
2	Józef Jakubcion, gospodarz, lat 47	1	
	Żona jego Ewa, lat 32		1
	Synowie jego Jakub, lat 19	1	
	Jerzy, lat 16	1	

⁴³ Homole lub Omole (lit. Amaliai) – teraz część miasta Kowna.

BAŽNYČIOS ISTORIJSOS STUDIJSOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

	Stanisław, lat 7	1	
	Córka ich Marianna, lat 5		1
	Kątnica ich, Ewa Szwabinowa, lat 89		1
	Dziwka ich Katarzyna, lat 16		1
3	Maciej Rutkowski, gospodarz, lat 29	1	
	Žona jeho Gertruda, lat 22		1
	Córka ich Anna, lat 4		1
	Brat jeho Marcin, lat 25	1	
	Žona jehož Magdalena, lat 20		1
	Parobek Antoni, lat 25	1	
	Pastuszek Kazimierz, lat 18	1	
	Strycharz Szymon Marcinkiewicz, lat 42	1	
	Žona jeho Marianna, lat 38		1
	Synowie ich Bartłomiej, lat 11	1	
	Józef, lat 7	1	
	Córka ich Anna, lat 5		1
	Latus dusz	14	15

[90]

Dymy	Wieś Wjoskuny ⁴⁴	Płeć męska	Płeć żeńska
1	Gospodarz Antoni Drozdowski, lat 44	1	
	Žona jeho Elżbieta, lat 32		1
	Synowie jeho Andrzej, lat 16	1	
	Mateusz, lat 10	1	
	Córka ich Katarzyna, lat 3		1
	Dziwka ich Elżbieta, lat 17		1
	Kątnica ich, Maciejowa Kreyczewska, lat 52		1
2	Maciej Łukowski, gospodarz, lat 62	1	
	Žona jeho Katarzyna, lat 52		1
	Synowie jeho Wawrzyniec, lat 25	1	
	Jakub, lat 18	1	
	Córki ich, Anna, lat 21		1
	Ewa, lat 20		1
3	Antoni Rosiecki, gospodarz, lat 42	1	
	Žona jeho Anna, lat 37		1
	Córka ich Marianna, lat 4		1
	Ojczym Mateusz Kublicki, lat 62	1	
	Matka jeho Dorota, lat 62		1

⁴⁴ Wjoskuny (lit. Vieškūnai) – ongiš miejscowość na prawym brzegu Niemna w sąsiedztwie Pożajscia, w r. 1959–61 zalana Morzem Kowieńskim.

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŹAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŹNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

	Pasierb jego Szymon, lat 8	1	
	Córka Ewa, lat 10		1
4	Jerzy Snopkowski, gospodarz, lat 44	1	
	Żona jego Anna, lat 32		1
	Syn ich Maciej, lat 5	1	
	Córka ich Anna, lat 3		1
	Brat Stanisław, lat 37	1	
	Żona jego Marianna, lat 27		1
	Parobek ich Bartłomiej, lat 21	1	
	Latus dusz	13	14

[91]

Dymy	Taż wieś Wjoskuny	Płeć męska	Płeć żeńska
5	Szymon Wierbasz, gospodarz, lat 62	1	
	Żona jego Konstancja, lat 72		1
	Syn ich Jerzy, lat 30	1	
	Żona jego Magdalena, lat 27		1
	Syn tegoż drugi, Jan, lat 22	1	
	Żona jego Anna, lat 20		1
	Syn tegoż trzeci, Marcin, lat 20	1	
	Dziwka ich Aniela, lat 17		1
	Pastuszka Ewa, lat 8		1
	Pastuszek Piotr, lat 12	1	
6	Michał Rutkowski, gospodarz, lat 52	1	
	Żona jego Agnieszka, lat 42		1
	Siostry jego Elżbieta, lat 10		1
	Anna, lat 8		1
7	Kazimierz Wołkowski, gospodarz, lat 62	1	
	Żona jego Ewa, lat 47		1
	Synowie ich Piotr, lat 15	1	
	Marcin, lat 28	1	
	Córki ich, Katarzyna, lat 21		1
	Elżbieta, lat 17		1
	Anna, lat 9		1
	Giertruda, lat 6		1
8	Jakub Wiołkowski, gospodarz, lat 42	1	
	Żona jego Marianna, lat 32		1
	Syn jego Maciej, lat 11	1	
	Córki ich Ewa, lat 7		1
	Magdalena, lat 4		1
	Kątnik Jan Snopkowski, lat 52	1	

	Žona jego Anna, lat 42		1
	Syn ich Maciej, lat 11	1	
	Córki ich Elżbieta, lat 7		1
	Łucja, lat 3		1
	Latus dusz	13	19

[92]

Dymy	Taż wieś Wjoscuny	Płeć męska	Płeć żeńska
9	Tomasz Wiołkowski, gospodarz, lat 30	1	
	Žona jego Magdalena, lat 20		1
	Matka jego Agata, wdowa, lat 62		1
	Brat jego Jakub, lat 16	1	
	Brat jego Michał, lat 13	1	
	Siostra jego Johanna, lat 18		1
	Stryj jego Jerzy, wdowiec, lat 62	1	
10	Stanisław Maley, gospodarz, lat 65	1	
	Žona jego Marianna, lat 44		1
	Syn ich Jerzy, lat 5	1	
	Córka ich Elżbieta, lat 7		1
	Teścia ich Katarzyna, wdowa, lat 82		1
	Szwagierka Anna, lat 12		1
	Szwagier ich, Maciej Kaszukiewicz, lat 20	1	
	Parobek ich Józef, lat 32	1	
11	Jan Groblewski, gospodarz, lat 34	1	
	Žona jego Anna, lat 30		1
	Synowie ich Maciej, lat 11	1	
	Marcin, lat 7	1	
	Córka ich Ewa, lat 5		1
	Brat jego Michał, lat 30	1	
	Žona jego Katarzyna, lat 20		1
	Latus ogólny dusz	52	58

Te dwie wsie wyżej opisane mają swoje osady na roli ziemnej, i z nich każdy gospodarz ma w swojej używalności gruntu na pół włóki. Idą pańszczyzny do folwarku pozajskiego na tydzień letnią porą z czym dwór nakaże po dni 3, a zimową porą podobnie z czym dwór zaleci w tydzień po dni 4. Podroszczyzny dworowi żadnej nie pełnią oraz czynszów nie płacą, prócz tylko do skarbu publicznego każdy z nich podymnego co-rocnie płaci po złp. 13 gr. 3. [93]

Opisanie jurydyki czyli domów klasztornych

Wychodząc z kościółka świętej Anny po prawej ręce pod górą o kroków 80 ku eremowi pierwszy dom, sążni 10 długości, a 6 szerokości mający. Izba i sień dawniej budowane, a w końcu sieni kuźnia nowo zbudowana. Dach gontami kryty, nad który są wyprowadzone dwa kominy, jeden z izby, a drugi z kuźni. W tym domu są pomieszkania, sień, izba, alkierz, komora i w końcu sieni kuźnia. Cały ten dom dobrze jest opatrzony i zamczysty, w którym mieszka ślusarz.

Drugi dom, idąc od pierwszego ku Niemnowi po prawej ręce, osiem sążni długości, a [z] górą 6 szerokości mający, mizerny, słomą kryty, z kominem nad dach wyprowadzonym. W nim sień i obok sieni w obydwóch końcach izby z komorami, w których cieśle mieszkają. W tyle tego budynku chlew niewielki słomą kryty.

Wychodząc z tego domu i idąc ku Niemnowi, po prawej ręce o kroków 40 austeria wielka, nowa, najmniej do sążni 20 długości, a od frontu w końcu stodoły ku eremowi będącego [z] górą 45 kroków szerokości, w końcu zaś od Niemna do 10 sążni szerokości mająca, gontami kryta, trzy kominy nad dach wyprowadzone mająca. Przychodząc od eremu ganek tej austerii na słupach drewnianych, przez który wchodzi się do stodoły bardzo długiej i obszernej, do której wchodząc wrota podwójne, zamczyste, po obu zaś stronach tego wejścia są izby wielkie z komorami po pięć okien mające. W tych drzwi stolarskiej roboty, piece kaflanne z kominkami, stalowania i podłogi z desek. W drugim końcu przy wyjściu ze stodoły także po obydwóch bokach ze wszystkim uporządkowaniem tak, jak i pierwsze dwie izby z alkierzem, [94] nieco tylko mniejsze. Wychodząc z tej stodoły ku Niemnowi wrota podwójne zamczyste.

Trzeci dom, przeszedłszy od austerii ku Niemnowi kroków 200, jest dom także prawie nowy, piękny, do 10ciu sążni wzdłuż, a sześciu wszerz mający, od dołu gontami, a w górze słomą kryty, z kominem nad dach wyprowadzonym. W którym sień wielka, po prawej ręce jej izba biała, wielka, z komorą, oknami dużymi, podłogą i stalowaniem z tarcic, z drzwiami zamczystymi, po prawej [s] zaś ręce sieni piekarnia duża z komorą. W tym budynku mieszka cieśla.

Czwarty budynek w tyle trzeciego o kroków blisko 100, nowy, gontami kryty, z kominem nad dach wyprowadzonym, długość onego może być do sążni ośmiu, szerokość do sążni sześciu. W nim sień duża z komorą, po lewym boku tejże sieni jest izba z komorą, w której piec kaflanny szary, kominek, okien średniej wielkości cztery, drzwi wszystkie cztery regularnie zamczyste. W tym domu mieszka garncarz.

Piąty dom nad samym Niemnem, po lewej ręce wychodząc z kościółka, do sążni siedmiu długości, a pięciu szerokości mający. W nim sień, po lewym boku izba z alkierzem, z oknami dużymi, po prawej zaś stronie piekarnia z komorą. W tym mieszkają klasztorni piwowar i cieśla.

Z wyrażonych tu mieszkańców juryzdyki klasztor żadnej intraty nie ma, albowiem samym tylko ich rzemiosłem na rzecz klasztoru dopełniającym się, tak w reparowaniu starych, jako też i w robieniu nowych wedle ich rzemiosła stosowanych rzeczy, tenże [95] klasztor kontentuje się. Z karczmy zaś, czyli austerii, na tejże jurydyce znajdującej się, klasztor ma w gotowym groszu rocznej intraty złotych polskich 500.

Domy	Ludność juryzdyki	Płeć męska	Płeć żeńska
1	Antoni Robaczewski, stolarz, lat 53	1	
	Żona jego Marianna, lat 33		1
	Teścia ich Teresa, lat 62		1
	Syn ich Justyn, lat 18	1	
	Dziwka ich Ludwika, lat 19		1
2	Szymon Mackiewicz, cieśla, lat 66	1	
	Żona jego Katarzyna, lat 44		1
	Synowie ich Antoni, lat 28	1	
	Wincenty, lat 24	1	
	Józef, lat 20	1	
	Kazimierz, lat 16	1	
	Córka ich Marta, lat 14		1
	Jerzy Cieliński, stelmach, lat 42	1	
	Żona jego Bogumiła, lat 45		1
	Córka ich Anna, lat 2		1
Siostra ich Katarzyna, lat 38		1	
3	W karczmie Łukasz Drozdowski, lat 39	1	
	Żona jego Petronela, lat 28		1
	Syn ich Antoni, lat 2	1	

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

	Bartłomiejowa, wdowa, lat 37		1
	Synowie jej Jan, lat 19	1	
	Józef, lat 15	1	
	Tomasz, lat 11	1	
	Anna Jarmołowiczowa, wdowa, lat 49		1
	Synowie jej Józef, lat 20	1	
	Michał, lat 14	1	
	Córki jej Marianna, lat 22		1
	Petronela, lat 16		1

[96]

Domy	Dalsze opisanie ludności	Płeć męska	Płeć żeńska
	W tejże karczmie Marianna Malczewska, lat 32		1
	Syn jej Stanisław, lat 7	1	
	Córki jej Petronela, lat 14		1
	Anna, lat 13		1
	Rozalia, lat 5		1
	Tomasz Abuciewicz, cieśla, lat 52	1	
	Žona jego Łucja, lat 47		1
	Syn ich Wincenty, lat 23	1	
4	Franciszek Wiołkowski, cieśla, lat 32	1	
	Žona jego Jadwiga, lat 28		1
	Córka ich Petronela, lat 2		1
	Matka ich Agata, lat 69		1
	Dziwka ich Anna, lat 19		1
	Agata Reyniszowa, wdowa, lat 42		1
	Synowie jej Mateusz, lat 22	1	
	Ignacy, syn drugi, lat 20	1	
	Bartłomiej, syn trzeci, lat 5	1	
	Córka jej Marianna, lat 8		1
5	Ludwik Sadowski, garncarz, lat 50	1	
	Maciej Bartoszewicz, mularz, lat 48	1	
	Žona jego Katarzyna, lat 35		1
	Córka ich Marianna, lat 12		1
6	Franciszek Drozdowski, cieśla, lat 51	1	
	Žona jego Katarzyna, lat 36		1
	Syn ich Michał, lat 10	1	
	Córki ich Anna, lat 13		1
	Katarzyna, lat 6		1

	Marianna, lat 3		1
	Katarzyna Bielska, wdowa, lat 42		1
	Syn jej Maciej, lat 10	1	
	Córka jej Rozalia, lat 17		1
	<i>Efficit</i> dusz	27	30

[97]

Erem wespół z folwarkiem Pożajście zwanym, tuż pod klasztorem będącym, w powiecie kowieńskim sytuowanym, z wsiami Homole i Wieszkuny oraz juryzdyką powyżej opisaną tak co do gruntów, jako też łąk, lasów rozciąga swoją granicę, *idque* z jednej [strony] ku rzece Niemnowi, z drugiej majątnością Opnarami⁴⁵ W. J. P. Gallerego, z trzeciej okolicą Dowołgowiczami⁴⁶, w ostatku z czwartej strony majątnością Omolami W. J. P. Mejera, sędziego ziemskiego powiatu kowieńskiego. Ma włók gruntu do folwarku požajskiego przynależnych wespół z wsiami policzonych w ogóle *plus minus* z lasami i łąkami 26.

Opisanie folwarku Duśmiany

Z przyjazdu do wsi Duśmiany zwanej, brama, w której wrota podwójne na biegunach drewnianych między dwoma słupami, przy niej zaszczepka żelazna z probojami dwoma. Idąc dalej ku dziedzińcowi po lewej stronie ogród parkanem starym oparkaniony, za którym dół sadzawką niegdyś mianowany nieużyteczny, za nim pagórek do zasiewania warzywa. Przy tymże ogrodzie browar porządny, cały, na podmurowaniu, dranicami starymi kryty, do którego wchodząc drzwi duże na zawiasach żelaznych, w tych drzwiach furtka takż na zawiasach żelaznych, przy tej kłamka żelazna. Wszedłszy na prosto komin z cegieł murowany, przy nim horna, do którego kocioł wmurowany wielkości od beczek trzech, po prawej stronie gorzelnia, przy której drzwi stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, po lewej stronie horna, do którego wmurowane dwie banie miedziane, z takowymiż czapkami. Stamtąd wyszedłszy na prosto stan-

⁴⁵ Opnory (lit. Apnarai) – ongiś miejscowość na prawym brzegu Niemna, w sąsiedztwie Pożajścia, w r. 1959–61 zalana Morzem Kowieńskim.

⁴⁶ Miejscowość niezidentyfikowana.

cja do zamaczania i roszczenia słodów, przy której drzwi [98] nowe stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, przy nich zamek francuski kryty z kluczem do niego francuskim, w której posadzka z cegieł, okno duże szklanne. Z tej idąc w prawą stronę ku stacji pisarskiej piec w pół z ścianą przedzielony, której fundament z cegły. Sama zaś do połowy od fundamentu z cegły stawiona, w górze kafle szare wapnem pobielane, z tej strony drzwiczki blaszane przy piecu, gdzie ogień wkładają. Nad tymiż drzwiczkami po prawej stronie blacha wmurowana do zasunięcia pieca, przy tej piecy [s] drzwi do pisarskiej stacji nowe, stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, przy których zamek francuski kryty z kluczem takowym; w niej podłoga z desek piłowanych, sosnowych, okno duże podwójne, u którego kwatery na zawiasach żelaznych, kominek ceglany, w nich blacha wmurowana. Wyszedszy ze stacji pisarskiej do roszcarni po prawej ręce suszarnia, u tej drzwi nowe stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych. W środku posadzka z cegieł, piec do suszenia słodu z cegieł murowana, na którym to sklepieniu szczeble do nasypywania słodem z drzewa zrobione. Wyszedszy z browaru, idąc w lewą stronę stoi przy browarze koryto dla świń. W końcu zaś tego browaru studnia, w której zrąb stary, sosnowy, żuraw na słupie drewnianym, przy nim wiadro dębowe żelaznymi dwiema obręczami okute, łąk żelazny przykuty do żerdzi. Idąc od studni po lewej stronie wołownia, gdzie przed drzwiami mostek zrobiony, drzwi ciesielskiej roboty na zawiasach żelaznych; w środku podłoga z dylów dana, koryto do nalewania brachy, nad nim takoważ drabina do zarzucania siana. Idąc dalej ku dziedzińcowi po lewej stronie [99] chlew dla świń zbudowany, gdzie z końca samego od wołowni karmnik dla wieprzów, przy którym z podwórza koryto z nakrywką z desek zrobione na czterech zawiasach żelaznych, minawszy to koryto wchodząc do chlewa drzwi na drewnianym biegunie. Wszedszy do środka po lewej stronie karmnik, w którym podłoga drewniana z dylów piłowanych, stamtąd wyszedłszy pod tymże samym nakryciem chlew drugi, gdzie idąc drzwi także na biegunie drewnianym, a we środku podłoga tarciami wysłana, gdzie z jednej strony chlewików dwa, a z drugiej toż samo pokrycie na tymże chlewie słomiane, stare. Idąc dalej lamus⁴⁷ nowy na dwa

⁴⁷ Lamus – domek, schowek murowany.

piętra budowany, wchodząc do pierwszego po prawej stronie w ziemi sklepik na mleko, gdzie wchodząc schody drewniane, po bokach ściany kamienne, nad tymi schodami daszek kryty dranicami; drzwi u tegoż na zawiasach żelaznych z zaszczipką; we śródzinie ściany drewniane i polica z tarcicy wisząca, ławy z obu stron z tarcic, po lewej zaś stronie także sklepik do stawiania warzywa, mający również schody drewniane, ściany z kamienia, daszek kryty dranicami; drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczipką, we śródzinie ściany drewniane, piecyk na ziemi z kamieni złożony. Wchodząc zaś na pierwsze piętro drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczipką, skąd wyszedłszy idąc na górę schody drewniane, nad którymi zaczyna się ganek, ciągiem na około całego lamusa idąc wymoszczono tarcicami, dokąd przyszedłszy drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczipką, przy nich zamek wiszący we śródzinie, zasówka drewniana, polica z tarcicy jedna, okryty gontami. Stamtąd idąc po lewej stronie chlewik dla ptactwa, drzwiami do stawku, u którego z [100] przychodu mostek drewniany, drzwi na biegunach drewnianych, dranicami kryty, przy nim folwark, do którego z przychodu z samego frontu ganek drewniany, gontami kryty, podłoga drewniana z tarcic, przy słupku jednym kółko żelazne do uwiązywania koni. Wchodząc przez ganek drzwi stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, rękojmia do zamykania żelazna, w sieniach podłoga z tarcic, komin czyli kuchnia z cegieł murowana, przy niej drzwi na zawiasach żelaznych po lewej stronie. Drzwi do piekarni na zawiasach żelaznych z klamką żelazną i rękojmią do zamykania drzwi. Wszedłszy po prawej stronie komin z cegieł i piec krzyżowa, w którym kominie blacha wmurowana; piec po tejże stronie kaflanna; podłoga z tarcic, ław dwie, okien szklanych trzy dużych. W tej izbie po prawej stronie komora, w tej drzwi na zawiasach żelaznych z rękojmią, i klamką, w niej podłoga drewniana z tarcic, okno jedno duże, a drugie małe, obydwie szklane. Stamtąd wyszedłszy idąc prosto do mieszkalnej ekonomów, drzwi stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych z klamką i rękojmią do zamykania, a oraz i zaszczipką. Po lewej stronie kominek z cegieł murowany, w nim blacha żelazna, przy tym kominku piec kaflanna, podłoga z tarcic, okien trzy, po lewej zaś stronie w końcu pieca drzwi do boku, z zamkiem na zawiasach żelaznych, w niej podłoga z tarcic, kominek mały z cegieł, okno duże, tamże po prawej stronie alkierz, u

którego drzwi na zawiasach żelaznych z klamką, rękojmą i zaszczipką, w nim podłoga takż z tarcic, okno duże. Wychodząc z bokowej do sieni drzwi na zawiasach żelaznych z klamką [101] i rękojmą. Naprzeciw tych drzwi przeszedłszy przez sień, spizarnia, gdzie drzwi takż na zawiasach żelaznych z zaszczipką, w niej podłoga drewniana, okienko szklane małe. Wyszędłszy ze spizarni drzwi u sieni od stawka na zawiasach żelaznych z klamką, rękojmą i zasówką, za tymi idąc na górę schody drewniane, na których w połowie drzwi na zawiasach żelaznych, za tymi drzwiami znowu schody drewniane, te przeszedłszy prosto salka, gdzie drzwi do zamykania na zawiasach żelaznych z klamką i z zamkiem wiszącym, okno duże, cały okryty gontami. Wyszędłszy nad stawek, a idąc ku wsi Huta, *alias* Tachuski⁴⁸ zwanej, piekarnia, w której drzwi stolarskiej roboty na zawiasach z klamką i rękojmą żelaznymi. Wyszędłszy do sieni po prawej stronie takż drzwi drugiej stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych z klamką i rękojmą, a wszędłszy do środka po lewej stronie piec z cegieł, podłoga gliną wybita, po lewej takż stronie komora, w której drzwi na zawiasach żelaznych, okien szklanych trzy, cała kryta dranicami. Wyszędłszy z niej w lewą stronę ku stawowi jest skrzynia, w której drzwi na zawiasach żelaznych z zamkiem wiszącym do chowania ryb. Przy której młynek, a tam drzwiczki małe na zawiasach żelaznych z zaszczipką. Wszędłszy do środka, deskami góra wymoszczona, przy tym zamoszczenia kosz z tarcic przez młynarza robiony, pod tym koszem kamieni dużych dwa, równych grubości i szerokości; przy nich pałpryca, wrzeczono na sześcierni, dwie rechwy i panew (?) [102] żelazne; na wale we średzinie capa jedna i rechwa, z podworza na drugim końcu capa i rechwa żelazne, drzwi ku grobli frontem stojące na zawiasach żelaznych, do stancji młynarskiej, we średzinie będącej, drzwi na zawiasach żelaznych. Wyszędłszy ze młyna przy zbudowanej piekarni, owczarnia dranicami kryta, w której drzwi pierwsze podwójne na biegunach drewnianych, drugie we średzinie pojedynkowe takż na biegunach drewnianych; w niej drabina na ziemi; z niej wyszedłszy po lewej stronie obora w kwadrat stawiona, do której wchodząc wrota szerokie z tarcic na drewnianym biegunie. Wszędłszy po lewej stronie stajenka na

⁴⁸ Huta (lit. Ūta) – miejscowość w rejonie orańskim na południe od Duśmian.

konie ekonomo, dylami ciosanymi podłoga wysłana, w niej przegroda z bierwion, za którą konie skarbowe stoją. Z niej wyszedłszy po tejże stronie chlew duży, przy którym wrota z tarcic, we środku z łat przegroda dla odłączenia bydła. Idąc na około drugie wrota w takowymże sposobie robione, od których zwracając się, trzecie wrota jednostajnej roboty, a przychodząc naprzeciw stajenka, chlewik na cielęta, w tym płot przegrodzony dla oddzielenia cieląt; dziennik w niej kwadratowy, cała słomą kryta. Przy tejże idąc ku gumnowi, płot z łat ciosanych, w końcu którego po prawej stronie stajnia frontem do dziedzińca, w której drzwi podwójne stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych z zasówką. Wszedłszy do środka podłoga z dylów ciosanych wysadzona, a po lewej stronie komórka do zsypywania siewki, przy której drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczipką; po tejże stronie drzwi do wyrzucania gnoju na zawiasach żelaznych z zasówką drewnianą. Przeoryn porobionych z tarcic 3, żłobów czyli koryt dwa [103] z drabinami dwiema. Stamtąd idąc w lewą stronę pod jednymże dachem wozownia, przy której także drzwi stolarskiej roboty podwójne na zawiasach żelaznych z zasówką; w środku podłoga z dylów piłowanych. Wszedłszy po prawej stronie komórka do składania kołów i innych rzeczy, przy której drzwi także na zawiasach żelaznych z zaszczipką, kryta cała dranicami, gdzie w dachu zrobiony dymnik, u którego drzwi stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych. Stamtąd wyszedłszy, idąc ku gumnisku wrota proste między stajnią i spichrzem, a przez nie wszedłszy, idąc na [w]prost przez gumnisko gumno słomą kryte, przy nim drzwi na biegunach drewnianych podwójne z zaszczipką i probojem do zamknięcia z zamkiem żelaznym, gdzie wszedłszy tok krzyżowy, stronic do składania zboża w jednym końcu po obydwóch bokach 8 i w drugim końcu tyleż. Wrota od obory podwójne na biegunach drewnianych, drągiem zasuwane, drugie od łąki za tymże gumnem będącej podwójne na biegunach drewnianych, także drągiem przesuwane, trzecie od gumna starego teraz na składnie siana obróconego, w takowymże sposobie. Za tym gumnem odrynka stara do składania słomy, wrota u niej z dranic pojedynkowe, w środku przegroda dla źrebiąt zrobiona. Nieopodal tej odrynki gumno stare odryną przezwane na złożenie siana obrócone, w tej drzwi od gumna podwójne na biegunach drewnianych z tarcic robione, ze środka

dragiem zasuwane; drugie od pola za nią będącego takż podwójne z tarcic z zamknięciem [104] jednakowym, trzecie frontem do rezydencji zakonnej na biegunach drewnianych z zaszczepeką, probojem i zamkiem przy nich będącym, pokrycie słomianne. Przeszedłszy przez gumnisko, a idąc mimo stajni po lewej stronie spichlerz z gankiem, gdzie od stajni drzwi pierwsze z końca od przychodu stolarskiej roboty futrowane, ćwiekami nabijane, przy nich zamek wewnętrzny z kluczem, z zaszczepeką i probojem, w uszaku; zamek drugi wiszący francuski z kluczykiem i rękojmią. Wszedłszy do środka podłoga z tarcic, zasieków 4; po prawej stronie schody na górę, po środku ściana, która w pół przedziela. Skąd wyszedłszy idąc w lewą stronę ku sadowi, drugie drzwi takowejże roboty dubeltowo futrowane, przy nich zamek wewnętrzny na zawiasach żelaznych. Wszedłszy do środka podłoga drewniana z tarcic, zasieków 4. Cały spichlerz okryty dranicami. Stamtąd idąc ku rezydencji zakonnej po lewej stronie sztakiety stare około sadu od dziedzińca zrobione, a przeszedłszy do połowy budynek zakonny drewniany z dwoma wyprowadzonymi nad dach kominami, do którego wchodząc równo z sztukietami wrotka stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, podłoga z tarcic wysłana aż do schodów. Na te wszedłszy zaczyna się ganek, przy nich drzwiczki z tarcic na zawiasach żelaznych z zasówką, podłoga tarcicami wymoszczona, na około ławki do siedzenia, [105] a nad tym kaplica z kopułką gontami cała okryta, do której wchodząc drzwi filongowej roboty podwójne na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym z kluczem. W tej [w] środku jest ołtarz Matki Najświętszej z małym Panem Jezusem; okien szklanych dwa, stół duży z szufladą jeden. Wyszedłszy z kaplicy nad sieńmi drzwi z zawiasami żelaznymi; przeszedłszy przez nie schodząc na dół do komory, gdzie się ryby zsypują, są schody stolarskiej roboty, okno szklane 1, drzwi filongowej roboty z zaszczepeką żelazną, podłoga z tarcic; po lewej stronie tej jest cela pierwsza, do której wchodząc drzwi filongowej roboty na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym; podłoga z tarcic, okno 1 duże. Z tej wyszedłszy po tejże stronie jest cela druga, w tej drzwi takż filongowej roboty na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym francuskim, we środku kominiek murowany, piec kaflany z ścianą na połowę przedzielony, okien dużych 3, podłoga z tarcic. Wyszedłszy z tej po

lewej stronie są drzwi u sień filongowe, przy nich zamek z klamką i kluczem na zawiasach żelaznych; nad tymi drzwiami okienko małe szklanne. Przeszedłszy z sień jest cela trzecia, u tej drzwi filongowe z zamkiem wewnętrznym, w środku podłoga z tarcic, kominek po prawej stronie i piec kaflanny, okien 3, w końcu pieca drzwi do stacji [106] boku filongowej roboty na zawiasach żelaznych z klamką; w niej okno jedno, podłoga z tarcic. Z tej wyszedłszy kuchnia, w środku której piec z cegieł murowany, podłoga z tarcic, okno duże jedno, drzwi do sklepu pod tą kuchnią będącego, do którego wchodząc szyja z cegieł murowana; w niej schody drewniane, przy których drzwi stolarskiej roboty futrowane na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym; w środku tego po lewej i prawej stronie łagony z dylów ciosanych do stawiania beczek. Dalej mur poprzeczny, w nim drzwi na zawiasach żelaznych z zaszczepką na stawienie gorzałki. Za tym sklep murem przegrodzony, w którym okienko tylko wybite. Dalej znowu idąc sztakiety stare, między którymi drzwiczki na dróżce do sklepu idącej na biegunie drewnianym, w końcu których ogród laskami ogrodzony, a cały folwark palisadami, które już stare. Wyszędłszy z folwarku, a idąc gościńcem do wsi jest kościółek stary tarcicami naokoło obity, na wierzchu gontami kryty, na tym kopułka, w którym dzwonek. Wszędłszy przez drzwi na zawiasach żelaznych będące babiniec, gdzie podłoga z tarcic i schody na chór. Idąc zaś prosto do środka są drzwi także stare na [107] zawiasach żelaznych z klamką; przez nie wszędłszy o kroków kilkanaście są balaski drewniane, za tymi zaś o kroków kilka ołtarz, w którym jest obraz Najświętszej Maryi Panny z Panem Jezusem za zasłoną kitajkową. Na ołtarzu portatel jeden, po lewej stronie drugi ołtarzyk z obrazem Matki Najświętszej Bolesnej, po prawej stronie także ołtarzyk drewniany z obrazem św. Romualda, na tych ołtarzykach jest lichtarzów drewnianych starych par 3. Przeszedłszy przez balasy po lewej stronie jest zakrycia, w tej drzwi na zawiasach żelaznych, podłoga z tarcic, okno jedno duże za kratą żelazną. Z niej wyszedłszy po lewej stronie jest dzwoneczek, a drugi mały przy ołtarzu. Dalej postąpiwszy o kroków kilka są drzwi poboczne na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym, okno za kratą żelazną jedno, w całym tym kościółku podłoga i sufit są stare i reperacji potrzebujące.

Opisanie folwarku Wackiszek, czyli attynencji duśmiańskiej

W odległości o milę od Duśmian i z przyjazdu onychże jest ulica prosta, łatami z obu stron ogrodzona, a za tą folwark stary frontem do gumna obrócony; w nim drzwi u sieni na biegunie drewnianym, a przy nich zakrętka drewniana; we śródzinie sień gliną wybita; po prawej stronie drzwi są drzwi do piekarni takż na biegunie drewnianym; we śródzinie po lewej stronie piec, podłoga gliną wybita, okienków [108] małych pięć szklanych. Skąd wyszedłszy przez sień przeciwną, w tej również drzwi na drewnianych biegunach, w środku po prawej stronie piec glinianny, po lewej stronie żarna ze wszelką gospodarską oprawą do nich przynależną, przy której obok drzwi; do sieni przybudowana izdebka na mliwo; w tej takż drzwi na biegunie drewnianym. To całe mieszkanie jest słomą kryte, i już bardzo stare. Naprzeciw tego mieszkania jest swironek dla składu gospodarskiego, w którym zasiek z przegrodami z bierwion na dwa boki ciosanych, drzwi na biegunie drewnianym z zasówką takż, podłoga z dylów, kryty dranicami. Za nim ogródek na warzywo, przeszedłszy przezeń chlew nowo postawiony, duży dla bydła. Dalej idąc w lewej stronie jest ogród na warzywo, duży, płotem ogrodzony, a za tym łaźnia słomą pokryta; w niej drzwi ordynaryjnej roboty, we śródzinie piec z kamieni złożony. Od niej idąc w górę jest gumno z podwójnymi wrotami na biegunach drewnianych, z których jedne z zamkiem dużym, wiszącym, w środku tok krzyżowy gliną wybity. Stronic po obydwóch bokach do składania zboża 12. To gumno jest całe słomą pokryte. Nieopodal od niego jest spichlerz słomą pod łopatą kryty z gankiem wściążnym, wchodząc do śródka są drzwi stolarskiej roboty futrowane z zamkiem wewnętrznym; w środku podłoga i stalowanie z tarcic, [109] zasieków tarcicami obitych cztery, i wschody na górę jedne. Cały ten spichlerz jest na palach postanowiony.

W tych dwóch folwarkach, jako to Duśmianach i attynencji Wackiszkach, wysiewa się żyta beczek dziesięć ośmin dwie i garcy⁴⁹ osiem, pszenicy ośmina jedna i garcy dziesięć, jęczmienia beczka jedna ośmin sześć, owsa beczek siedem ośminek sześć garcy cztery, grochu beczka jedna, gryki ośmin siedem i garcy czternaście.

⁴⁹ Garniec – miara objętości; garniec warszawski równał się 3,77 litra.

Ludności folwarków Duśmian i Wackiszek	Płeć męska	Płeć żeńska
Antoni Szczykowski, ekonom duśmiański, lat 40	1	
Żona jego Anna, lat 26		1
Syn ich Adam, lat 2	1	
Szymon Bartłukiewicz, parobek, lat 40	1	
Jakub Wociuszkiewicz, parobek, lat 50	1	
Bartłomiej Budnis, piwowar, lat 40	1	
Żona jego Elżbieta, lat 33		1
Syn ich Jerzy, lat 12	1	
Róża Osipowiczówna, dziewczka, lat 26		1
Marianna Bartłukiewiczówna, lat 20		1
Wincenty Skiernowski, namiestnik wackiszki, lat 38	1	
Żona jego Katarzyna, lat 20		1
Syn ich Jerzy, lat 2	1	
Ignacy Gwozdowski, leśnik, lat 36	1	
Żona jego Krystyna, lat 22		1
Anna Budniowa, wdowa, służąca, lat 46		1
Synowie jej Józef, lat 16	1	
Kazimierz, lat 10	1	
Córka jej Ewa, lat 12		1
<i>Efficit</i> dusz	11	8

[110]

Opisanie wsiów i w nich znajdujące się ludności do folwarków Duśmian i Wackiszek należnych

Ogr ⁵⁰	Gr ⁵¹	Wieś Duśmiany	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Jakub Trachimowicz, gospodarz, lat 36	1	
		Żona jego Ewa, lat 26		1
		Brat jego Franciszek, lat 29	1	
		Drugi brat Andrzej, lat 27	1	
		Matka ich Krystyna, lat 64		1
		Parobek ich Maciej Reynis, lat 26	1	
	1	Bartłomiej Maki [?], gospodarz, lat 50	1	
		Żona jego Róża, lat 38		1
		Syn ich Tadeusz, lat 12	1	
		Córki ich Anna, lat 16		1

⁵⁰ Ogradowe.

⁵¹ Gruntowe.

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŹAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŹNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

		Krystyna, lat 12		1
		Siostra Magdalena, lat 20		1
1		Maciej Dulko, gospodarz, lat 46	1	
		Synowie jego Jerzy, lat 16	1	
		Jan, lat 12	1	
		Stanisław, lat 10	1	
		Żona Macieja Katarzyna, lat 37		1
1		Jakub Paliszewski, gospodarz, lat 71	1	
		Żona jego Anastazja, lat 54		1
		Syn ich Kazimierz, lat 34	1	
		Żona jego Ewa, lat 32		1
		Syn ich Piotr, lat 9	1	
		Córki ich Krystyna, lat 11		1
		Marianna, lat 20		1
		Parobek Jerzy Zajęczkowski, lat 26	1	
		Pastuszka ich Marianna, lat 18		1
1		Wojciech Sinkiewicz, gospodarz, lat 61	1	
		Żona jego Regina, lat 51		1
		Synowie ich Maciej, lat 30	1	
		Szymon, lat 26	1	
		Córka ich Anna, lat 18		1
1		Dominik Babilewicz, gospodarz, lat 33	1	
		Żona jego Agata, lat 36		1
		Syn ich Jan, lat 8	1	
		Córka ich Anna, lat 14		1
		Brat ich Stefan, lat 26	1	
1	5	<i>Efficit</i> dusz	20	16

[111]

Ogr	Gr	Taž wieś Duśmiany	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Szymon Dulko, gospodarz, lat 40	1	
		Żona jego Anna, lat 28		1
		Syn ich Tomasz, lat 10	1	
		Córka ich Ewa, lat 8		1
		Dziwka Marianna Andrzejewska, lat 27		1
		Pastuch Jerzy Purwinis, lat 18	1	
1		Maciej Budrewicz, gospodarz, lat 77	1	
		Żona jego Anna, lat 61		1
		Syn ich Maciej, lat 30	1	
		Żona jego Anna, lat 29		1
		Synowie ich Jerzy, lat 10	1	

BAŹNYČIOS ISTORIJOS STUDIJOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

		Maciej, lat 9	1	
		Parobek Józef Hrehorowicz, lat 30	1	
		Dziwka Katarzyna Wiewjorówna, lat 15 [?]		1
1		Bartłomiej Babilewicz, gospodarz, lat 36	1	
		Žona jego Marianna, lat 30		1
		Córki ich Ewa, lat 10		1
		Agata, lat 9		1
		Szwagier Jan Kurobko, lat 38	1	
		Chałupnica Krystyna, lat 37		1
		Córka jej Marianna, lat 10		1
1		Maciej Biedrewicz, gospodarz, lat 43	1	
		Žona jego Elżbieta, lat 31		1
		Syn ich Józef, lat 11	1	
		Córka ich Róża, lat 8		1
		Brat ich Szymon, lat 37	1	
		Žona jego Franciszka, lat 28		1
		Córka ich Krystyna, lat 9		1
		Ojciec Stanisław, lat 82	1	
		Parobek ich Szymon Sentacka, lat 38	1	
		Dziwka Brygida Joczówna, lat 30		1
		Pastuch Szymon Olechnowicz, lat 21	1	
		Kątnik Józef Olechnowicz, lat 68	1	
		Žona jego Krystyna, lat 54		1
	4		17	17

[112]

Ogr	Gr	Taž wieś Duśmiany	Pleć męska	Pleć žeriška
1		Katarzyna Bartłukiewiczowa, wdowa, lat 38		1
		Synowie jej Jerzy, lat 18	1	
		Wojciech, lat 15	1	
		Jan, lat 9	1	
		Córka jej Róża, lat 11		1
1		Tomasz Kantakiewicz, lat 43	1	
		Žona jego Marianna, lat 32		1
		Synowie ich Marcin, lat 17	1	
		Krzysztof, lat 14	1	
		Szymon, lat 12	1	
		Jakub, lat 9	1	
		Dziwka Agata Olechnowiczówna, lat 26		1
1		Dominik Januszewski, gospodarz, lat 48	1	
		Žona jego Ewa, lat 42		1

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

		Synowie ich Andrzej, lat 20	1	
		Maciej, lat 17	1	
		Jakub, lat 13	1	
		Szymon, lat 11	1	
		Córek ich Anna, lat 26		1
		Marianna, lat 18		1
		Ewa, lat 9		1
		Parobek ich Jan Zielejewicz, lat 37	1	
1		Jakub Piotrowski, gospodarz, lat 44	1	
		Żona jego Franciszka, lat 38		1
		Córki ich Bogumiła, lat 13		1
		Aniela, lat 10		1
		Dziwka Róża Wojciukiewiczowa, lat 50		1
		Syn jej Kazimierz, lat 16	1	
		Dziad Stefan Babilewicz, lat 62	1	
		Baba Katarzyna Tarakanowa, lat 60		1
		Marianna Brzostowiczowa, wdowa, lat 31		1
		Córka jej Anna, lat 9		1
		Dorota Szechówna, lat 40		1
3	1	<i>Efficit</i> dusz	17	16
		Wieś Duszmianki ⁵²		
	1	Katarzyna Balkowa, wdowa, lat 48		1
		Syn jej Maciej, lat 25	1	
		Córki jej Marianna, lat 27		1
		Ewa, lat 18		1
		Katarzyna, lat 15		1
		Agata, lat 12		1

[113]

Ogr	Gr	Taż Wieś Duśmianki	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Andrzej Mikszta, gospodarz, lat 34	1	
		Żona jego Anna, lat 30		1
		Siostra ich Krystyna, lat 27		1
		Matka ich Marianna, lat 68		1
		Parobek ich Stanisław Oleszkiewicz, lat 26	1	
		Pastuch Jerzy Jasiewicz, lat 23	1	
		Kątnik Jakub Oleszkiewicz, lat 56	1	
		Żona jego Anna, lat 43		1

⁵² Duśmianki (lit. Dusmenėliai) – miejscowość w rejonie trockim, na zachód od Duśmian.

BAŹNYČIOS ISTORIJS STUDIJOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

		Syn ich Tomasz, lat 13	1	
		Córki ich Marianna, lat 18		1
		Krystyna, lat 9		1
1		Krzysztof Mikszta, gospodarz, lat 48	1	
		Žona jeho Krystyna, lat 40		1
		Córki ich Agata, lat 11		1
		Ewa, lat 9		1
		Parobek ich Jan, lat 40	1	
		Dziwka Krystyna Jaksiewiczówna, lat 26		1
1		Marcin Reniś, gospodarz, lat 55	1	
		Žona jeho Krystyna, lat 50		1
		Synowie ich Mateusz, lat 26	1	
		Andrzej, lat 16	1	
		Córki ich Marianna, lat 15		1
		Anna, lat 9		1
1		Michał Reynis, gospodarz, lat 52	1	
		Žona jeho Krystyna, lat 40		1
		Córka ich Anna, lat 14		1
1		Jan Mali, gospodarz, lat 40	1	
		Žona jeho Agnieszka, lat 40		1
		Synowie ich Adam, lat 10	1	
		Bartłomiej 7	1	
		Córka ich Ewa, lat 9		1
1		Antoni Mikszta, gospodarz, lat 60	1	
		Žona jeho Regina, lat 48		1
		Zięć Jerzy Chus [?], lat 36	1	
		Žona jeho Marianna, lat 25		1
		Brat ich Bartłomiej, lat 30	1	
		Pastuch Andrzej, lat 9	1	
6		<i>Efficit</i> dusz	18	19

[114]

Ogr	Gr	Taž wies Duśmianki	Płec męska	Płec żeńska
	1	Jan Wiłkowski, gospodarz, lat 50	1	
		Syn jeho Jakub, lat 25	1	
		Córki jeho Marianna, lat 20		1
		Krystyna, lat 18		1
		Katarzyna, lat 9		1
		Helena, lat 6		1
		Kątnik Tomasz Hrehorowicz, lat 55	1	
		Žona jeho Agata, lat 50		1

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

		Syn jego Andrzej, lat 16	1	
1		Stanisław Jasiewicz, gospodarz, lat 65	1	
		Żona jego Anna, lat 46		1
		Syn ich Jakub, lat 25	1	
		Córki ich Marianna, lat 19		1
		Anna, lat 13		1
		Kątnica Róża Witkowska, lat 30		1
		Syn jej Jan, lat 7	1	
1		Dominik Maley, gospodarz, lat 48	1	
		Żona jego Magdalena, lat 36		1
		Synowie ich Andrzej, lat 13	1	
		Maciej, lat 11	1	
		Jerzy, lat 8	1	
		Dziwka ich Wiktoria Jagieniówna, lat 16		1
		Matka ich Anna, lat 60		1
		Kątnik Tomasz Jasiewicz, lat 20	1	
1		Kazimierz Deraskiewicz, lat 60	1	
		Syn jego Marcin, lat 32	1	
		Żona jego Marianna, lat 30		1
		Córki ich Róża, lat 4		1
		Marianna, lat 2		1
		Drugi syn Dominik, lat 20	1	
		Córka Marianna, lat 4		1
		Kątnica Anna Jasiewiczowa, lat 40		1
		Córka Katarzyna, lat 9		1
1		Benedykt Czyżykowski, lat 23	1	
		Brat jego Andrzej, lat 18	1	
		Drugi brat Dominik, lat 12	1	
		Trzeci brat Wincenty, lat 10	1	
	5		19	18

[115]

Ogr	Gr	Wieś Żylinczyski ⁵³	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Józef Ożarowski, gospodarz, lat 38	1	
		Żona jego Marianna, lat 44		1
		Syn ich Jakub, lat 8	1	
		Siostra ich Anna, lat 26		1
		Parobek Bartłomiej Alukomis, lat 50	1	

⁵³ Żylinczyski (lit. Žilincišķės) – miejscowość w rejonie olickim, na południowy zachód od Duśmian.

BAŹNYČIOS ISTORIJOS STUDIJOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

	1	Marianna Ożarowska, wdowa, lat 55		1
		Synowie jej Józef, lat 24	1	
		Adam, lat 20	1	
		Jerzy, lat 18	1	
	1	Michał Ożarowski, gospodarz, lat 43	1	
		Żona jego Marianna, lat 28		1
		Córki ich Marianna, lat 8		1
		Anna, lat 6		1
		Dziewka Helena Korzeniewska, lat 18		1
	1	Jan Buchowicz, gospodarz, lat 60	1	
		Żona jego Krystyna, lat 40		1
		Synowie ich Jerzy, lat 20	1	
		Kazimierz, lat 16	1	
		Córki ich Ewa, lat 24		1
		Katarzyna, lat 18		1
		Marianna, lat 11		1
	4	<i>Efficit dusz</i>	11 [s]	10 [s]
		Wieś Rudnia⁵⁴		
	1	Tomasz Ożarowski, gospodarz, lat 38	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 30		1
		Córka ich Ewa, lat 9		1
	1	Józef Guryewski, gospodarz, lat 70	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 57		1
	1	Andrzej Repieko [?], gospodarz, lat 38	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 34		1
		Córki ich Marianna, lat 14		1
		Agata, lat 12		1
	1	Antoni Januszowski, gospodarz, lat 40	1	
		Żona jego Ewa, lat 30		1
		Synowie ich Jan, lat 18	1	
		Andrzej, lat 16	1	
		Córka ich Anna, lat 10		1
	2	<i>Efficit dusz</i>	6	8

[116]

Ogr	Gr	Wieś Gieniany ⁵⁵	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Krzysztof Balko, gospodarz, lat 54	1	
		Żona jego Marianna, lat 36		1
		Synowie ich Adam, lat 28	1	

⁵⁴ Rudnia – miejscowość w rejonie orańskim na południe od Duśmian.

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

		Wincenty, lat 17	1	
		Córki ich Krystyna, lat 21		1
		Anna, lat 20		1
1		Kazimierz Balko, gospodarz, lat 40	1	
		Žona jego Katarzyna, lat 33		1
		Synowie ich Jakub, lat 9	1	
		Szymon, lat 12	1	
		Brat Krzysztof, lat 33	1	
		Žona jego Ewa, lat 28		1
		Syn ich Dominik, lat 9	1	
		Parobek Wawrzyniec Mackiewicz, lat 48	1	
		Dziewka Róża, lat 28		1
1		Maciej Stodolnik, gospodarz, lat 38	1	
		Žona jego Ewa, lat 35		1
		Syn ich Tomasz, lat 11	1	
		Córka ich Róża, lat 10		1
		Bracia [s] ich Jerzy, lat 31	1	
		Žona jego Róża, lat 29		1
		Brat drugi Tomasz, lat 30	1	
		Brat trzeci Jakub, lat 27	1	
		Siostra ich Katarzyna, lat 22		1
1		Dominik Balko, gospodarz, lat 23	1	
		Maciej Maczonis, lat 28	1	
		Parobek Tadeusz Kantakiewicz, lat 36	1	
		Dziewka Marianna Lusienikówna, lat 26		1
		<i>Ditto</i> Krystyna Stupakówna, lat 23		1
1		Jakub Wieysztor, gospodarz, lat 50	1	
		Žona jego Marianna, lat 46		1
		Syn ich Adam, lat 20	1	
		Córki ich Marianna, lat 12		1
		Anna, lat 10		1
		Kątnik Maciej Biemulis [?], lat 58	1	
		Žona jego Katarzyna, lat 48		1
5		<i>Efficit</i> dusz	20	16

[117]

Ogr	Gr	Taž wieś Gieniany	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Szymon Stodolnik, gospodarz, lat 48	1	

⁵⁵ Gieniany (lit. Genionys) – miejscowość w rejonie orańskim na południe od Duśmian.

BAŹNYČIOS ISTORIJS STUDIJOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

		Žona jego Ewa, lat 38		1
		Syn ich Benedykt, lat 14	1	
		Córki ich Katarzyna, lat 17		1
		Marianna, lat 12		1
		Róža, lat 10		1
1		Kazimierz Balko, gospodarz, lat 42	1	
		Žona jego Katarzyna, lat 38		1
		Synowie ich Jakub, lat 20	1	
		Józef, lat 18	1	
		Jan, lat 12	1	
		Córka ich Marianna, lat 13		1
		Parobcy ich Jerzy Zameytys, lat 30	1	
		Jan Tamulonis, lat 31	1	
		Dziwka ich Anna Rumsówna [?], lat 28		1
2		<i>Efficit</i> dusz	8	7
		Wieś Miguciany⁵⁶		
1		Bartłomiej Plenta, gospodarz, lat 46	1	
		Žona jego Krystyna, lat 36		1
		Synowie ich Maciej, lat 11	1	
		Antoni, lat 9	1	
		Córka ich Marianna, lat 14		1
		Brat Mateusz, lat 23	1	
		Parobek Bartłomiej Wiszniewski, lat 26	1	
		Dziwka Anna Bieleśówna, lat 24		1
1		Bartłomiej Balko, gospodarz, lat 48	1	
		Žona jego Marianna, lat 32		1
		Syn ich Jan, lat 16	1	
		Córka ich Marianna, lat 10		1
		Brat Krzysztof, lat 33	1	
		Žona jego Marianna, lat 32		1
		Brat drugi Szymon, lat 28	1	
		Siostra Ewa, lat 25		1
		Matka Katarzyna, lat 63		1
		Pastuch Bartłomiej Hrehorowicz, lat 24	1	
2		<i>Efficit</i> dusz	10	8

[118]

⁵⁶ Miguciany (lit. Miguicionys) – miejscowość w rejonie orańskim na południe od Duśmian.

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŹAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŹNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

Ogr	Gr	Taž vieš Miguciany	Pleć męska	Pleć żeńska
	1	Józef Balko, gospodarz, lat 38	1	
		Żona jego Anna, lat 37		1
		Synowie ich Krzysztof, lat 20	1	
		Bartłomiej, lat 19	1	
		Córki ich Marianna, lat 12		1
		Krystyna, lat 10		1
		Kątnica Katarzyna Michalkiewiczówna, lat 36		1
		Synowie jej Krzysztof, lat 17	1	
		Szymon, lat 12	1	
		Córka jej Marianna, lat 18		1
	1	Krzysztof Stodolnik, gospodarz, lat 52	1	
		Żona jego Agata, lat 44		1
		Synowie ich Piotr, lat 17	1	
		Mateusz, lat 9	1	
		Córki ich Katarzyna, lat 26		1
		Marianna, lat 20		1
		Krystyna, lat 16		1
		Brat ich Antoni, lat 32	1	
		Parobek Kazimierz Andrzejewski, lat 36	1	
	1	Ignacy Blanc, gospodarz, lat 32	1	
		Żona jego Marianna, lat 41		1
		Córki ich Ewa, lat 10		1
		Anna, lat 9		1
		Pasierby Dominik Balko, lat 20	1	
		Andrzej, lat 16	1	
		Wincenty, lat 13	1	
		Dziwka Krystyna Bukanowska, lat 28		1
	1	Andrzej Karszysz, gospodarz, lat 41	1	
		Żona jego Marianna, lat 30		1
		Syn Krzysztof, lat 9	1	
		Teścia Katarzyna Plantowa, lat 58		1
		Synowie jej Adam, lat 24	1	
		Andrzej, lat 16	1	
		Córka jej Agata, lat 19		1
		Parobek Jakub Hałaburda, lat 28	1	
		Pastuch Bazyl Mikita, lat 80	1	
	4	<i>Efficit</i> dusz	14 [s]	13 [s]

[119]

BAŹNYČIOS ISTORIJOS STUDIJOS, VII.
LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJOS METRAŠTIS. T. 37 B.

Ogr	Gr	Taž wieś Miguciany	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Wawrzyniec Balko, gospodarz, lat 53	1	
		Żona jego Krystyna, lat 41		1
		Synowie ich Michał, lat 23	1	
		Jakub, lat 17	1	
		Córka ich Róża, lat 14		1
		Dziwka Krystyna Górską, lat 23		1
		Wieś Hutta, czyli Taćkuski		
	1	Szymon Jurgiel, gospodarz, lat 41	1	
		Żona jego Agata, lat 40		1
		Synowie ich Andrzej, lat 18	1	
		Jakub, lat 15	1	
		Kazimierz, lat 9	1	
		Córka ich Krystyna, lat 12		1
		Pasierb Maciej Rudziański, lat 23	1	
		Parobek Antoni Dombrowski, lat 48	1	
		Żona jego Elżbieta, lat 38		1
	1	Szymon Wieysztor, gospodarz, lat 53	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 40		1
		Syn ich Dominik, lat 33	1	
		Córka ich Magdalena, lat 27		1
		Pastuch Adam Szpyrkowski, lat 23	1	
	1	Wawrzyniec Harbaczewski, gospodarz, lat 53	1	
		Żona Zofia, lat 48		1
		Synowie ich Antoni, lat 22	1	
		Dominik, lat 18	1	
		Córka ich Marianna, lat 24		1
		Brat Szymon, lat 48	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 37		1
		Córka ich Krystyna, lat 12		1
		Wuj ich Bartłomiej Jaskiewicz, lat 64	1	
		Żona jego Zofia, lat 78		1
		Dziwka Agata Dulską, lat 27		1
		Parobek Maciej Filipowicz, lat 38	1	
	3	<i>Efficit dusz</i>	15	11

[120]

Ogr	Gr	Wieś Leypunkki ⁵⁷	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Ignacy Dulko, gospodarz, lat 33	1	

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŽAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŽNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

		Siostry jego Katarzyna, lat 30		1
		Róża, lat 28		1
		Marianna, lat 26		1
		Agata, lat 24		1
		Matka ich Marianna, lat 56		1
		Wuj ich Marcin Waszkiewicz, lat 68	1	
1		Kazimierz Dermeyko, gospodarz, lat 58	1	
		Żona jego Justyna, lat 50		1
		Synowie [s] ich Michał, lat 37	1	
		Żona jego Marianna, lat 30		1
		Drugi syn Jakub, lat 10	1	
		Trzeci syn Krzysztof, lat 33	1	
		Córki jego Marianna, lat 26		1
		Katarzyna, lat 24		1
		Ewa, lat 22		1
		Synowie jego Jan, lat 23	1	
		Adam, lat 18	1	
		Pastuch Marcin Draybułd, lat 20	1	
1		Marcin Wiłkowski, gospodarz, lat 31	1	
		Brat jego Jakub, lat 25	1	
		Siostra Marianna, lat 22		1
		Babka Magdalena Alukoniowa, lat 83		1
		Wuj Kajetan Alukonis, lat 33	1	
3		<i>Efficit</i> dusz	12	12
		[Wieś] Pikciuniszki ⁵⁸		
1		Bartłomiej Bieniulis, gospodarz, lat 83	1	
		Żona jego Marianna, lat 68		1
		Syn ich Michał, lat 38	1	
		Córka ich Regina, lat 26		1
		Zięć Maciej Romańczuk, lat 43	1	
		Żona jego Katarzyna, lat 37		1
		Córki ich Marianna, lat 12		1
		Ewa, lat 10		1
1		<i>Efficit</i> dusz	3	5

⁵⁷ Leypunkai – prawdopodobnie miejscowość Mažieji Lieponys (dawniej Leipūnai) w rejonie trockim, w kierunku wschodnim od Duśmian.

⁵⁸ Pikciuniszki (lit. Pikčiūniškės) – miejscowość w rejonie trockim na północ od Duśmian.

[121]

Ogr	Gr	Wieś Ginakiemie ⁵⁹	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Kazimierz Ruś, gospodarz, lat 48	1	
		Żona jego Marianna, lat 40		1
		Syn ich Michał, lat 18	1	
		Parobek Szymon Siertycy [?], lat 28	1	
	1	Jerzy Waszkiewicz, gospodarz, lat 53	1	
		Żona jego Agata, lat 50		1
		Synowie ich Adam, lat 27	1	
		Szymon, lat 24	1	
		Jerzy, lat 20	1	
		Córka ich Ewa, lat 15		1
	1	Michał Szogzdys, gospodarz, lat 40	1	
		Żona jego Helena, lat 33		1
		Syn ich Bartłomiej, lat 9	1	
		Córka ich Marianna, lat 12		1
		Brat Maciej, lat 43	1	
		Żona jego Zofia, lat 38		1
		Synowie ich Józef, lat 16	1	
		Jerzy, lat 13	1	
		Córka ich Marianna, lat 10		1
	1	Maciej Dulko, gospodarz, lat 50	1	
		Żona jego Justyna, lat 48		1
		Synowie ich Józef, lat 16	1	
		Krzysztof, lat 11	1	
		Córki ich Agata, lat 25		1
		Ewa, lat 21		1
		Marianna, lat 13		1
	1	Maciej Wiłkowski, gospodarz, lat 56	1	
		Żona jego Krystyna, lat 48		1
		Synowie ich Piotr, lat 21	1	
		Stanisław, lat 15	1	
		Andrzej, lat 9	1	
		Parobek Tomasz Gudonis, lat 30	1	
		Pastuch Aleksander Kiepkó, lat 14	1	
	5	<i>Efficit dusz</i>	21	12

⁵⁹ Ginakiemie (lit. Ginakiemis) – miejscowość w rejonie orańskim na wschód od Duśmian.

RAFAŁ WITKOWSKI. PAŹAISLIO KAMALDULIŲ VIENUOLYNO
IR BAŹNYČIOS 1797 METŲ RUGPJŪČIO 3 DIENOS VIZITACIJA

[122]

Ogr	Gr	Taž wieś Ginakiemie	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Jan Wilkowski, gospodarz, lat 48	1	
		Żona jego Marianna, lat 38		1
		Synowie ich Dominik, lat 17	1	
		Józef, lat 14	1	
		Córka ich Magdalena, lat 10		1
		Parobek Michał Borkiewicz, lat 38	1	
		Dziwka Anna Niecyperówna, lat 20		1
		Kątnica Marianna Gudoniowa, lat 54		1
		Córka jej Ewa, lat 17		1
	6	<i>Efficit</i> dusz	4	5
		Wieś Spindzie⁶⁰		
	1	Kazimierz Waszkiewicz, gospodarz, lat 62	1	
		Żona jego Elżbieta, lat 58		1
		Synowie ich Maciej, lat 34	1	
		Kazimierz, lat 24	1	
		Córki ich Helena, lat 26		1
		Agata, lat 20		1
	1	Maciej Czajkowski, gospodarz, lat 48	1	
		Bracia jego Jan, lat 44	1	
		Andrzej, lat 26	1	
		Bartłomiej, lat 21	1	
		Siostry jego Katarzyna, lat 31		1
		Józefa, lat 27		1
		Marianna, lat 18		1
		Szwagier Maciej Zaleski, lat 38	1	
		Żona jego Rozalia, lat 37		1
	1	Michał Strajkowski, gospodarz, lat 73	1	
		Żona jego Agata, lat 48		1
		Syn ich Tomasz, lat 9	1	
		Córki ich Zofia, lat 17		1
		Anna, lat 15		1
		Zięć ich Jerzy Jasiulewicz, lat 38	1	
		Żona jego Krystyna, lat 30		1
	3	<i>Efficit</i> dusz	11	11

⁶⁰ Spindzie (Szpindzie) – chyba miejscowość Spindzius w rejonie trockim w kierunku północno-wschodnim od Duśmian, na brzegu jeziora Spindzius.

[123]

Ogr	Gr	Taž wieś Spindzie	Płeć męska	Płeć żeńska
	1	Marcin Heydukiewicz, gospodarz, lat 78	1	
		Żona jego Krystyna, lat 58		1
		Syn ich Michał, lat 34	1	
		Córki ich Katarzyna, lat 21		1
		Marianna, lat 15		1
	1	Jerzy Waszkiewicz, gospodarz, lat 55	1	
		Żona jego Marianna, lat 53		1
		Syn ich Maciej, lat 24	1	
		Brat Benedykt, lat 44	1	
		Żona jego Regina, lat 43		1
		Córka ich Marianna, lat 11		1
		Parobek Szymon Klinowski, lat 38	1	
		Pastuszka Marianna Szlikówna, lat 21		1
	5	<i>Efficit</i> dusz	6	7
		Ludność karczmy duśmiańskiej		
		Józef Niemierowicz, karczmarz, lat 54	1	
		Żona jego Wiktoria, lat 42		1
	1	Synowie ich Maciej, lat 25	1	
		Jerzy, lat 19	1	
		Andrzej, lat 10	1	
		Córka ich Petronela, lat 26		1
		<i>Efficit</i> dusz	4	2
		Ludność karczmy spindziowskiej		
		Jan Czupałaj, szynkarz, lat 38	1	
		Żona jego Marianna, lat 35		1
		Córka ich Rozalia, lat 9		1
		<i>Efficit</i> dusz	1	2

Te dwie karczmy w Duśmianach i w Spindziu są bez żadnego traktu publicznego, które czynią intraty pewnej rocznej podług zaprzysiężenia dawniejszego złp. 666, gr. 20. [124]

Powinności włościan

Oprócz pańszczyzny tygodniowej, to jest cztery dni wiosenną i letnią porą, kobiety do ogrodów folwarcznych Duśmian i Wackiszek do siania i sadzenia, pliwa, owiec strzyżenia na swoim chlebie używają

się, oprócz tego w czasie żniwa żytniego i jarzynnego, tak do gwałtów, jako też i tłok po skarbowym wikcie iść razy kilka na rok są obowiązani. Nadto wydarzone posyłki podwodne do klasztoru kolejno odbywać są winni. Oraz do łowienia ryb klasztorowi letnią porą kolejno włość cała jest powinna.

W tychże Duśmianach podług zaprzysiężenia jest intraty rocznej w gotowym groszu z czynszów i dwóch młynów, złp. 650.

Obręb cały Duśmian i Wackiszek co do rozległości swojej z lasami i jeziorami, a oraz palami i ze wszystką circumferencją swoją zabiera włók 220 i graniczy w województwie trockim z J. P. Joczem, dalej z J. P. Petrykowskim, J. W. Pacem, z okolicą pasamowską⁶¹, z J. P. Tchorznickim, z W. J. P. Romerem, W. J. P. Jelińskim, z W. J. P. Granowskim, z J. P. Koreywą, z J. W. Brzostowskim, z okolicą Jenorańcami⁶², w ostatku z J. P. Dederką.

Jezior ma wszystkich w Duśmianach 19, z których jedne są w dyferencji, a z drugich mały połów na klasztorną potrzebę.

Z lasów duśmiańskich i puszczy wedle samego klasztoru w lato [?] *circiter* 30 albo 40 może być przypadkowej intraty (kiedy popłaca drzewo) złp. 12.000.

Stawów żadnych klasztor nie ma i owszem na wyżywienie zakonników tak w lecie, jako też i w zimie kupować ryby musi. [125]

Karczmy dwie, jedna na gościńcu wileńskim, druga pod kościołem świętej Anny są wyżej opisane. Karczma na gościńcu wileńskim czyni rocznej intraty w gotowym groszu złp. 1000. Karczma pod kościołem czyni intraty rocznej złp. 500.

Jurysdyki klasztor ma dwie, jedna wileńska kamienica, świeżo porgorzała, na którą klasztor tymczasowie na reperację dachów dał złp. 2000. Drugi dworek w Kownie z dwoma budynkami, pod jednym jest sklepik bez drzwi i schodów. Cały dworek i kamienica wileńska nic klasztorowi intraty w tych czasach nie czynią, zaledwo kamienica wileńska wystarcza na opłatę podatków, a za dworek kowieński wypadające podatki klasztor opłacać musi.

⁶¹ Miejscowość niezidentyfikowana.

⁶² Miejscowość niezidentyfikowana.

Przy klasztorze są dwa ogrody poboczne, jeden z prawej strony, ma wzdłuż kroków 360, a wszerz 100, który zasadzony cały drzewem owocowym, drugi z lewej strony ma wzdłuż kroków 300, wszerz 150 – warzywny dla wygody kuchennej. Między kwaterami są drzewa wysadzone owocowe.

Sum legacyjnych żadnych klasztor nie ma, jeżeli jakie były, za które i teraz klasztor, i wieczyście musi odprawiać obligacje, wyszły wszystkie na pokrycie kopuły i dachów kościelnych.

Intrata roczna

Prócz sumy za ugodą z J. W. Pacem, starostą kowieńskim⁶³ za awuls Osieczyszczę⁶⁴ dekretem Trybunału stwierdzoną, jest suma fundacyjna 42.000 złp., od której sumy [126] za lat 13 lat klasztor nie odbiera procentu. Anuatów żadnych klasztor nie ma. Z krescencji folwarcznej także klasztor żadnej intraty nie ma, ponieważ wszystko na konsumpcję zakonników i czeladź oraz rzemieślników wychodzi, i jeszcze corocznie przykupić trzeba. Intraty stałej rocznej ordynaryjnej może być do złp. 2.810 gr. 20.

Za drzewo z puszczy pod klasztorem będącej w roku przeszłym odebrał klasztor złp. 10.000, w roku teraźniejszym złp. 8.000.

Ekspensy rocznej

Na reperację kościelnej i klasztornej budowli wychodzi *plus minus* złp. 5000. Na ozdobę kościelną i zakrystyjną złp. 2.200. Na wikt i odzież zakonników oraz inne potrzeby złp. 8.000 mniej lub więcej.

Na opłatę jurgieltów dyspozytorom, czeladzi folwarcznej i klasztornej złp. 3000 mniej lub więcej.

Na opłatę podatków rocznych złp. 3165.

Na dostarczenie ekspensu zbytecznie superującego perceptę do daty

⁶³ Michał Pac (1754–1800), generał major od 1783, starosta kowieński, poseł sejmu.

⁶⁴ Miejscowość niezidentyfikowana.

teraźniejszej miał klasztor gotowe w kasie pieniądze, i w upłynionych dwóch latach wybrał za pniowszczyznę z puszczy złp. 10.000. Później zaś nie wiadomo, jakie obmyśli źródło dochodu.

Innym klasztorom żadnego nie czyni niniejszy klasztor *subsidiūm*.

Awuls uczyniony w roku przeszłym 1796 przez Najjaśniejszego Króla Pruskiego, ponieważ [127] odszedł folwark požajski z dwoma młynami i tartakiem oraz wsią Pokolniskami⁶⁵, w której dymów gruntowych jest 13 z lasami, gruntami, z całą roczną krescencją i inwentarzem.

Ditto folwark Jarmaliszki z wsiami Jarmaliszki zwane i Pogiermonie⁶⁶ *in numero* dymów gruntowych 13 z lasami, gruntami, krescencją roczną, inwentarzem i z dwoma karczmami.

Ditto folwark Jackowsk z attynencją Wardą, z wioskami *in numero* dymów gruntowych 46, gajami, z krescencją roczną i inwentarzem. Obręb całego majątku zabranego przez rząd pruski w najlepszych gruntach wynosi włók 165.

Folwark Duśmiany jest ze wszystkich stron zakłócony o granicę, a świeżo od J. M. Pana Tchorznickiego i Dederki o wieś Szpindzie.

Dochód roczny za msze i elemożyne⁶⁷ przypadkowe, podzwonne i pogrzeby u św. Anny uczynić może do roku złp. 500.

Dokumenta funduszowe znajdują się złożone w archiwum klasztornym, pod dozorem archiwisty W. O. Chryzanta, których dokumentów registr najporządniejszy w księgę oprawny znajduje się przy tychże dokumentach.

Klasztor ten żadnej nie ma kwesty, której nawet ustawy tegoż klasztoru bronią.

Na kapelanie zakonnicy nigdzie nie wysyłają się, gdyż tego święta reguła broni; [128] w przypadku zaś, gdy dadzą znać do chorego, bądź w najtrudniejszym czasie, ta posługa czyni się powozem i końmi klasztornymi.

⁶⁵ Pokolniszki (lit. Pakalniškiai lub Pakalniškės) – ongiś miejscowość na lewym brzegu Niemna, w r. 1959–61 zalana Morzem Kowieńskim.

⁶⁶ Pogiermonie (lit. Pagirmuonys) – miejscowość w rejonie preńskim.

⁶⁷ Elemożyna (łac. eleemosyna) – jałmużna.

X. Piotr Puciłowski kanonik smoleński, dziekan i proboszcz kowieński, wyznaczony wizytator.

X. Franciszek Sidorowicz sekretarz wizyty kościoła požajskiego, mp.⁶⁸

⁶⁸ Podpisy własnoręczne wizytatorów z przyciśnioną pieczęcią na czerwonym wosku.